Halide Edip Adıvar
VURUN KAHPEYE!

AJLtYE KASABAYA GELİYOR

Toprağınız toprağım, eviniz evim; burası için, bu diyarın çocukları için bir ana, bir ışık olacağım ve hiçbir şeyden korkmıyacağım; vallahi ve billahi!

Aliye kasabaya öğretmen olarak geldi. Yüzü, henüz açılmıyan bir gül goncasının utangaç kırmızılığını, çekingen güzelliğini taşıyordu. Pembe, ince yüzü üstünde iki kocaman menekşe gibi siyah kirpikli gözleri, küçük bir çocuk burnu, yüzünün bütün bu kararsız ve çekici inceliğiyle çelişen bir nar çiçeği goncası gibi garip bir ağzı vardı. Biraz yumuşak ve kıvırcık siyah saçları, özenerek örttüğü sıkı, siyah başörtüsünün altından şakaklarına, ensesine boşanıyor; yanaklarına, boynuna dökülüyordu.

Aliye, yumuşak bakışlı, enli omuzlu, Yemenden Kaf-kasa, Kafkastan Suriyeye geçmiş ve kaybolmuş kahraman, fakat isimsiz ve talihsiz bir yüzbaşı ile, dal gibi ince, zavallı ve içli, Fatihli bir verem kadının çocuğu idi. Asker babası ona henüz gelişmiyen iç kudretini, verem anası ise veremlilerin ezelî ve hasta içliliğini vermişti. Anasını çok küçükken (kaybetmiş ve bütün çocukluğu, Kız öğretmen okulunun tahta sıraları arasında geçmişti. Bütün yetim kızlar gibi şifasız bir şefkat ve sevgi ihtiyacı, yine bütün kimsesizler gibi her bakıştan

kendi ruhuna kaçan, gömülen çekingen ve sessiz bir ruhu vardı. Annesi Öldükten sonra babasının izini Kafkaslarda kaybetti ve bütün sevmek ihtiyacını baş hademe Güllü Kadının ihtiyar ve tembel kedisine bağladı. Son yılında sinirli ve ateşli bir genç öğretmenin Anadolu-da çalışınız telkinini, herkesin bir moda diye sadece söyleyip tartıştıkları bu fikri, ruhuna yakıcı ve olumlu bir ülkü olarak yerleştirdi. Diploma alır almaz taşrada iş almak için maarifin koridorlarında dolaşmaya başladı. Fatihte fakir, ters, ihtiyar bir halanın evinde oturuyordu. Basit bir yağmurluk içinde dalgalanan ince vücudunun; siyah başörtüsü içinde duygulu bir çiçek gibi açılan güzel başının kendine çektiği ilân-ı aşklar ve peşine düşmeler, onu ilgilendirmedi. Maarifin koridorlarında iş bek-liyen yorgun ve umutsuz öğretmenlerin taşra hizmetinden vebadan ürker gibi kaçan, İstanbul'da bir yer bulabilmek için her aşağılığa katlanan hallerine küçümsiyerek baktı. Nihayet hiçbir kimsenin gitmediği (...) kasabasının açık bulunan öğretmenliğini kendisine verdikleri zaman tek ve eski bir sandıkla Haydarpaşadan trene bindi,
gitti.

Sabah hayli erkendi; sandığını arabada bıraktı, maarif dairesine girdi. Odanın kapısında bir gözü kör, başı beyaz paçavra ile sarılmış ihtiyar bir adam, saç bir mangalda kömür yakıyor, bir ayağı kopuk hasır iskemleyi aynı zamanda duvara dayayıp dengesini buldurarak oturmaya çalışıyordu. Yerde kabarmış kirlerin, üzeri sulanmış, sıkça raslanan, donmaya yüz tutmuş tükürük ve balgamlara basmamak için ihtiyatla yürümek gerekiyordu; loş ve tavanı örümcekli bu dairenin çok ağır, insanın içine
çöken bir kokusu vardı.

— Maarif Müdürü Beyi görmek istiyorum. Bu kokulu, zavallı çevre, onun nazlı sesine sert bir perde katmıştı, thtiyar hademe daireye gelen kadınları,

kudretini göstermek için biricik vesile saydığı halde Ali-ye'nin sesi onu sarstı:

— Zabah zabah Müdür Beyi nireden bulacaan?

— Gelinceye kadar beklerim.

Hademe döndü, çevre ile çelişen bu taze yumuşak hayal, onun eskimiş kalbinde karmakarışık hisler uyandırdı. Hiddetlenmek mi, azarlamak mı, şefkatli bir tavır almak mı gerektiğini bilmiyordu. îstemiyerek etrafına bakındı. Kendi de bilmeden oldukça yumuşak bir sesle:

— Burlarda nerede oturup bekleyecen?'

— Ayakta beklerim.

— Bu iskemleye otuman mı?

Aliye, hademeden gideceği okul hakkında bilgi almaya çalıştı. Gündüzlü idi; öğretmenler ev tutup oturuyorlardı. Ev bulmak kabil miydi? Hademe, tek çapaklı gözünü kısarak düşündü, genç kıza baktı, eşrafın oğullarını, yeni Maarif Müdürünün evinden cuma günleri taşan dümbelek seslerini, koltuğunun altında taşıdığı beyaz suyu, giden öğretmenin macerasını düşündü. Bunların hepsim unutmak için sordu:

— Ortalık İstanbul'da nasıl gidiyor? Merdivenlerden, hayli ters bir ses, biraz da inandırmaya çalışır bir ısrarla diyordu ki:

— Sizin o kadının namussuz olduğunu, ahalinin istemediğini mazbata etmeniz lâzım.

Kaim ve hoş bir erkek sesi:

— Nasıl idek efendüm, garının bir kötülüğünü gözümüzle görmedik. İftira olma mı?

— Nasıl iftira, ben gördüm ya! Muhasebecinin karşısında sabahlara kadar içip şıkır şıkır oynadığını ben gördüm ya!
— Siz yazsanız daha bir tesiri olu...
— Olmaz. O, merkezde her şeyi benim üstüme atacak. Bakan'a şikâyet edecek. Siz bir mazbata yapmalısınız.

— Hele ben bizim eşrafa bir danışam baham! O kadar dalmışlardı ki sofada yanakları al al olmuş, biraz ürkmüş biraz isyanla gözleri büyümüş Aliyeyi ancak burun buruna gelince gördüler.
Maarif Müdürünün toparlak siyah sakalı, bulanık sü-nepe ve mürâî gözleri, hileci uzun yüzü altında iğrenç, ince dudaklı bir ağzı vardı. Yanındaki idare meclisi üyesinden yerli Ömer Efendi âbâni sarıklı, temiz yüzlü, kır sakallı taşranın bazan insanın canını gören, gün görmüş, hüzünlü siyah gözleriyle insana bakan bir yüzü vardı. İkisi de Aliyeyi görünce şaşırdılar. Maarif Müdürünün bulanık gözleri daha bulandı, burnu uzadı, bütün yüzü daha hileci ve kibirle yapma bir alçak gönüllülüğü karıştıran tavrını aldı. Telâşla:
— Safa geldiniz hanım kızım; odaya buyurunuz da
ziyaretinizin sebebini anlatınız, dedi.
Aliye kendine yavaş yavaş yaklaşan, nefesi ve yıpranmış, yağlı redingotu acayip kokan adamla kendi arasına kırık iskemleyi koymak arzusunu duyuyordu. Fakat cesur olmaya çalışan bir sesle:
— Ben İstanbul'dan gelen yeni öğretmenim, efendim. Nerede kalacağım ve okulum hakkında bilgi almaya geldim, dedi.
Maarif Müdürü Aliyeyi odada konuşmaya çağırdıkça
o anlamamış gibi, işini ayakta, oracıkta halle çalışıyordu. Müdür beyin gülüşü, kör hademenin garip sırıtışı onda bir tehlike hissi, niçin olduğunu bilmeden siper alan mânevi bir ruh hali yaratmıştı. Müdür ona okulda yatıp kalkmayı teklif ettiği zaman Ömer Efendi oldukça
endişeli:
— Eksük etek, nasıl oluu? Yanında Gantarcılarm Hû~
seyinin evi de...
Müdür hiddetle atıldı:
— Sizinki taşra kafası. Bu İstanbullu medenî ha-
9
nımlar yalnız evde de yatar, ne zannediyorsunuz? Bu yaşta yapayalnız taşraya çıktıktan sonra...
Aliye, Kantarcıların bir tehlike olduğunu, Maarif Müdüründen olanca şiddetiyle iğrendiğini hissettiği için derhal Ömer Efendinin tarafına geçti.
— Buranın namuslu ve ihtiyar bir ailesi içinde bana bir oda bulmak kabil olur mu? dedi.
— Ben bizim evde bir danışam, belki bizim eve alırız.
— Ömer Efendi, kendine işte kiracı da buldun. Müdür Bey küçük, bulanık gözlerini kırptı.

Bu sahneden Ömer Efendi Gülsüm Halaya bahsederken gözleri yaşla doluyordu.
— Tasvir gibi bir giz, bizim irahmetli Emineyi andım, demişti. O îrz (ırz) düşmanı papas zıfatlı (sıfat) Müdür, gıza hemen goz attı. Giz öyle arslan yüreli ki...
Nihayet, Gülsüm Halayı kandırdı ve karı koca beraberce daireye Aliyeyi getirmeye gittikleri zaman, gözleri ateş gibi yanıyor, dişleri sımsıkı, kediden kaçan küçük bir fare gibi müdürün odasında bir köşeye sıkışmış buldular. Müdür bütün hile, kuvvet ve kudretine rağmen öteki öğretmenlere oynadığı oyunu Aliyeye hemen oynamayı uygun görmemiş, bu defa ahaliden mazbata istiyecek bir duruma düşmeden isteğini yerine getirmeye karar vermişti.
Gece ocağın karşısında yatan Aliye, Gülsüm Halanın katı ellerini, son derece yumuşak bir temasla, saçlarında duyuyordu:
— Gizim, pambik gizim...
Odanın dışında Ömer Efendi ayakları ucuna basarak içeriye kuru incir dolu bir tabak uzatıyordu:
— Gülsüm, Aliye Hanım belki biraz yemiş yer! Aliye, sıcak bir gönül havasının kendini sardığını duy-

10
10 - Halanın başörtüsiyle -nl-
n
ÎYE OKULDA
k hafta okula P S A1İy,e ItS n, Gülsüm SalaleTnt dald alev-MlS1luS yumu orken gozlenm şun„ nm yufu§ fn görüş sınırına giren y terde, dimağının g kokuSuna
lardr. karanlık toprak a dürünüll şup
Okulun PlSvkKkapül hela, Maarf Mua

heli erme a Linden düşmiyen aras saray.
rastıklı kaşlarl kendısme
muş kınalı ellen, sonr .. ve gum g s,
larda yeni bir JW ££ vard, Badelerin aşırı fLin bir de fık has-den ayrümıyan buraya g..sdj£ ve ya_
Zan koşuşan, çok zan İstanbul un se
ta ve oluk ferine benzemen yag ramaz çocuklarının y ukiara zorbaiiK 1 okat.
yoklar. 8Xdar öl JX dha a-acıma f ve kasaba halK b
en sağlam ve en ça -

varlak kırmızı yanakları, yanık yüzleri, siyah gözleri vardı. Yalınayak, yamalı şalvarlarla gelirler ve öbürleri gibi burunları akar ve elleri simsiyahtı. Aliye, gene de, en çok onları sevmişti.

Bunlar da, öteki erkek çocuklar gibi, fırsat buldukça kızların saçlarım çekiyorlar ve onları dövüyorlardı. Fakat kendi kız kardeşlerini, hattâ kendi sınıflarından olan kızları ötekilere karşı koruyorlardı. Öğretmen Hatice Hanım, bu sınıfa hiç önem vermez, ders saatinde, çok kere, sigarasını yakar, sakızını çiğner, önlerine yazı örneği diye attığı hep aynı besmele den, hangisi başını kaldıracak olursa: Seni kör olasıca piç! diye üstüne saldırırdı.

Sayıları az olduğu halde imtiyazlı iki sınıf çocuk, eşraf çocuklariyle memur çocuklarıydı. Eşraf çocuklarının çoğu cılız, fena bakılmış, sümüklü, kirli, fakat zorba ve ahlâksızdı. Hepsinin cebinde bir tabaka tütün vardı. Hemen hepsi Hatice Hanımla karşılıklı, sigaralarını yakarlar, avluda çömelirlerdi.

Hem sigara dumanlarını savurur, hem evlerinde olanı biteni anlatırlardı. Bu karnı şiş, nefesi kokan, yarı sakat, hastalıklı çocukları Aliye sevmemişti.

Küçük ve cılız vücutlarında öyle hastalıklı ve vaktinden önce yetişmiş bir cinsiyet, sefahat ve bunu öyle iki yüzlü bir şekilde örtmeleri ve ne olursa olsun çalışmaktan kaçan öyle tembel bir halleri vardı ki, her halde eşrafın gelecekteki mirasçıları, uzun yıllann damla damla biriktirdiği servet için çok tehlikeli görünüyorlardı.

Bunların karşısında bir de bunlarla zorbalık ve kibarlık yarışı eden süslü büyük memur çocukları vardı.

Aliye sınıfa ilk girdiği zaman pencerelerine kağıt yapışmış pis dershanede epeyce birikmiş sigara dumanı, laubali sırıtan bir sürü küçük yüz gördü. Sınıf, olanca kuvvetiyle, yalnız ve zayıf görünen yeni öğretmene kafa tut-

 -a- van güldüren, kal-
nis gibiyi- Onu şimdi yarhyordu. Ya.
— kf ts> yava5 rssr Sat
d, karşısmda, ! ğUk duydu. ' sev.
üstünde K'f u yuvarlan,!
cak birbirine g.rm.i, var norf. Ha-
O zaman Aliye köpürdü:
- SS lrfHaüce Haramm
Sonra sarnıj rine verdi. Evine gönder. Us W
Bunu şimdi aşağıya f: Hatice Hammm onun
e§rî ve bu, derhal sessizliği r okula birer bı-
medı ve bu, , iyle eşraf oğulları i
vatı memur hanımm y geçtl Fakat
nün hanımından gelmişti. Çocuğuna ayrı muamele yapılmasını istiyor, Aliyeye:

— Hoca parçası! Kocamın hepiniz halayığısınız, istersek hemen atarız! diye bar bar bağırıyordu. Tehlikesini sonra anladığı bir sahne daha vardı ki o da Kantarcı Hüseyin Efendinin büyük oğlu Uzun Hüseyinin okula gelişiydi:

Aliyenin ders verdiği odanın yan pencereleri kalın saçaklı, kocaman bir eve bakıyordu. Aliye bir gün, sıraların arasında dolaşırken gözü kaydığı o kaim ve biraz korkunç evin penceresine donmuş gibi yapışmış garip, sarı bir çehre gördü.

Derin ve dalgın, dershanenin camlarını delerek kendisine bakan donuk iki siyah gözle uzun, sarı biçimsiz bir yüz, azıcık çarpık uzun bir burun görünüyordu. Biraz tereddütlü, biraz cılız ve kendi içine çekilmiş eşraf delikanlılarının özelliklerini, zâflarını kendinde toplamış bir baştı bu. Aliye bu başı görmemiş gibi dersine devam etti, çocuklarla meşgul oldu, fakat bu sabit ve garip insan yüzü azıcık korku, azıcık tiksinti ile onun kafasını burgulu-yordu. Gerçi Maarif Müdürünün de yağlı yakası üstündeki top sakallı, iki yüzlü, bulanık gözleri, hovarda ve çirkin ağzı onu aynı tiksinti ile dolduruyordu. Fakat nasılsa ondan korkmuyor, her dakika kapıdan dışarı atabilecek gücü kendisinde hissediyordu. Bu ise, daha tehlikeli tarafları belirsiz bir korku aşılıyordu.

Kantarcıların Hüseyin Efendinin küçük oğlu Sabri-yi Aliye dışarı attığı gündenberi sınıfta durum sakinleşmiş, küçük gözlerde günlerdenberi Aliyenin dersleriyle uyandırmayı başaramadığı dikkat ve ilgi olanca ateşiyle

yeni öğretmene karşı uyanmıştı. Küçük hayatlarında, bir eşraf çocuğuna böyle davranan öğretmen henüz görmemişlerdi. Esnaf ve küçük memur çocuklarının gözlerindeki dikkate sevgi ile karışık bir minnet vardı. Eşraf ve

büyük memur çocukları sinmiş, fakat tetikte bekler görünüyorlardı.
Birdenbire, dershanenin kapısı vurulmadan, şiddetle açılmış, önde günlerdenberi yan pencereden okulu gözet-liyen adam, sapsarı, Öfkeli bir yüzle, elinde küçük Sab-ri, içeriye dalmıştı. Donuk siyah gözleri parıl parıl yanıyor, biraz çatık ağzı çok çirkin bir gerginlik içinde haykırıyordu. Onun ne dediği anlaşılmadan, Aliye daha güçlü bir hiddetle kapıya doğru yürüdü. Asker babasının sağlam iradesinden miras aldığı soğukkanlı ve kuvvetli bir
sesle:
— Siz kimsiniz? Ne hakla kapıyı vurmadan giriyorsunuz?
— Ben, Kantarcıların Hüseyin Efendinin oğlu Uzun Hüseyin Efendiyim. Siz, ne hakla bir eşraf çocuğuna kötü davranıyorsunuz?
Uzun Hüseyin Efendi, çoğunda olduğu gibi, İstanbul'da Hukuk Fakültesine yıllarca devam etmiş, nispeten doğru İstanbul lehçesi, fakat çokça mecelle terimleriyle konuşuyordu. Öğretmen Hatice Hanım, Sabrinin elinden tutup evine götürdüğü zaman pencereden okulu gözetliyen Hüseyin Efendi köpürmüş, ben o kahpeye gösteririm diye evinden fırlamış, o hızla yukarıya çıkmış, içeriye dalmıştı. Arkasından Hatice Hanım araştırıcı gözleriyle bakıyor, Sabri sırıtıyor, çocuklar büyük bir merakla sahneyi izliyorlardı. Dal gibi bir kızın, üstelik eşraf ve Maarif Müdürünün kendi keyiflerine göre değişen, yalnız onlara eğilmekle kasabada kalabilen bir kadının, uzun uzun Hüseyin Efendinin yüzüne korkusuz gözlerle bakıp bir vali kurumu ile azarlayışma fena halde şaşırmıştı. Hüseyin Efendi de kadınlar üstündeki baskı ve zorbalığa tabiî bulan bir düşüncenin altında, tahtı sallanan bir hükümdar

gibi telâşa düşmüş, anlaşılmaz bir öfke sonuna kadar hakkını, gücünü korumak için silâhlanan bir durum almıştı. Hattâ İstanbul şivesini unutarak:
— Sen kim oluyon garı? diye haykırdı. Sen öğretmen değil misin? Sen bu kasabanın öğretmeni değil misin? Ne haddine bir eşraf çocuğunu koğuyon, ne haddine benim suratıma haykırıyon? İstanbul'un hayâsız ganlarına, erkeklerin suratına haykıran, yol iz bilmiyen ganlarına burada lüzum yoh, ne okutmanı, ne de seni isteyoz.
Aliyenin pembe yüzü, dudakları kadar kızardı. Onun da çevresinin, düşüncelerinin, öğreniminin geliştirdiği kadınlık onurunu korumak için verdiği kesin karar şahlanıyordu. Fakat ne bir zaaf, ne gözyaşı, ne de korku gösterdi. Alev yanakları ve alev gözleriyle kendi de hayret ettiği sakin, fakat biraz birdenbire kalınlaşan boğuk bir sesle:
— Şimdi buradan dışarı çıkın efendi, dedi. Kasaba demek siz demek değilsiniz. Ben, Anadolu'ya çocuklarım okutmak için geldim. Bu kasabada sizin gibi terbiyesi kıt adamların yüzünden kalamazsam, başka yere gider, ödevimi yaparım. Çıkınız ve beni Maarif Müdürüne şikâyet ediniz. Fakat ben de bir kız okuluna kendi odasına girer gibi, hem de söylediğini bilmez bir tarzda giren sizi şikâyet edeceğim. Haydi, çabuk, şimdi!
Bunları söylerken yavaş yavaş gözleri Hüseyin Efendinin gözünde, kapıya doğru yürüdü. Okadar kuvvetli, ince, genç, sıhhatli ve muavazeneli vücudu ile Hüseyin Efendiden o kadar güçlü ve menekşe gözleri öyle alev içindeydi ki, Hüseyin Efendi çabucak çekildi. Aliye kapıyı tamamiyle kapadı. Bir şey olmamış gibi çocuklarla uğraşmaya başladı.
Yalnız, akşam dönerken çocukların, bu şaşılacak inşam biraz daha görmek istiyorlarmış gibi, uzaktan ken-

dini izlediklerini gördü. Öğretmen Hatice Hanım ayrılırken ona bir deliye bakar gibi korkmuş gözlerle baktı.

Aliye bütün sıkıntılarını, yorgunluklarını Gülsüm Hala ile Ömer Efendinin yanında unutuyordu. Aliye birdenbire onların (irahmetli) rahmetli Emmelerinin boş ve yaralı kalblerinde yerini almıştı. O geldi geleli temiz örtülü minderleri, inik perdeleriyle uykuda olan ev uyanmış, renklenmiş ve neşelenmişti. Şimdi pencerlerinde kırmızı, turuncu sardunyalar açıyor, köşe minderinin yanındaki iskemlelerin üzerinde gazeteler, kitaplar, ortada Aliye.-nin yazı yazdığı, fakat aynı zamanda yemek yedikleri, çay içtikleri masa duruyordu. Karı koca Aliyenin hatırı için yerde, sinide, yemek yemekten vazgeçmişler, onunla masada yiyorlardı.
Kantarcıların Hüseyinin okula gözdağı vermeye geldiği günün akşamı, Aliye, olayı Ömer Efendi ile Gülsüm Halaya anlatmıştı. Ömer Efendi birdenbire cübbesini toplamış, minderin üzerine bağdaş kurmuş, üstü âbâni sarıklı fesini arkaya itmiş, düşünüyordu. Gülsüm yerde dizini di-kelmiş, çorap örüyordu. Başörtüsü altında buruşuk ve iyi yüzü derhal gölgelendi. Aliye masanın başında öğrenci ödevi düzeltiyordu. Bu olayın iki ihtiyarın keyiflerini kaçırdığını görünce onları güldürmeye, işi bir şaka gibi göstermeye çalıştı. Ömer Efendi

başını salladı. Aliye bir melek gibi, o şimdiye kadar kasabaya gelen eksik eteklerin bu Kantarcıların Uzun Hüseyin ile Maarif Müdürü yü-aünden uğradığı belâları bilmiyordu. Onların ne Allahtan korkuları, ne de Peygamberden utançları vardı. Hele böyle kimsesiz ve genç bir kız bulurlarsa... Aliye güldü. — Kimsesiz mi? dedi. Kim söylemiş Ömer Buba (ba-

ba) ile Gülsüm Ananın çocuğuna nasıl ulaşırlarmış bakim?

ihtiyarların derhal yüzleri değişti, ikisinin de berrak gözlerinde sonsuz bir sevgi ve eziklik parladı. İkisinin de yanaklarına yaşlar döküldü. İkisi de Aliyeyi sevgi ve vefanın yenilmez kuvvetiyle saran bir sesle:

— Sana artık biz Emine diyeceğiz, dediler.

Ve Aliye yarı ciddî, yarı gülerek Gülsüm Ananın boynuna sarılırken:

— Sizin toprağınız benim toprağım, sizin eviniz benim evim, burası için, buranın çocukları için bir ışık, bir ana olacağım ve hiçbir şeyden korkmıyacağım, vallahi ve billahi! Dedi.

Gerçekten de Aliye, bütün dedikodulara, bütün zorluklara rağmen kalbinin en genç ve en imanlı güciyle okulda çalışıyordu. Maarif Müdürünün şüpheli yardımına karısının kıskanç iftiralarına, Hüseyin Efendinin tehlikeli öfkesinden doğan etrafındaki tehlikeli havaya rağmen mevki kazanıyordu. Önce kasabanın yerli kadınlarının sevgilerini kazanmıştı. Okulda çocuğu olan her ana, ona büyük bir sevgiyle sarılmıştı. Fazla olarak Hüseyin Efendinin çevresindeki tutku ve biraz da bağlanma, onu Ömer Efendiden Allahın emriyle istemesine kadar varmış, Aliye bunu derhal reddetmişti. Bundan sonra sıra ile eşraf oğullarının isteklerini birer birer reddedişi ona çok iyi bir isim yapmıştı. Tabii bu Maarif Müdürünün ümitlerini kabartmış, ötede beride Aliyenin kendisine aşık olduğu için gençleri reddettiğini söylemişti. Bu yerli kadınların sevgilerine karşı, memur hanımlarında ona karşı pek kuvvetli bir düşmanlık uyandırmıştı. Bir zaman geldi ki bütün kasaba leh ve aleyhinde yalnız Aliye ile ilgileniyor, yalnız Aliyeyi konuşuyordu. Hattâ Aliye, düşmanların İzmir'i işgali kadar heyecanlı bir konu idi. Fa-

kat ilgi, henüz fazla tehlikeli değildi. Çünkü halâ onu temiz ve açık yüzü, kapalı başı ile elleri cebinde dolaşırken gören her kasaba erkeğinin kalbinde ümit tamamiy-le sönmemişti. Yalnız bütün kasaba halkını durum ve yaşayışiyle ilgilendirmeyi başaran bu kadm, Uzun Hüseyin Efendi gibi belki daha tehlikeli bir düşmanı Hacı Fettah Efendinin şahsında edindi. Fettah Efendide bu gerçek kanaatin taassup ve taşkınlığına belki de Aliyenân çok açık ve temiz yaşayışiyle zayıflattığı kara kuvvetin gayreti sebebolmuştu ve onun için tehlikeliydi.

III HACI FETTAH EFENDİ İLE TOSUN BEY

Aliye meselesine kasabada ancak düşmanların, ileri hareketiyle Kuvayi Milliyenin çarpışması, aynı derecede bir kuvvetle hisleri harekete getirmekte yarışabildi. Memleket derhal ikiye ayrıldı. Hemen herkes düşmanı istememekte birleşmiş olmakla beraber bir kısmı aynı derecede kuvvetle Kuvayi Milliyeye karşıydı. Hele Maarif Müdürü gibi İstanbul'da Ferit Paşa hükümetine bağlı olanlar, bir de şahsî korkularla titriyordu. Eşraf Kuvayi Milli-yeyi bir çeşit bolşeviklik ve eşrafın mallarını alıp halka dağıtacak bir şey diye anladıkları için üzüntüdeydiler. Hele düşmanın durmadan ilerlemesi, Kuvayi Milliyenin ordusuz günleri, eşrafı yeni savunma kuvvetine bütün bütün aleyhtar yapmıştı. Bütün bunlar arasında Aliye de güzelliği ve gençliği dışında bir şahsiyet oluvermişti O çok coşkun bir ruhla çocuklara millî marşlar öğretiyor, her yerde memleketi alan yabancıların şiddetle aleyhinde bulunuyor, çocukları ellerinde bayraklarla sokaklarda, biraz, halkla okulu yaklaştıran millî heyecanla dolaştırı-

yordu. Bu, tabii olarak, ona kuvvetli bir Kuvayi Milliye taraflılığı rengi veriyordu.

İşte kasabada işler bu durumda olduğu günlerde bir olay, genç kızın hayatında iki büyük rol oynayan Hacı Fettah Efendi ile Tosun Beyi onun karşısına çıkardı.

Bu, bir cuma günü ve namaz vakti oldu. O, çocukları toplamış, bayrak, şarkı hepsi tamam, tabur halinde gezmeğe çıkarmıştı.

Aynı zamanda da cuma namazından sonra Hacı Fettah Efendi halkı meydana toplamış, yüksek sesle Kuvayi Milliye aleyhinde vazediyordu:

— Bıyıksızları, gâvur gibi yakalık takanları, din düş mam olanları istemeyiniz! Onlar ki ellerine kudret geçer geçmez mukaddesatı çiğner, kadınlarımızın örtülerini kaldırır, sünnet ve farzı inkâr ederler. Onları istemeyiniz! Ey ahali onların kanı kâfirlerin kanı gibi helâldir.

Hattâ derim ki herhangi bir kuvvet ve hükümet, nereden gelir ve kim olursa olsun camilerimizi, dinimizi korursa ona uyunuz! m

Aliye, çocukların başında, kasabanın son dar sokağından meydana çıkıyordu. Karşısında kasabanın beyaz minareli eski ve güzel camisi göz kamaştırıcı göğe dayanmış, eski bir kabartma gibi duruyor; önünde koyu bir yığm, Hacı Fettah Efendinin güneşte bütün özelliğiyle meydana çıkan kır sakallı ve hileci bir taassup bayrağı

gibi kendi sözleriyle kendinden geçmiş başına bakıyorlardı. Aliye işte bu anda Yürüyelim ileriye diye haykıra haykıra marş söyliyerek adımını uydurmuş giden bayraklı çocuk-lariyle meydana çıktı. Bütün açık düşünceli, fakat sıcak ve temiz kalbli insanlar gibi çok kuvvetli bir isyan ve tiksinti duydu. Doğrusu, son günlerde Maarif Müdürü ile Kantarcıların Hüseyin Efendi de, ikide bir, zavallı çocuğa baskı yapmış durmuşlardı. Biraz fazla yorgundu ve dıştan gelen her yumruğu   aşırı bir duygu ile karşılar

olmuştu. Orada sessiz duran siyah kütle, içine isimsiz bir sıkıntı veriyor, belirsiz bir şekilde korkutuyordu. Halk ne düşünüyordu? Eğer onlar Hacı Fettah Efendi ile iseler, kendisi de güvende değildi. O kendini Hacı Fettah Efendinin bıyıksız, yakalıklılar diye nitelediği ve kanlarının helâl olduğunu söylediği sınıftan sayıyordu. Bu kalabalık dönüp kendisini taşlıyacak gibi geliyor, arkası ürperiyor, elleri soğuyordu. Annesinin hastalıklı ve zayıf ruhiyle oracıktan dönmek, dar sokakta kaybolmak istiyordu. Fakat birdenbire sinen ve duran çocuk kütlesinin önünde kaçamıyordu. Ve yavaş yavaş en kuvvetli insanlara bazan gelip çatan ve insanı ruhundan, dimağından ayırıp bir küme et ve sinir yapan maddî, hattâ bedenî korkulardan birine kendini teslim ediyordu. Bir aralık Hacı Fettah Efendinin küçük gözleri daraldı, sesi kısıldı, elleriyle işaretler yaparak halka kinli bir fısıltı ile bir şeyler aşılıyordu. O, ahalinin ikide birde başlarını çevirip kendine baktıklarını sanıyordu; avuçları soğuyor, şakakları terliyordu. Çocukları geri çevirecek mi, ileriye yürüyecek mi, bir türlü karar veremiyordu. Gözleri kararır gibi olduğu bir anda idi, iki ses birden duydu. Sağından duvarın arkasından bir baş uzandı, sarı, keskin, iştiha ile, öfkeyle, fitne ve hile dolu uzun bir
baş.

— Gördün mü eşraf evlâdına hakareti? Gördün mü Kantarcıların Hüseyini beğenmemeyi? Sonunda benim ayağıma, benim kollarımın arasına yalvara yalvara düşeceksin.

Bu, Hüseyinin kendi idi.

Solunda bir çocuk sesi vardı, katı, küçük ve kirli bir el onun eline sevgiyle sarılmıştı. Yanakları çukur, gözleri mavi bir yüz, ona merakla çevrilmişti. Eğildi, o da Hidayetin yüzü idi.

Ellerini temizlettirmeyi başaramadığı, fakat ateşli ve duygulu kalbini kazandığı çocuk: \

— Hoca Hanım, korkma, ben sana kim bir şey yaparsa keserim, diyordu. Bu çocuk, Kantarcıların Sabriden kurtardığı fakir çocuktu.

O zaman kendi de hayret ettiği bir sesle başladı:

Senin için ey bayrağımız Ölürüz de vermeyiz.

Kırk küçük boğaz, olanca kuvvetiyle bağırıyor, kırk çift küçük ayak aşırı bir düzenle Aliyenin arkasından yürüyordu. Fettah Efendi, birdenbire kısık sesinin en ateşli ve öfke kuvvetiyle bağırıyordu:

— Görüyor musunuz? Erkeklerin içinde yüzü gözü açık nâmahremler, müslümanlarm kalbini fesada vermek için şarkı söyliyerek dolaşıyorlar. Bunlar, bunlar melundur, bunların eline çocuklarınızı teslim etmeyiniz. Eğer bir gün içimize yalnız düşman girdiğini değil, başımıza taş yağdığını görmek istemiyorsanız, bu karıların üstleri başlariyle beraber kendilerini de parçalayınız. Yoksa Cenabı Hakkın bütün öfkesi üzerimizden eksik olmıyacp.ktır.

Ahali bir küme halinde toplanmış, ona bakıyor. Fettah Rfendi haykırıyor, Aliye de çocuklariyle bu kalabalığım önünden geçeceği kısacık yolu, dünyalar kadar uzun ve sonsuz hissediyordu.

Her adım, bir saatten fazla görünüyor; her nefes alış, sonsuzluk kadar uzun geliyordu. Başını çevirip ahalice hiç bakmıyordu. Tam geçtiğini sandığı bir anda başını çevirdi. Kendisini kalabalığın ortasında buldu, kapanık ve kızgın yüzler gördü. Birisi yüzüne tükürmek için hazırlanıyor sandı, başından bir taşın vızlayıp geçmesini bekliyordu. Birdenbire kalabalığın ortasında Ömer Efen-

dinin temiz ve toparlak yüzünü gördü. Şüphe ve acı, büyük çizgilerle yazılmıştı. Gülümsedi. Menekşe gözlerinde halkı yumuşatan, fakat Fettah Efendiyi çıldırtan bir ışık çaktı, sonra bir sahne düzeni gibi bu mavi ışıkla ufukları çevrilmiş olan bu tozlu meydanın beyaz camisinin önünde duran siyah kütle önce sallanmaya, sonra tereddütle sağa sola gidip gelmeye başladı. Yeni bir şey olmuştu, ne idi? Dört nal bir süvari kütlesi yaklaştı, elli kişilik bir Kuvayi Milliye süvarisi ilk günlerin şairane çalımı ve gösterisiyle meydana girdiler. Kumral ve uzun bir genç komutan, elinde bayrak, dolu dizgin hepsinin önünde ilerledi. En önce bir çocuk dizisi önünde bayrak direği gibi ince, menekşe gözlü Aliyeyi, arkasında güneşte altın bir bulut halini alan tozların ortasında çiçek gibi yüzleriyle çocukları gördü, iki çift göz. bu altın bulut içinde bakıştılar. Komutan Tosun Bey, gür-ve âmir bir sesle dağılan halka haykırdı:

— Merhaba arkadaşlar, dağılmayın,   toplanın.   Size söyliyeceklerim var.

Tosun Bey çetesi kasabanın çeşitli evlerinde ağırlandığı zaman Tosun Beyin kendisi, Ömer Efendinin evine misafir edildi. Ömer Efendinin biraz Kuvayi Milliyeci tanınması, biraz da evinin buna elverişli olması, eşrafta

bu kararı verdirdi. Kantarcıların Küçük Hüseyin Efendi, her-ne kadar bu güzel ve tehlikeli komutanı Aliyenin kal dığı eve misafir etmemek için uğraştıysa da olmad;. Hacı Fettah Efendi, bu gürbüz delikanlıların atların üstünde boş ovada dolaşamamalarma rağmen düşmanlarla başa çıkacaklarına inanmıyordu. Bu şüphesini Kantarcıların Büyük Hüseyin Efendiye de çıtlattı. Ömer Efendi, herkesçe Kuvayi Milliyeci tanınmıştı. Bir gün düşmanlar gelirse ve Kuvayi Milliyeci ararlarsa zaten doğruluğu ve iyi-liğiyle göze batan Ömer Efendiyi köpeklerin ağzına atıve-rirlerdi. Hem bu çeteler, her yerde kadınlara saldırıp du-

ruyorlardı. Herkesin yerli ve namuslu kızlarını cniara kaptırmaktansa işte İstanbul'dan gelmiş, kimsesiz, belki de gerçekten kahpe olan Aliyeyi Tosunun önüne atıver-mek daha uygundu. Onun şimdiye kadar erkeklere yüz vermemesi filân hep ağızdı. Namuslu olsa yüzü açık gezer miydi?
Böylece Tosun henüz Ömer Efendilere misafir elmadan, evlâtlığı Aliye ile ilgileri uydurulmuş, kaba kaba dedikodular, kasaba içinde Fettah Efendinin gayretiyle yayılmıştı.

Tosun, Karadeniz kıyılarının yetiştirdiği, uzun boylu, kartal yüzlü, sert ve güzel bakışlı bir genç yüzbaşı idi. Düşmanların İzmir'e girdiği gün hemşerilerinden bir çete ile dağa çıkmıştı. Kesin bir imanı, okadar aşırı bir kin ve isyanı vardı ki, düşman ordusu en çok onun çetesinden ürkmüş ve bundan ötürü Türk köyleri arasında da en çok onun çetesine ait zulüm hikâyeleri yayılmıştı. Gerçekten, düşmanlara yol gösterici olduğunu işittiği a-damlara en korkunç cezalar veriyor ve kendisinin bu huyunu bilen kasaba ve köylerdeki ağalar da birbirlerini yok etmek için, Tosun kasabalarından geçerken birbirlerine karşı en ince fitne ve fesat plânları kuruyorlardı. Oralarm halkı birbirlerine garez bağlarlarsa hep Tosun Bey gelsin de ben sana gösteririm., Tosun Beyin hışmına seni bir uğrayatım da gör. diye gözdağı veriyorlardı.
Buna karşılık Tosun Bey de bir yıldan fazla süren bu kurtuluş macerasında ahalinin bu zaafını hayli öğrenmişti ve yalan karıştırarak kandırılmaya okadar çabuk kapılmıyordu. Bundan dolayı, o daha ayağının tozunu silmeden, ahalinin Hacı Fettah Efendi için söylediklerine kapılmadı. Artık çetesine hayli düzen vermiş, çetesini gelindirmek için yaptığı tahsilatı oldukça düzenli bir şek-

le sokmuş ve açık bir surette daha insaflı, hattâ hoşgc-rür davranıyordu. Düşmanın girdiği yerlerde, halkın ondan yanaymış gibi görünmek zorunda kalışını, gözyumu-şu ile karşılıyabilecekler arasındaydı.
Beyaz patiska perdelerin ortasından tahta çardağın yeşil yaprakları arasında yuvarlak, olgun, sarı salkımlar, altın ayın ışığında parlıyordu. Tosun Bey, alçak sedire arkasını dayamış ve uzun bacaklarını birbiri üzerine atmış, başlığım itmiş, yanmış yüzünde alnı, beyaz bir leke gibi açılmış, siyah kirpikleri arasında sarı ve parlak gözleri yumuşamış, çardaklara dalmış, dinleniyordu. Kollarını uzatmış, biçimli, fakat kuvvetli ellerini dizlerinin üzerine rahat bırakmış, Ömer Efendiyi dinler gibi oturuyordu. Bütün güçlü erkeklerin yumuşadıkları zaman etrafa verdikleri sonsuz güven, teşbih çeken Ömer Efendi-ile sofrayı hazırlıyan Gülsüm Halanın kalbine garip bir surette işliyordu. Tosun Bey ortadaki tahta masadan kaldırılan defterlere ve hokkaya bakıyor, bu iki ihtiyarın okula giden bir çocukları olduğuna hükmediyordu. Okul ona kafasının, hattâ kalbinin çok kudretle aldığı gündüz-kü hülyayı tekrar ediyordu: Altın tozlar içinde yürüyen çiçek yüzlü çocuklar, önlerindeki ince, menekşe gözlü kız ve bu gözlerin kendi gözlerine daldığı uzun ve sonsuz dakika!
Bu kasaba çok güzel bir kasaba idi, tozu bile altın bir bulut gibi; şu asma, şu karşıki kırmızı damların üstünde uzanan baca gölgeleri, altın ay, her şey çok güzeldi. Dünya, bütün memleketin sefaletine, esaretine, talihsizliğine rağmen, çok güzeldi. Bu, Tosun Beyin ağır ağır çarpan kalbinde tatlı bir ıstırap, bir acı olan çarpıntılar bırakmıştı. Ne olduğunu bilmiyordu. Hep Ömer Efendiden kasaba hakkında bilgi alıyor, kasaba eşrafının ve çevredeki Kuvayi Milliyeyi beslemek için ne verebileceğini soruşturmakla meşgul görünüyordu. Fakat başında ve yüre-

inde o altın bulut içindeki genç yüzün kimliğini durmadan burgu gibi soran âmir bir sual vardı. Fakat o hayatını bir amaç için yaşamış demir iradeli, çok temiz bayatlı, hemen hemen, kadına hiç el sürmemiş bir Türk genciydi. Kendi çetesinde en korkunç soğukkanlılıkla yek ettiği adamlar, geçtiği yerlerde kadınlara bakanlardı. Memleketin namusu onlara emanetti. Memleket cnlart besHyecek, elbet besliyecekti. Fakat onlar da onun namusuna kendi kanlariyle kefil olmuşlardı. İşte bütün bunlar, onun genç öğretmen hakkında bir şeyler öğrenmesini engelliyordu. Yalnız bu tatlı işkence ve devamlı yeni çarpıntıyı azıcık hafifleten bir fikir bulmuştu: Her zaman yaptığı gibi. ertesi gün kasabanın okullarını gezecekti ve belki...
Aliye , o günün heyecan ve tehlikesinden çok üıaı'müş ve biraz hastalanmıştı. Onun için karşıki küçük odaya Gülsüm Halanın serdiği şilteye fena bir baş ağrısiyle uzanmıştı. Onda da okulda Tosun Beye çarpıntı veren alt m bulut hülyasının başka bir yanı, siyah başlıklı güze' ve kumral komutanın erkek yüzü vardı. Fakat o ince İstanbul çocuğu, bu çarpıntıyı Tosun Beyden daha açık görüyor; bu savaş günlerinde, bu savaşın kahraman kalb-lerinin yalnız memleket ;çiri çarpması gerekeceğini düşünüyor ve bu tehlikeli misafire hiç görünmemeğe

karar veriyordu. Oysaki beraber otursalar, konuşsalar Aliye ona ne kadar kuvvet verecek, onun düşüncelerine bir berraklık ve açıklık kazandıracaktı. Kalplerinin yalnız memleket için çarpması gerekeceğini düşününce, hep şeytanın kendisini kandırıp onun yanına çıkarmak için uydurduğu bir düşünceydi. O, kapı aralığından erkeklere görünen, her yakışıklı ve ünlü adam arkasından koşan bir kız değildi. Hayır o, isimsiz hayatı bir kahramanlık menkıbesi olan bir Türk subayının kızıydı. Hayır o, kendini tutacak ve bu genç komutanın yanma çıkmayacaktı.

Karşılıklı iki odada iki genç kalbin kıvrımlı ıstırap ve saadet titremelerine, tatlı işkencelerine sabaha kadar altın ay, mavi gökten baktı ve güldü.
Sofrada sabahleyin Tosun Beyin gür sesi Ömer Efendiye:
— Sizin çocuk da okula gidiyor değil mi? dedi.
Tosun Beyin hayalinde Ömer Efendi ile Gülsüm Halanın çocukları toparlak al yanaklı, yanık yüzlü, tıknaz, siyah örgülü, bir küçük kızdı. Akşam Gülsüm Hala kitapları toplamış, sofrada Ömer Efendi:
— Eminenin çorbasını verdin mi? demişti. O zaman kızlarının biraz hasta olduğunu da ilâve etmişti.
Ömer Efendi gülmüş, bütün yüzü çocuk gibi açılarak;
— Hiç gitme mi Tosun Bey? demişti. Sonra daha alçak ve daha karanlık bir sesle:
— Hacı Fettan Efendi için dediklerimi unutma ha! Bu, dün siz gelirken bıyıksızları, yakalıklıları öldürün diyor, düşmanlara taraftarlık ediyor, ümmeti müslümanı birbirine düşürüyordu. Mahalleliye namuslu bir kızı az daha yüzü açık diye parçalattıracaktı. Bunların yok edilmesi lâzımdır.
Demişti. Fakat her misafir olduğu evde bu gibi lâkırdılar işitmiş ve bazan bu sözler yüzünden dar ağaçlan görmüş olan Tosun Beyin, kesik kumral bıyıkları altındaki kuvvetli ağzı kasıldı. Çizgiler belirdi.
— Düşüneyim ve soruşturayım, Ömer Efendi, dedi. Sonra o da birdenbire tatlı bir yüzle sordu:
— Bu adam, sana hiç fenalık etti mi Ömer Efendi? Ömer Efendi, birdenbire boşandı:
— Hiç etmez mi efendim, fenalık etmediği adam kaldı mı? Kantarcılarla birleştiler, benim Cingözoğlu Alinin böğ-ründeki bağımın kaç dönümünü...

Diye uzun uzun anlatmaya başladı ve konuşarak merdivenden indiler, gittiler.
Aynı sabah Aliyenin ateşi vardı, kemikleri kırılıyor, başı ağrıyordu. Yerde, aynı ince şilte üstünde sağdan sola dönüyor, beyaz perdelerin arasından görünen yeşil çardağın altın üzümlerine bakıp düşünüyor, Gülsüm Halanın hazırladığı çorbaya başını çevirip bakmıyordu. Tosun Beyin misafirliği evi hayli heyecana getirmiş olduğundan Gülsüm Hala, bereket versin, her dakika onun başında duramıyordu. Ve o, yatakta yatarken, Tosun Bey kız okulunu yirmi dört saattenberi hissettiği çarpıntı ile ziyaret etmişti.
Okul tertemizdi. Hatice Hanımın sınıfı sallana sal-lana Elîf-lâm-mim sûresini bir ağızdan bağırarak okuyor. Hatice Hanım da masa başında beyaz başörtüsü altındaki rastıklı kaşlarını çatmış, yine sallana sallana dinliyordu. Tosun Beyi yerlerden temenna ederek karşıladı; okula yaptığı hizmetlerden, kendisine, İstanbul'dan durmadan gönderilen çoluk çocuk öğretmenlerin açık sa-çıklıklarmdan, hoppalıklarından, beceriksizliklerinden bahsetti:
— Efendim, benim sınıfımda her çocuk, namaz sûrelerini bilir; hiç olmazsa, Amme cüzünü sonuna kadar ezberler. Yeni hanımlar hep dinsizlik, milliyetsizlik öğretiyorlar. Ben, dokuz yaşındaki kızların bile yüzlerini siyah peçelerle kapadım. Oysaki İstanbul'dan yeni gelenler, kendi yüzleri açık geziyorlar. Şimdi on üç yaşındaki kızlar da saçlarını açıyorlar. Artık bunların terbiyesi sayenizde İnşallah verilir de...
Tosun Bey okulun her tarafını kartal gözleriyle arıyordu. Her halde bu çocuklardan bazısını dün görmüştü.

O genç kız, acaba bir öğrenci miydi? Hatice Hanımın lâkırdılarını işitmeden dinledi, sonra sordu:
— Siz, burada, yalnız başınıza mı çalışıyorsunuz?
— Hemen hemen öyle efendim. İstanbul'dan yeni bir hoca geldi ama söz beynimizde... Dün çarşıdan çocukları yüzü gözü açık geçirmiş, halkın taassubuna dokunmuş, galiba hücum etmişler, bugün hasta imiş, gelmedi.
Kuvayi Milliye komutanlarının ortak ve belirli bir özelliği vardı: Çavuşundan Paşasına kadar içlerinden yeni bir şeyler istiyen, hiç mütaassup olmıyan, hele yeni kafalı bir kadına taraftar olan bir özellik vardı. Tosun Bey Hatice Hanıma sert sert baktı:
— Hoca Hanım, namus kadının yüzünü açıp açmamasında değildir. Din de peçe demek değildir. Öyle kapalı kadınlar vardır ki kapı arasından her türlü rezaleti yaparlar. Onun için yeni öğretmene yüzü açık diye kasabanın hücuma hiç hakkı yoktur. Çocukları istanbul usulü güzelce okutan herhangi bir öğretmene birisi yan bakarsa biz onun terbiyesini...
Hatice Hanım derhal atıldı:

— Elbette efendim, biz de eski istanbulluyuz. Bu genç kızların bazan öyle iyileri olur ki...
Tosun Bey okuldan her halde çok fena bir izlenimle çıkıyordu. Dünkü kalabalık, o menekşe gözlü, güzel ve açık yüzlü kimsesiz İstanbullu öğretmene sataşmış demek... Ömer Efendinin Hacı Fettah için söyledikeri haklıydı. O pis Hacı Fettah Efendiye gösterecekti. Kasabanın altın tozu o gün sahiden toprak, mes'ut ve güneşli havası bayağı göründü. Bu kız okulunu bir daha ziyaret ede mezdi, fakat dünkü olayı yeniden soruşturacak, öğrenecekti.
Kasabaya geldiğinin üçüncü günü Tosun Bey bütün eşrafı, büyük olduğu için, Kantarcıların selâmlığında topladı. Aralarında Hacı Fettah Efendi de olduğu halde hep-

si vardı. Kendisi en son geldi. Yanında kendisinin bir nevi emir subayı olan Selim Kaptanla, Haydar Kaptan vardı, ikisi de Karadenizli, kartal gibi gençlerdi. Uzun minderlere eşraf, sıra ile bağdaş kurdular, oturdular. Aralarında yalnız Tosun Bey uzun bacaklarını minderden sarkıttı oturdu, iki genç kaptan, kapının yanında iki sandalyeye oturdular. Ortalıkta korkulu ve ağır bir hava belirdi. Kantarcıların Hüseyin Efendinin çarpık burunu biraz daha sağa doğru uzamış, sarı yüzü daha sararmıştı. Fettah Efendinin benzi, sarığı kadar beyazdı.
Tosun Bey ele gelmiyen kesik genç bıyıklarını biraz karıştırdıktan sonra kısa bir nutuk söyledi, dedi ki:
— Ağalar; memleketimize düşman girdi. Ne mal, ne ırz, ne de can bıraktı. Bizler düşmanı koğmak için dağa çıktık. Tabiî, henüz memleket, resmî hazinesinden bizi besliyemez. Düşmanı koğuncıya kadar bizi siz besliyeceksiniz. Bilirsiniz ki ben fukara ahaliden ne para alır, ne de adamlarıma aldırırım. Öyle, öbür çeteler gibi aklımıza gelen parayı da istemeyiz, Bu bölgeden bir defaya mahsus olarak belirli miktarda bir para keseceğiz. Bunun dışında kim sizden beş para isterse kafasını koparırım. Gücünüz neye yeter, bir söyleyiniz!
Ağaların kimi öksürdü, kimi yutkundu, Fettah Efendinin küçük gözleri zehirle doldu; fakat kimse söz söylemedi; yalnız Ömer Efendi:
— Siz ne istiyorsanız bizim halimizi düşünerek bir teklif edin, dedi.
Tosun Bey, tavana baktı. Bir an düşündü, sonra kesin bir sesle:
— Otuz bin lira, dedi, fakat meteliğini ahaliden al-mıyacaksmız. Size bir liste hazırladım, yalnız ismi geçenlerden alacağız.
Kantarcıların Hüseyin Efendi on bin lira, Hacı Fettah Efendi beş bin lira, Gariplerin Mustafa Ağa üç bin

lira. eşraftan Mehmet, Ömer, Hacı Ziya, Ahmet, Lâtif Ağalar kalan on iki bin lirayı paylaşacaklar.
— Efendiler; bu benim altmış kişilik kuvvetimin bir yıllık masrafıdır. Size, bir bir, hesabı da göstereceğim. Tâ ki bu gençler, memleketleri için değil, para için dövüşüyor demiyesiniz, bir diyeceğiniz var mı?
Yaygın bir öksürme ve boğaz ayıklama oldu. Fakat herkes, kapıda oturan Haydarla Selim Kaptana bakıyor ve meydanda görünmiyen tabancaları nerelerinde sakladıklarını düşünüyordu. Yalnız Fettah Efendi, ayağa kalktı, beyaz yüzünün yanak kemiklerinde iki kırmızı leke belirmişti, biraz çapaklı küçük gözleri bakıyor; mintanından fırlayan ince boynunda, bayağı ceviz gibi duran yumru, elma kadar şişmiş görünüyordu.
— Hâşâ, diye haykırdı. Benim değil beş bin lira, beş lira verecek gücüm yoktur. İhtiyarım, akşama içecek çorba bulamıyorum. Beyler, canımı almak istemezler. Hem bu kasaba, otuz bin lira nasıl verir? Düşmanların buraya geleceği belli değil ya. Beyler, bizi Allaha bıraksın, gitsin, biz korunmak istemiyoruz. Lâzım gelirse biz kendi kendimizi korur ve savunuruz.
Ahali korku ile fakat ümitle bakıştılar. Tosun Beyin, yüzünde hiçbir değişiklik yoktu, yine bıyıklarını eliyle çekmeye çalıştı. Yine durgun ve kimseye bakmadan:
— Hacı Fettah Efendi, cuma günü meydanda Kuvayi Milliyenin kanı gâvurlar gibi helâldir; düşmanları isteyiniz, onları istemeyiniz diye beyanatta bulunmuş, bunu bana söyliyenlerden üç dört kişi buradadır. Türklerin vatanını düşmana vermek, kendilerini birbirlerine kırdırmak istiyen Hacı Fettah Efendi, isterse pis parasını düşmana versin, onun parasına hiçbir savaşçı dokunmaz, fakat kendisine cezasını vereceğiz, dedi.
Hacı Fettah Efendinin gözündeki ateş sönmüş ve kendi yere çökmüştü. Tosun Bey, ayağa kalktı:

— Selim, Hacı Efendiyi alın, muhafaza edin, hükmünü sonra vereceğim. Ağalar da kararlarını bana yarın akşam, burada tekrar bildirirler, dedi.
Ve ayakta, gelen kahve fincanlarına bakmadan, etra-fmdakilerin ricalarını dinlemeden çekildi, gitti.
Ertesi gün perşembe idi ve Aliye evlerine gelen misafirin yanına henüz çıkmamıştı. Ertesi cuma günü, Tosun Bey kuvvetlerinin kasabayı terkedeceklerini duymuş, kendi iradesinin zalim baskısı, her gece, o ince şilte üstünde başını, kalbini işkence içinde didikliyen hayali sönecekti. Bununla belki kasabanın bir haftadanberi kara topraklara ışığı ve ateşi pek yaklaşmış olan güneşi ve ay'ı da soğuyacak ve göklerin uzak derinliklerine gidecekti. Fakat bütün renk, ışık ve ateş sönse de o artık rahat edecekti.

rv

ALİYENİN NİŞANLISI

Perşembe sabahı, eşraf, Ömer Ağayı çağırmadan Kantarcıların evinde toplandılar. Hacı Fettah Efendinin sonunu son derece merak ediyorlardı. Fakat asıl mesele, kendilerinin vermeğe mecbur oldukları para idi. . Tosun Beyin adamları, ahaliden parasız bir şey almamış, ahaliye vergi vermiyeceklerini, yalnız belli sayıda zengin eşrafın savunma için para vereceğini söylemiş ve onları kazanmışlardı. Fakat vergiye çarptırılan eşraf, bir gece içinde kasabaya yüz bin lira vergi kesildiğini, ahalinin hepsinden para alınacağını yaymışlar, büyük bir korku ve telâş havası yaratmışlardı. Fazla olarak Hacı Fettah Efendinin karanlık sonucu, bütün bütün tehlikeli ve korkunç

bir his veriyordu. Kasaba ahalisinde birdenbire beliren soğukluğu sezen Tosun Bey kuvvetleri de toplanmış, her türlü ihtimale karşı hazır bulunuyordu. Bu gerginlik, bilhassa kadınları ve fukara halkı, hattâ çocukları eziyet içinde, telâş içinde bırakıyordu.

Eşraf, önce bu hale Ömer Efendinin sebebolduğuna, Kantarcılardan ve Hacı Fettah Efendiden intikam almak için Aliyenin güzelliğini kullanarak Tosun Bey üzerinde baskı yaptığına inanıyorlardı. Toplantının başında en kaba ve ölçüsüz sözlerle Aliyeye sövdüler, uydurma birçok ahlâksızlıklarından söz ettiler. Sonunda kadınları, başta Fettah Efendinin ihtiyar karısını Aliyeye göndermeye ve ondan aracılık için ricaya karar verdiler.

Yerli kadınlar, hattâ Aliyenin aleyhinde olan Kantarcılar ailesi bile onun çok lehindeydi. Bundan istifade etmek istiyorlardı.

Bu aralık eşraftan Nazif, şaşılacak bir şey söyledi: Kendi ailesi Ömer Efendi ailesiyle içli dışlı idi. Aliyenin Tosun Beyin yanma hiç çıkmamış olduğunu, hattâ Tosun Beyin Aliye ile aynı evde olduğunu bilmediğini anlattı. Bu, Aliye lehinde kuvvetli bir takdirden ziyade değerini küçültecek bir etki yaptı. Kendi keselerini korumak için Aliyenin işveli ve ahlâksız olmasını tercih edeceklerdi Sonunda karar verildi. Perşembe öğleye kadar okul vardı. Öğleden önce kasaba kadınlarının okula Aliyeye ricaya gitmeleri kararlaştırıldı ve derhal kadınlara haber verildi.

Aliye o sabah okulda çocukların hepsinden kapanık ve biraz da kinli bir hava sezdi. En garibi, her zaman kendisine çok sevgili olan fukara ve esnaf çocuklarında bile bu kapanık ve küskün hal vardı. Hele kendisine ilk gündenberi bir çocuk tapmışiyle bağlı olan Durmuş un çukur yanakları, düşük mavi gözleri bulanıktı. Birdenbire, kasaba çocukları, halkın ruhunu, —bu ortak felâket

saydıkları olay karşısında birleşen ruhunu— okulda açığa vuruyorlardı. Aliye, Kantarcıların Sabrinin suratının düşük olmasını anlıyor. Fakat bu küçüğün aynı çocuğun derdiyle dertlenmesini bir türlü anlamıyordu. Çünkü Ö-mer Efendiden Tosun Beyin ahaliyi vergiden affettiğini, bütün yükün eşrafa yüklendiğini işitmişti. Hattâ evinde misafir olduğu Ömer Efendi bile savunma için para vermekten kurtulamadığı gibi küçük servetine göre hayli çok olan bin lira gibi bir parayı vermeğe mecbur tutulmuştu.

Doğrusu, bu yedi günlük olağanüstü hayat, içini kavuran yeni ateş, Aliyeyi okadar hırçın yapmıştı ki çocukları savmak için öğle vaktini iple çekti.

Sokakta telâşlı ve kalabalık ayak sesleri okula yaklaştı. İhtiyar ve telâşlı bir ses, dağılan çocuklardan birine soruyordu.

— Hocanım nirde ki? Bizi bir yol yanma goturuver baham!

— Ben ne bilem, işte horda, sen bir yol içeri gir!

Aliye, pencereye gitti. Sokakta bir kadın kafilesi vardı. Önde başı bezler içinde bir ihtiyar kadını, iki kadm koluna girmiş, bir ölü, bir yas dikkatiyle getiriyor; ihtiyar, başını ve elini hızla sallıyor, Aliyenin işitemediği bir şeyler söylüyordu. Arkasındaki kafilede kiminin kucağında çocuk, kimi örtüsünü bir gözünün etrafına sıkı sıkı sarmış, hepsi birden başlarını sağa sola yas günlerinde yaptıkları gibi sallıyorlardı. Aliyenin kalbi birden bir korku ile attı. Meselenin Tosun Beyle olan ilgisini belli belirsiz sezmişti. Acaba Hacı Fettah Efendiyi ve-yahut eşraftan başka birini astı mı? Telâşla, kadınlara koştu, içeri almaya çalıştı; çıkan çocuklar ile giren kadınlar birbirlerine girmişler, hep bir ağızdan konuşuyorlardı. Öndeki ihtiyar, Hacı Fettah Efendinin gözlerini ha-

tırlatan kuru ve derin gözlerle bakıyor, ötekilerin bir kısmı bir ağızdan şikâyet ediyor, bir kısmı da Aliyenin hep birden boğazına sarılıyorlardı.

— Ah erkeklerimiz öz ebilerimiz (ev sahiplerimiz) perüşan oldu, ocağımız söndü. Öz ebilerimizi (ev sahibi) asacaklarmış. Ah sen bizi kurtaracan!

Hep ağlıyorlar, hep birden korkunç olaylar anlatıyorlar, çarşıda dayaklardan, Hacı Fettah Efendinin asılmasından, kaybolan eşraftan, gizli işkencelerden inanarak, korkarak bahsediyorlar, sonsuz bir zulüm ve ıstırap havası içinde kıvranıyorlardı ve hepsi Aliyeye yalvarıyor: — Sen bizi kurtar anam, ah anah ah, güzel

kardaşım, diye yüzünü, ellerini öpüyorlardı. Hele küçük Durmuş un annesi, Durmuşu yakalamış, taşlığa çomelmiş, çocuğa sarılmış, bağırarak, elini sallıyarak ağlıyordu. Bu ana oğu-lun ağlamasından ıstırap ve felâketten fazla belki kasabaya gelen bu fenalıklardan Aliyenin parmağı olması fikrinin onları azaba sokmasından ileri geliyordu. Aliye onları uzun uzun avutmaya, yatıştırmaya çalıştı. Sonunda birdenbire çok sararan ve incelen yüzünde gözleri iki şimşek gibi çaktı:

— Size ölmüş anamın, şehit babamın ruhuna yemin ediyorum ki eğer kasabada Tosun Beyin yaptığı fenalığa engel olamazsam elimle Tosun Beyi öldürürüm. Haydi şimdi rahat rahat evlerinize gidiniz. Ve gerçekten bu, onları yatıştırdı. Önce Hacı Fettah Efendinin ihtiyar karısı kolundaki genç ortaklariyle beraber Aliyenin yüzünü öptü, saygısını gösterdi.

— Efendinin gıymatlı (kıymetli) canını sana emanet ediyoruz, dediler. Ötekilerin hepsi, büyük bir güven ve sevgiyle birer birer boynuna sarıldılar. Kapıdan çıkarken hepsi carını çekiyor, iki gözünü birden açıyor, Aliyeye öyle güvenen ve seven bir çocuk, bir hayvan yavrusu zavallılığı, kimsesizliğiyle bakıyordu ki, etrafında coşan

sevgi ve kendine beslenen inanç, onun asker babasının sertlik ve mertliğini, hasta annesinin incelik ve merhametini en belli ve yüksek bir şekilde ruhunda topluyordu. Onun da gözlerinden yaşlar boşandı ve yaşların ardındaki gözler, sevimli bir hâtıra ile güldü ve şaka olarak verdiği bir sözü bağırarak tekrarladı:

—¦ Sizin toprağınız benim toprağım, sizin eviniz benim evim! Burası için, buranın çocukları için bir ışık, bir ana olacağım ve hiçbir şeyden korkmıyacağım, vallahi, ve billahi!

Fakat Aliye, Tosun Beyi nasıl öldürebilirdi? Okuldan eve giderken beyninde ilk tutuşan alev bu oldu. O göz yaşlarının ince yanaklarından aşağı aktığının farkında değildi. En kuvvetli bir hayat akımı içinde vücudunun bütün zerreleri yaşıyor, bütün dünyanın duyuş ve heye-caniyle titriyordu. Tepesinden parmaklarının ucuna kadar en derin ve şiddetli bir hayatla yaşıyor ve yanıyordu. Önce vücudunun o mutlu, o korkunç ölüm hâtırasını düşündü. Bunu hayatını kurtarmak için Tosunu öldürmeye yemin ettiği Hacı Fettah Efendi yapmıştı. Sonra altın toz bulutu içinde gelen siyah başlıklı, altın gözlü, güzel ve genç komutanın kendi gözlerine bakan ve yanan gözleri geldi, geçti. Yemin ederken, kadınlara acırken farkında olmıyarak o gözlere, hattâ düşman olarak bile bir daha bakmak, onunla çarpışmak ihtimalinin verdiği sarhoşluk vardı. Bu korkunç olay, Tosun Beyi görmemek için onun iradesinin zalim kararını kırmıştı. Belki yine, şuursuz o-larak kendine öyle iki ateş gibi bakan göze isteğini yaptıracağına inanmıştı. Fakat o sözünden dönmezse, o kasabaya kestiği bu korkunç parayı almak için ahaliye zulmederse, Hacı Fettah Efendiyi, belki başka adamları da asarsa... Şimdi o, tozlu meydanda dar ağaçları görüyordu. Ve kendisine kimsesiz, zavallı çocuklar gibi bakan kadınların gözlerinde bir daha silmek mümkün olmıyan umut-

suzluk gölgeleri, umutsuzluk yaşları görürse ne yapacaktı? Onun zalim, hırslı güzelliğini, mert ve sü yapısını hayvani ve maddî görüşten ibaret sayıyor, bu zavallı halkı fukarasına kadar ezip mahvetmeye azmetmiş bir kanlı ve aç gözlü adam diye düşünmeye çalışıyordu. O zaman, o zaman? Hâlâ ettiği yemini yerine getirmek yükümünün gölgesi bile onun vücudunu yıldırım gibi ıstırapla, acı ile sarsıyordu.

Nihayet hâlâ güzel gözleri ateş gibi parlarken solgun yanaklarından sıcak merhamet göz yaşları akarken, bir nar çiçeği goncasına benziyen ağzı ilâhî bir fedakârlıkla titrerken evlerine geldi ve kısa merdivenleri çıktı.. Küçük sofada Tosun Beyin odasının kapısını açık buldu. İçeride siyah Karadeniz kostümü, yanından sallanan baş-lığiyle onu ayakta buldu. Karşısında Haydar ve Selim, sapsarı, emir alıyorlardı. Ömer Ağa da ayakta, iyi yüzü telâşlı ve sinmiş görünüyordu ve bunların arkasında beyaz patiska perdelerin arasından yeşil çardağın üzerinde olgun üzümler, güneşin altın ışığında yanıyorlardı ve Aliyeyi oraya kadar getiren hayat ve his yıldırımı onu odanın ortasına, tâ, Tosun Beyin karşısına kadar şimşek güciyle yolladı. Tosun Bey, bu hayat yıldırım\yle vurulmuş gibiydi. Arkasında bıraktığı otuz yıllık cenk ile, kavga ile, hattâ macera ile dolu hayatın bütün sahneleri küçüklüler, birleştiler, bir sinema dekoru gibi geriye çekildiler ve bu ince pembe yüzdeki menekşe renkli iki alev göz, akıcı bir ateşe benziyen nar çiçeği goncasından ağzın âdi bir çerçevesi oldular. Tosun Bey, şimdiye kadar ne yaşamış, ne de bir şey görmüş ve hissetmişti. O, sade bu gözlerin ve bu dudakların ateşi ve hayatiyle yepyeni ve kuvvetli bir hayatla doğmuştu ve bütün gördüm ve yaşadım sandığı şeyler çok defa kanını akıttığı bu eşi görülmemiş memleket harb sahaları, bu kadar evlâdının gölgesi altında öldüğü güzel bayrak, bu ince ki-

ın ve Tosun Beyin korkunç ve yeni heyecanının bir çerçevesi, sadece bir sahasıydı. Tosun Bey ve bu güzel kız, işte bu ihtilâl, bu sonsuz sıkıntı günlerini birdenbire canlandıran iki hayat oyuncusunun sahnesinden başka bir şey değildiler. Tosun Bey, bir haftadanberi onu sarsan dilber hülyanın birdenbire böyle kızgınlıkla, merhametle, intikam tanrıçası gibi üzerine gelişiyle hayal edemediği ve isim veremediği bir darbe, güçlü ve

azgın kimliğini, Ali-yenin bu olağanüstü dakikadaki yaşlı ve fırtınalı gözlerine zincirlemiş ve onun iradesine çok tatlı bir eza içinde terk-etmişti. O genç kızın her kıvrımına hayretle, kalbinin korkunç çarpmtılariyle baktığı güzel dudaklarından bir •şeyler boşandığını, gözlerinin yaşla dolduğunu görüyordu. O, şimdi bu canlı hayale susuzluktan ölen adamların pınarlara baktıkları gibi bakıyor, bu şaşılacak şeyi gözleriyle içiyor, içiyordu. Halbuki heyecandan ince göğsü kabaran, sarı yüzü bir kasırga gibi öfkeyle Tosun Beye haykıran kız, okadar şiddetli şeyler söylüyordu ki...
— Tosun Bey, bu zavallı kasabaya niçin ve ne hakla zulmediyorsunuz? Bütün kadınları ve bütün çocukları yas içinde bırakmak, düşmanı koğmak için silâha sarılanlara, ahaliye eziyet yaraşır mı? Fettah Efendiyi ne yaptınız? Sakat karısı sokaklarda ağlıyarak dolaşıyor. Adamlarınız herkesi dövüyormuş, kasabadan binlerce lira istiyormuş-sunuz?
Aliyenin bu heyecanla başladığı lâkırdılar, Selim ve Haydar Kaptanları harekete getirdi. Tosun Bey, sade o-nun yüzünü görüyor, sesini işitiyor ve bu tatlı heyecanın bitmemesi için nefes almaya cesaret edemiyordu. Bununla beraber Haydarın ve Selimin hareketlerini gördü ve kısık bir sesle: Siz gidin, beni merkezde bekleyiniz dedi.
Bu, Aliyeyi uyardı, karşısında donmuş gibi duran ve rengi son derece sararan bu korkunç adam ne düşü-

nüyordu, ona ne etki yapmıştı? Ömer Efendi Kaptanlar ile aşağıya gidince karşı karşıya yalnız kaldılar. Tosunun arkası ışıkta, yüzü gölgeler içinde, Aliyenin fırtınalı ve güzel yüzü beyaz perdelerden, yeşil çardaktan süzülen sarışın ışığın içinde, bir an birbirlerinin gözlerinin içine daldılar kaldılar. Her şeyi ikisi de unutmuş gibiydi. Yalnız gözleriyle değil, bütün genç vücutlarının zerrele-riyle birbirlerini parçalıyacak gibi çekiyor, canları gözlerinden birbirine uzanan ışıkta birbirine kilitleniyordu. Bu, yalnız uçsuz çöllerde vahşî kaplanları birbirlerine cinsiyet çekimiyle, kasırgasiyle yaklaştırıp birleştiren maddî bir tutku değildi. Bu, daha ziyade dünyada insanlara tarih yaptıran, insanları işkenceye, ölüme gülümsi-yerek vecd içinde götüren ezelî aşklardan birine benziyordu. Tosun Bey, rüyada gibi ellerini uzattı. Genç kızın, kendi de isim veremediği bir heyecanla, sarsılan ince o-muzlarmı tuttu ve gözlerinde sonsuz uysallıkla Aliyenin
gözlerine daldı.
— Ne istiyorsun onu söyle; seni kederiyle ağlatacak kadar kalbini alan bu kasabadan bir şey almıyacağım. Beni her zaman için kulun, kölen bil! Yalnız benim eşim olmaya, benim karım olmaya razı ol! dedi.
Bu son cümle Aliyeyi daldığı vecdden uyandırdı. Yavaşça ellerini çekti; fakat onun gözlerinde de aynı boyun eğişlik vardı, ince ellerini uzattı, Tosun Beyin güçlü ellerini titriyen parmakları içine aldı. Sonra, yumuşak yanağını bu kuvvetli elin üzerine koydu. Tosun Beyin ölünceye kadar hatırlıyacağı tatlı bir titreklikle:
— Bu toprak benim toprağım, bu kasaba benim kasabam, bunu sev, bunu koru! dedi. Bir an kesilen nefesi fısıldar gibi ilâve etti:
— istediğin zaman seninim, istediğin yolda yürürüm.

Bir küçük an içinde dudakları, iki ateş gibi birbirini yaktı. İkisinin ruhuna da ateş damgasını bastı ve ayrıldılar.

Ömer Efendi yukarıya çıktığı zaman Tosun Bey pencerenin önünde, ayakta duruyordu. Odada Aliye yoktu. Ömer Efendi, kasabadaki durumdan, kendisine çevrilen kuşkulu gözlerden rahatsızdı. Fazla olarak bir ge--ce içinde bütün halkı saran Tosun Bey düşmanlığından: üzgün ve güveni hayli sarsılmıştı. Bundan dolayı Aliyenin parlayışının nasıl karşılanacağını bilmiyor ve telâşlanıyordu, İki gözlerinde iki cennet hülyasiyle pencereden mavi göke bakan, Türkiye'nin cihana isyanında meydan okuyan garip ve nadir gence tereddütle baktı, gerilmiş yüzü gülümsemeye uğraşırken tabiî olmıyan bir hal aldı:
— Bizim kızımızın söyledikleri inşallah canınızı sıkmadı. O kasabayı çok sever.
— Bu hanım sizin kızınız mı, Ömer Efendi?
Bu, öyle içten söylendi, genç adam öyle elleri açık Ömer Efendiye doğru geldi ki, ihtiyar biraz şaşırdı; Evet onu rahmetli Eminenin yerine evlât edinmişlerdi. O yalnız onların değil, bütün kasabanın kızıydı. Çocuklarının terbiyesiyle uğraşır, fakirlerle, felâkete uğramışlarla, bilhassa yerli kadınların dertleriyle dertlenirdi. Tosun Bey, Ömer Efendinin iki elini birer birer, kendinden geçen bir dindar gibi öptü. Bütün halinde son derece bir yumuşaklık ve incelik vardı.
— Öyleyse ben de onu Allahm emriyle kasabadan is-tiyeceğim; dedi ve akşamki toplantının hazırlıklarını görmek için çıktı, gitti.
O akşam Hacı Fettan Efendinin de katıldığı eşi görülmemiş bir toplantı yapıldı. Tosun Bey kasabadan, hat-

tâ eşrafından bile bir çöp istemiyordu. Yalnız Aliyeyi onlardan Allahm emriyle istedi. Dedi ki:
— Aliye Hanımın kasabayı böyle sevmesi, sizin hepinizi bana baba ve kardeş yapmıştır. Ben yarm vazife ile buradan gideceğim. Aliye Hanım benim nişanlımdır. Onu

emanet ediyorum. (......) kasabasındaki düşman askerî
kuvvetine bir baskın yapacağım, önlerindeki köprüyü a-tacağım, hatta bozacağım. Allah muvaffak ederse düşmanların bu tarafa doğru ileri hareketleri her halde uzun bir zaman için durmuş olacaktır. On beş gün sonra geleceğim ve burada sizin elinizle yapacağınız düğünle eşimi alacağım. Hacı Fettah Efendinin ailesi, Aliye Hanıma baş vurmuş, onu da bu mutlu gün şerefine bağışladım. Haydi bana hepiniz hakkınızı helâl ediniz ve başarılarıma dua
ediniz.

Tosun Beyle Ömer Efendi ayrıldığı zaman eşrafın hepsinde biraz Aliyeye minnet duygusu vardı. Yalnız Hacı Fettah Efendinin öfkesi ve kini eskisinden çok fazlaydı ve Kantarcıların Küçük Hüseyin Efendinin beyninde bir hançer vardı. İkisinin de kafasına bir tek fikir hâkimdi: Tosunun hareketinden (......) kasabasındaki düşman komutanına haber vermek, Tosunun on beş gün sonra dönüp Aliyeyi almasını önlemek... Hacı Fettah Efendi, Ku-vayi Milliyeye karşı uyanan sevgiye bulanık gözlerinde
çirkin bir ışıkla baktı:

— Bizden para almamasını bir kahpenin nüfuzundan mı biliyorsunuz? Düşmanlar ilerliyor, Tosun Bey kaçacak delik arıyor. İşte şuraya yazıyorum, on günden önce düşman kuvvetleri bu kasabaya girmezse bana Hacı Fettah demeyiniz!.

Eşrafta beliren kuşku ve kargaşalık arasında o da Kantarcıların Hüseyinle çıktı. Kasabanın üstünde göz ka-

maştırıcı bir sonbahar ay'ı vardı. Sokakların dar, karanlık çukurları arasından, eski şehnişlerden beyazlı, siyahlı ışık gölgeleri kayıyordu. Uzaktan tek ve beyaz minarenin etrafında billur sesli bir çocuk ezan okuyordu. Ömer Ağanın sokağından geçerken yolun başında bir erkekle bir kadın gölgesi, köşeden, ışıklı sokağa düşüyordu: İnce bir kadınla gürbüz, uzun boylu ve siyah Karadeniz kıyafetli bir delikanlıydı. İki baş birbirlerine yakın, iki el birbirini tutmuş geçiyorlardı. Küçük Hüseyin Efendi, Hacı Fettah Efendinin kolunu koparacak gibi sıktı ve birdenbire beynini tırmahyan şeyi anlattı. Meydandaki camie kadar, başbaşa, dünyadan habersiz, korkunç plânlarını yaparak yürüdüler. Caminin önünde Fettah Efendi kollarım •abdest almak için sıvarken, ay ışığında sonsuz, beyaz ve bomboş uzanan meydana baktı. Bulanık ve çapaklı gözleri kan içinde gülüyordu. İhtiyar dudaklarının arasında dökük dişlerinden siyah ve boş ağzı, çirkin bir delik gibi açılıyordu:

— O kahpeye şeriat burada cezasını verecek! Hele sen, yarın sabah erken gel; hangimizin (...) kasabasına tebdil gideceğini kararlaştıralım...

V

HACI FETTAH EFENDİ DÜŞMAN KARARGÂHINDA

Çok erken, çok erkendi; ıssız Anadolunun tozlu yollarına girmemişlerdi: Henüz ıssız ve kurak tarlaların katı, ¦çorak ve kurak yerlerinde Fettah Efendinin eşeği, Hüseyin Efendinin kısrağı toprak dalgalarında ine kalka gidiyorlardı. Hiçbir ses duyulmuyor, bir tek canlı mahlûk kımıldamıyordu. Yalnız arada bir nereden geldiği bilinmi-:yen, ilk uyanan kuşların garip fısıltısı seziliyor, düşman

karargâhının bulunduğu kasabanın yeşil incir bahçeleri siyah bir küme gibi beliriyor, beyaz ve cılız bir duman tabakası kasabanın üstünden pembeleşen mavi göğe yükseliyordu. Bu sık incir bahçelerinin aralarındaki ince, dolambaçlı yollara geldikleri zaman tozla beyazlanmış sık incir yaprakları arasında, uzak ve hafif horoz sesleri sessizliği yırtmaya başlamıştı.

Çok sürmeden kasabaya geleceklerdi. Ahali, düşman erlerinin korkusundan tarlalarına, hattâ bahçelerine erken ve yalnız gidemedikleri için bütün bu mamur ve şen bahçelerin üstüne, terkedilmiş, köhneleşmiş bir hava
yerleşmişti.

Hacı Fettah Efendi eski sarığını kulaklarına indirmiş, sinsi yüzünün derin çizgilerine kuşkulu, hattâ korkak bir gölge sinmişti. Uzun Hüseyin Efendinin sarı yüzü, çarpık burnu sabahın bu ıssız ve yalnız saatinde, geceden sabaha taşmış, tekin olmıyan bir mahlûk gibi, aydınlıktan ürken gözlerle etrafa bakmıyor, kasabanın pembe göğsünden ateşli bir al dalga gibi doğan güneşe tuhaf tuhaf gözlerini
kırpıştırıyordu.

İkisi de konuşmuyordu. Fakat ikisinin de zihninde aynı kaygı vardı. îkisi de düşman karargâhını, şüphe u-yandırmadan, ahaliden nasıl sorabileceklerini düşünüyorlardı.

Kasabanın girişindeki düşman karakolu bunlara haykırdığı zaman, hem birer gölge gibi yüzlerindeki renk uçmuş, hem de düşman erlerinden karargâhı sorarken ahaliden kimsenin bulunmamasına memnun olmuşlardı.

Binbaşı Damyanos, akşamları çok içer, geç yatar ve sabahları da öğleye kadar uzanırdı. Onun için Hacı Fettah Efendi ile Hüseyin Efendi, bahçede bir incir altında çömeldiler ve beklediler. Hayvanları da kapıda bağlıydı; fakat ikide birde, nöbetle, hâlâ yerlerinde olup olmadığı-

nı anlamak için nöbetçi erini belli etmeden yan gözle gözetliyorlardı.

Nihayet karanlık ve dar bir merdivenden onları yukarı çağırdılar ve o kadar hızlı koştular ki merdivenden inen iki köylü kadına çarptılar. Yaşlısı, önünü görebilmek için kirli başörtüsünü gözlerinden kaldırmaya ve bir eliyle de daha gencine tutunmaya çalışıyordu. Genci, sıkı sıkı örtünüp yalnız bir tek gözünü gösteriyordu ve bunun kocaman mavi gözünde kapana tutulan zavallı bir mahlûkun korku ve umutsuzluğu vardı. İhtiyar kadın, Hacı Fettah Efendinin kutsal kıyafetine baktı, yavaşça:

— Allah yardımcıları olsun! dedi.

Bu iki zavallı kadının bu daireye giren Türkü bir felâket kapanma tutulmuş bahtsız olarak düşünmeleri onları biraz şaşırttı. Yüzlerini duvara çevirdiler ve mümkün olduğu kadar saklanarak kadınların yanından geçtiler, ihtiyar kadın oldukça hızlı ilâve etti:

— Arlanıyorlar garipler!

Binbaşı Damyanos, aşırı bir milliyetçiliğin yaygın bir şekilde meydana çıktığı zamanlarda yetişen çok umumî ve bütün bu ruhun ifadesi olan bir insan örneğiydi. O milliyetçiliği kendi milletinden olmıyan her şeye saldırmak zanneden en iptidaî, hattâ Balkanlarda bile modası geçmeye başlıyan dar bir zihniyetle görür ve kendi ülküsünü nutuklariyle de kendi ırkından olmıyanlarm, bilhassa müslüman olanların (kendi uyruklarından olsalar bile) malı, canı kendilerinin bir hakkı olduğunu telkin ederdi.

Onun Anadolu seferinde kanaatleri, görüşleri apaçıktı: (Her Türkü yok etmek, her Türkün malını kendi milletine maletmek!) İşte bunun için Damyanos, adam-lariyle kendi hür memleketine hırsız ve kaatil bir sürü va-

tandaş yetiştiriyordu. O, kanaat getirmişti ki ne kadar adama öldürmek ve çalmak için saha sağlarsa okadar yeni milliyetçiliğin taraftarları ve fedakârları çoğalacaktı. Bunda da, tabiî, her hırsız ve âdi adam gibi, kendi yaptığı ve yapacağı suçlara katılmış adamların sayısını çoğaltmak ve şahsını korumak istiyen iptidaî korunma plânı vardı.

Damyanos aşırı ateşli, milliyetçi bir komutan olarak tanınmıştı. Hiçbir insanca düşünce, şimdiye kadar onun tutkularını yatıştıramamıştı. Onun bir nevi kaba kışla ve kahvehane hitabeti vardı ki en meşhur cümlesini askerler tekrar ederlerdi: Ey vatandaşlar, azminizin düşmanı olan Türkleri öldürünüz, Türkiyeyi alınız. Bu cümlesini memleketin sosyalist gazetelerinden biri, bir gün almışv mizah sütunlarına geçirmişti. Burada Damyanos, karikatür halinde kocaman bir kazana kendi askerlerini atıyordu. Altında şu cümle vardı: Türkiyeyi istilâ için sayısı yetmiyen askerlerimizin sulandırılıp çoğaltılması.

Damyanos, memleketinin isteklerine hizmet eden Türkleri de, sonunda mutlaka ortadan kaldırırdı. Hele bu adamlar zengin iseler bu iş biraz daha çabuk olurdu. Fakat çok hileci ve davranışında bir nevi askerî basitlik olduğu için ilk bakışta milletinin isteklerine hizmet edenleri davranışiyle aldatırdı. Bütün bunları Hacı Fettah E-fendi ile Uzun Hüseyin Efendi bilmiyorlardı. Damyanosun bütün bu özellikleri, geçtiği yerlerde Kuvayi Milliye düşmanlarını bile kendilerine düşman yapmış, ahaliyi en derin bir kinle doldurmuştu. Damyanos, eskisi kadar, şahsî öçlerini almak için kendi karargâhına yerli gelmediğini görüyor, ahaliye Kuvayi Milliyenin adamları diye her zamandan fazla zulmediyor, her zamandan fazla kendi cebini doldurmak için fırsatlar icadediyordu. Çok içtiği akşamlar, İstanbul Rumlarından yanında taşıdığı genç Ele-niye: İster muvaffak olalım, ister olmıyalım, seninle-

bütün ömrümüzü Pariste geçirecek kadar para yaptım, yaşasın milliyetçilik, amma da para getiriyormuş derdi. Hacı Fettah Efendi ile Uzun Hüseyin Efendi odaya girince uzun boylu, enli omuzlu, kır saçlı, bıyıkları uzun, bir gözü camdan bir binbaşı onları güleryüzle karşıladı. Gözlerinde devamlı bir korku taşıyan Giritli ufak tefek tercümanına:

— Hocaya söyle, safa geldi, otursun, ona kahve içi-receğim. Türklerin hocalarını bak biz nasıl sayarız! Onu da hemen anlat, dedi.

Damyanos, Hacı Fettah Efendiyi bir şikâyet için gelmiş zannediyor ve bu vesile ile son zamanlarda sarsılan güveni sağlamak için isteğini yapmaya karar vermiş bulunuyordu. Fakat hocanın ihtiyar, zayıf elleri, dişsiz ağzı, bulanık kanlı gözleriyle tercümana fısıldar gibi anlattığı kelimeler kendisine tercüme edilirken yerinden kalktı, hayretle ve sevinçle bir:

— Diyavolo! savurdu.

Hacı Fettah Efendi kendisine kasabanın en önemli adamı süsünü veriyor, kasabanın düşüncelerini düşman lehine kendisinin çevirmiş oduğunu söylüyordu. Sonra Tosun Beyin kuvvetlerinin sayısını, ne suretle karargâhlarını basmak, ilerlemesine engel olmak için hangi köprüyü atmak istediğini anlattı. Eğer komutan Damyanos kasabaya gelirse bütün eşraf, başlarında kendisi olduğu halde, onu karşılıyacakîardı. Damyanos önce telefonla rum-ca emirler verdikten sonra yüzünde bir sevinç ve başarı sırıtışiyle kendisi konuşmaya başladı. Hocanın verdiği bilgiden memnun olmuştu. Fakat bazı sorular sormak istiyordu. Acaba kasabada kendilerine karşı duracak hiç kimse yok muydu?
Hacı Fettah Efendinin yüzü içten bir kasırga ile karıştı, ayağa kalktı, sağa sola baktı, sonra sesi kapalı ko-

ridorlardan geçen fırtınalar gibi hışırtılı ve esrarlı bir kuvvetle:
— Nasıl olmaz? Ömer Efendi var ki Tosun Beyi evinde misafir eder, Kuvayi Milliye için canını verir. Çorbacı bir kere kasabaya gelsin, biz onun elini ayağını bağlar, teslim ederiz. Hem öyle zengin, öyle zengin ki... Vicdansız, şeriat bilmez bir herif, benim bağımın dört dönümünü kendi bağına maletmek için tapu memuruna rüşvet verdi. Bakın anlatayım...
Damyanos, uzun ve kocaman elini kaldırdı. Verilen bilgiyi yeter buldu, işi anladı. Fettah Efendiyi harekete getiren öcün insanî tarafı, şüphelerini tamamen giderdi. Artık hocanın Kuvayi Milliyeciler tarafından gönderilmiş bir casus olduğuna inanamazdı. Fakat Hacı Fettah Efendi, en kuvvetli duygularına dokunan bir noktaya gelmişti. Yanında Uzun Hüseyinin sarardığını bile görmiyerek lâkırdısına devam etti:
— Bu Ömer Efendinin bir de İstanbul'dan gelmiş bir
evlâtlığı var: Bir öğretmen kız.
Damyanos, tercüman vasıtasiyle sordu:
— Güzel mi?
— Nasıl güzel mi? Şeytanı baştan çıkarır, kasabayı öyle bir karıştırdı ki... Delikanlılar, bıçak bıçağa geldiler. Tövbe estağfurullah, bizim gibi adamlar bile her gün beş vakit Cenabı Hakka namazlarımızda şerrinden kurtulmak için dua etmesek içimizi karmakarışık yapar. Bu kadının şeytandan gelen güzelliğinden başka öyle de sihir yapmakta ustalığı var ki... Kasabaya gelen Tosun Beyi bir gecede kendisine bağladı. Bunu çorbacı, mutlaka, meydanda ateşe yakmalı, yoksa bu hiç...
Hüseyin Efendi hocanın işaretle lâf anlamadığını görünce cübbesini eliyle çekti, burnu çarpılmış, ağzı köpürüyordu:
— Çorbacıya söyle tercüman efendi, sizinkiler kasa-

baya gelirse bu kız benim hakkım olacak. Komutan ne isterse yaparım. Biz, oranın en büyük eşrafıyız. Komutanı ağırlarız, komutana canla, başla hizmet ederiz, fakat bu kız, benim olmalı... Komutan sordu:
— Oranın en zengin ve ileri eşraflı Kantarcılar olduğunu zaten bilirim, biz bir oraya girelim, bize hizmet edenlerin her dediği olacak, şimdi bu kız hakkında biraz bilgi verin, nasıl bir güzel? Sarışın mı, esmer mi?
Hüseyin Efendinin fesatçı kalbi korku ile altüst oluyordu. Hocaya ateş püskürerek baktı:
— Sen, hani bu kız lâkırdısını etmiyecektin?
Hoca ona daha derin bir öfke ve hafifseme ile baktı:
— Böyle bir günde karı için kavga mı edeceksin? Bu kahpenin bir ortadan kalktığını görsem.
Hüseyin Efendi önce coşacaktı, sonra tercümanın küçük siyah gözlerinin sinsi parıltısından korktu.
— Her halde bu kız benim olmalı, ondan ötesini bilmem, dedi.
Komutan yalnız kaldığı zaman cam gözü yerinde, sağlam gözü sağa sola dönüyor, ellerini uğuşturuyordu, geziniyordu.
— Şeytanın kızı, bütün kasaba bunun için altüst. Çok güzel, artık korku, tembellik yok!
Damyanos, hayatta her isteğini yerine getirmek için hiçbir düşünce, kafasında iz bırakmazdı. Bu Türklerin; İstanbul'dan gelen, kasabayı düşmana teslim edecek kadar altüst eden Türk kızı, hayalini, isteğini şiddetle kamçıladı. Kız güzel, ona âşık olan Hüseyin Efendi çevrenin en zenginiydi. Ellerini uğuşturdu.
— Diyavolo, koriçi diyavolo (şeytanın kızı) diyordu.
O akşam Damyanos karargâhiyle genel karargâh arasında devamlı bir telefon ve telgraf konuşması geçti, bütün Damyanos birlikleri hemen harekete geçiyordu.

VI
MEVLİT VE ERTESİ
(...) kasabasının incir bahçelerinde yatan bir köylü bekçi, gece yarısı, düzgün, düzenli bir hışıltı ile uyandı. Ortalık sessizdi, yalnız elle bile delinemiyecek kadar katı görünen karanlığın ortasından o uzun, devamlı ve düzgün sesler geliyordu. Evvelâ yattığı yerden yalnız kulaklariyle değil, bütün vücudiyle dinledi. Düzenli ve devamlı bir titreyiş, düzenli ve devamlı bir hışıltı yavaş yavaş yaklaşıyordu. Bu büyük bir ordu yürüyüşüne benziyordu. Birdenbire, bekçi, tüylerini ürperten bir korku ile bir zaman nefes alamadı, sonra

sürünerek bahçenin çit duvarına yaklaştı, dikenler arasından belirsiz bir beyazlıkla uzanan yola baktı, yolun uzaklarında karanlığı kurşunileştiren bir beyazlık, bir duman vardı. O yürüyen ordunun kaldırdığı toz ve dumandı. Şimşek gibi bir korku ile beyninden vuruldu. Durmadan, hattâ çarıklarını giymeden, yalınayak kasabaya doğru tarla yollarından koşmaya başladı. Hiç şüphesi kalmadı, düşman ordusu kasabayı basmaya geliyordu, bir an önce kasaba halkına haber vermek için durmadan, nefes almadan koştu, koştu.
Aynı akşam kasabanın meydan camiinde mevlit vardı. Ömer Efendi bir ticaret işi için şehre gitmişti. Gülsüm Hala, feneri yaktı. Aliye ile mevlide giden kalabalığa karıştı.
Eylülün sonu idi, havada ılık ve tatlı bir sessizlik vardı. Gök yakın, yıldızlar parlak ve çok, hepsi parıltılı bir' sıcaklıkla kasabanın siyah bir küme gibi yığılan damlarını belirsiz bir aydınlıkla seçtiriyorlardı. Siyah meydanda

beyaz cami, ince minaresiyle, güzel ve ezelî gök altında hülyalı ve yumuşak çizgilerle beliriyor, her taraftan ellerinde fener, camiye giden ahali, nur taşıyan birer kara hayalet gibi kımıldanıyorlardı.
Caminin kapısındaki bu ışıklı karaltılar eski perdesini kaldırıp içeriye dalarken kusursuz bir çocuk göğsünün bil-lûrî bir vecd ve güzellikle tekrar ettiği Allahüekberler gökteki nurlar gibi ilâhî bir hareketle bu ılık hava ve yarı ışıklar içinden geçen hayaletlerin kalbine dökülüyordu.
Aliye, her siyah karaltı geçerken, onda uzun ve sevgili bir endamın hatlarını seziyor, her ışık, ona kalbini yakan sevimli gözleri hatırlatıyordu. Gökün gözleri ona Tosun Beyin gözlerinden bakıyor, karanlık hayaletler ona Tosun Beyin birer gölgesi gibi geliyordu.
Minarenin ezelî teranesi, camiin hülyalı ve hafif nurları, buhurdanlardan çıkan bayıltıcı kokular bütün, bu güzel ibadet dünyası, Aliyenin kız ruhunun heyecanında ölüme götüren bir kendinden geçmesinin titreyişini meydana getirmişti. Benliği tamamiyle ilk güneş gören bir gonca, mucize ile gözleri açılan bir kör gibi dünyayı ilk defa şimdiye kadar sezemediği yeni heyecanlar, bilinmi-yen tatlar ve mutlu işkencelerle hissediyordu.
Aliye kafesin arkasında, çoğunun yüreği sevgili bir ölünün özlemiyle kanıyan kasaba kadmlariyle yatsı namazını kıldı. Mevlit, eşraftan Lâtif Ağanın Çanakkalede şehit olan iki oğlunun her yıl okunan mevlitlerinden biriydi. Kendi şehitlerine mevlit okutamıyan zavallı analar, bu mutlu (âyin) in inayet ve şefaatinden kendi şehitlerine rahmet payı çıkarmak için gelmişlerdi.
Mevlidi tesadüfen kasabadan geçen bir İstanbullu dede okuyordu. Kafesin arkasından caminin içi sarı ve belirsiz nurlar ve gölgeler içinde görünüyordu. Top kandilin altında başları önlerinde, yıpranmış, parça parça ol-

muş, renk renk mintanları, poturları, başlıkları ile ahali, buhurdanlardan yükselen dumanlar, kandillerden inen u-zun, titrek ışık demetlerinin içinde büyük ve devamlı bir eserin ahenk ve rengini hatırlatıyorlardı.
Dede, ışığın etkisiyle kafeslerin arkasından uzak ve rüyaya benziyen bir ışık içinde kürsüde oturuyordu. Sarı yüzlü çenesine doğru incelen, seyrek ve beyaz sakallı bir ihtiyardı. Sikkesinin içinde eğilen başı, bol harmanisinin kıvrımları altında dindar ve zarif bir huşu ile düşen zayıf ve ihtiyar omuzları mevlidin âhengiyle yavaş yavaş sallanıyordu. Bütün bu dalgalanma ile kandiller, ibadet edenler, havanın ışıkları ve buhar dumanları hattâ cami, tutulamıyan ilâhî bir vecd içinde hemâhenk dalgalanıyordu.
İhtiyar Dedenin sesinde yüzyılların getirdiği bu Mevlevi kültürünün ince içliliği, her perdede derece derece yükselen, büyük bir sanatın sükûn ve sadelik çerçevesinden çıkan bir heyecanı vardı. Aliye, bu kadar derinden duyduğu bir şey hatırlamıyordu.
Çocukluğunda Süleymaniye'de, Beyazıt kubbeleri altında, Ramazan gecelerinin cami avlularında, mahyeler altındaki mahalle çocuklariyle koşup oynadığı dakikaların, verem annesinin, haber gelmiyen babasının özlemiyle loş ve çıplak odalarında, gece kandillerinin gölgesinde yanaklarından dökülen göz yaşlarındaki garip esrarın havası, bu akşam hafızasında uyandı, söndü.
Bu Dedenin derin yüzü, güzel sesi onu Allaha yükselten bir aziz vecdiyle sarsmıştı. Halbuki bu güzel caminin durduğu meydanda daha kaç gün önce başka bir adam, ödevi kutsal bir din adamı, ona cehennem ve azap dakikaları yaşatmıştı. Nasıl olur da bu kadar insanlıkla, bu kadar acıma ve iyilikle dolu bir dinden Hacı Fettah Efendi o kadar kâbusa benziyen bir azap ve işkence çıkarıyordu.

Dede Velâdetle başladı:
Amine Hâtûn Muhammet ânesi Ol sedeften doğdu ol dür danesi Çünkü Abdullahtan oldu hâmile Vakt erişti hefte vü eyyam, ile.

Dedenin eşsiz bir şark hüzün ve esrariyle, en garip ve kalbi yakan bir musiki ile başladığı bu satırlarda dünyanın en büyük sırrı olan doğumu bir çocuk, bir şair sadeliğiyle öyle bir anlatışı vardı ki Aliyehin fen kitaplarında kaba dışyüziyle gördüğü şey, ezelî ve beşerî bir mucize tatlılığiyle kalbini sardı.
Hazreti Âminenin yüzyıllardan beri halka en tatlı bir musiki ve şiirle anlatılan ve yine bu yüzyıllardan beri biriken heyecanlarla kutsanan bu doğum hikâyesini, Aliye de öteki Anadolu kadınları gibi kalbinden gelen sıcak yaşlar yanaklarından döküle döküle dinledi. Bir kadının kutsallığını, hayatın ve tabiatın en derin belirtisi olan doğumun sonsuz ıstırap ve saadetini ilk defa bir kadın gibi anlıyordu. Hazreti Âminenin lohusa yatağındaki beşerî acılarını, göklerden inen melek saflarını, Sündüs adlı meleğin döşediği nur döşeğini ruhunun göziyle görüyordu.
Dedenin ihtiyar sesi, sırlar ve saadetle dolu bir kadının hülyasını ne güzel bir incelikle hikâye etti:
Dedi gördüm ol Habibin ânesi Bir aceb nur kim güneş pervanesi Berk urup çıktı evimden nâgihan Gökleredek nûr ile doldu cihan
İşte insanlığın bütün işkencelerini canlandıran doğum, bütün azap ve sıkmtısiyle insanlığa bir şey veren herhangi yaratıcı bir mahlûkta tabu olarak sonsuz bir

hararet ve özen, ancak bir ak kuşun kanatlarının okşa-masiyle verebileceği okşanmayı ve yumuşaklığı — olduğu gibi— kız ruhiyle Aliye de duydu.
Kadm ve ana ruhunun, vücudunun en büyük sırrmt Aliyenin bu gece olanca vecdiyle, olanca kabiliyetiyle duymuş olmasının anahtarı Tosundan kalan bir ânın hayaliydi. Tuhaf, ve fikrî ve belki de sırf ruhani bir berraklıkla fırtınalı hayatında bu seçkin duygunun hiçbir zaman gerçek olamaması ihtimalini içini çekerek düşündü.
Kafesin arkasında ön sıraya yığılan kadınların arkasında duvarın önüne çömelmiş, başına siyah yeldirmesini atmış bir kadın vardı. Bunu Aliye ilk camie girdikleri zaman görmüş, tanımış ve öteki kadınlar gibi o da bu zavallının arkada kalmasını tabiî bulmuştu. Bu, Bakkal Salimin karısı denilen dul bir kadındı. Ötekinin, berikinin tarlasında çalışır, kimsesiz hayatını kazanırdı. Fakat oldukça güzel bir yüzü olması onu hayli dile getirmiş, dedikoduya sebep olmuştu.
Köy düğünlerine onu oynatmak için götürdüklerini duymuştu. Kasaba kadınları, onu bundan dolayı aşağı bir mevkide bırakmışlar ve şeker dağıtırlarken müezzini ona vermekten menetmişlerdi. Bunu önce tabiî bulan Aliye kalbinde cemaate ortak dinî heyecanının uyandırdığı sonsuz bir acıma ve hoşgörü onu birdenbire kadınla ilgilendirdi. Hele kadının çile çekmişlere mahsus öyle manalı ve zavallı gözleri vardı ki, Aliye bu gözlerin acısını doğrudan doğruya kendi içinde duydu. Sonra bu kadar tatlı bir ortaklıkla kalbinin, ruhunun aynı âyin de yaşadığı cemaatin bu sert hareketi onu epeyce incitti. Hele' her satırının ve kelimesinin ilâhî güzelliğini içer gibi dinlediği bu büyük menkıbenin ruhu ile kadınların hareketini zıt buluyordu. Doğduğu an günahkâr ümmeti için Cenabı Haktan af diliyen ve Şefiül-müminin, ve kamu düşmüş-

lere destgir diye selâmlanan Peygamberimizin ümmeti günahkârlara ve düşmüşlere nasıl hor bakabilirlerdi?
Gülsüm Halanın kolunu çekti, yavaşça:
— Peygamberimiz, doğduğu gece günahkâr ümmeti için Allaha yalvarmış. Siz, Peygamberden de mi büyüksünüz? dedi. Sonra yavaşça kadının olduğu yere kadar gitti, şekerlerini eline koydu, döndü. Kadınlar, garip gözlerle ona baktılar; fakat Gülsüm Hala titriyen bir sesler
— Ne iyi ettik de senin adını Emine goyduk (koyduk),. Peygamberimiz, Resulümüzün anası da mutlaka senin gibi altm yürekliydi, dedi.
Gece, dağılırken herkes kalbinde tazelediği sevgili şehitlerinin yarasiyle ağlıyarak gidiyor, fakat o, gökten göz kırpan ezelî yıldızlara bakıyor ve tamamiyle dünya işlerini düşünüyordu. Hayalinde isim ve şekil vermediği saadetler ve ürperişler vardı. Altın salkımların önünde dudaklarını yakan temas, böyle parıltılı bir gecede gökte. sarı ay varken, Tosunla şiirli sokaklarda el ele dolaşarak düşündükleri sihirli hayatı kafasında tekrarlıyordu. Dünyada düşman kaygusu filân kalmamış gibiydi. Her şey çarçabuk gelip geçecek, sonra bu kasabada Tosunla yuvalarını kuracaklar, Aliye daima küçüklerin hocası olarak kalacak, Tosun da kasabayı kendi genç ülküsüne benzetmek için bütün hayatını verecekti ve bunları söylerken birbirlerine söylemedikleri başka tatlı hülyaları ikisi de unutmuşlardı. Şimdi bu akşam onları daha kuvvetle duyuyordu. Bu camiden Tosuna Ramazan geceleri çıkarken, bu ışıklı gök altında, elinde küçücük bir el ile yürüyüp gidecekti. O kadar derin bir saadet duyuyordu ki Gülsüm Halanın boynuna sarılıp yanaklarını çok çok öpmek için çabuk eve varmalarını istiyordu. Bu gece herkesi mutlaka sevmek, herkesi mes'ut etmek istiyordu.
Eve girecekleri zaman kapının önünde, başında siyah

yeldirme ile bir kadın koşarak yetişti. Bu, bakkal Selimin karısıydı. Aliyenin elini dudaklarına götürdü, öptü. Sonra bir şey söylemeden uzaklaştı, gitti.
Aliye Gülsüm Halanın irahmetli rahmetli Emmenin çocukluğuna ait hikâyelerini dinliyerek, fakat hep başka şeyleri düşünerek uyudu.
Aliye rüya görüyordu: Kasabanın sokaklarında yine Tosun Beyle el ele dolaşıyordu. Yine cumbalı evler, yam-rı yumru sokaklar, beyaz ayın sihri altında bir peri memleketine benziyordu. Yine Aliyenin temiz kalbi, tatlı bir işkence ile hayatın kendisine adadığı saadetin tatlı sır-lariyle atıyordu. İkisi de kendinden geçmiş, ikisinin de dizleri titriyerek Aliyenin kapısından ayrılacakları an, birbirlerinden alacakları herbir öpüşün hayaliyle sarhoştular; ve işte o büyük erkek başı onun el kadar yüzüne eğiliyor, bir an daha vücudunun zerrelerini yıldırımla çarpan ateşi de duyacak! Fakat dudaklarına soğuk bir şey dokundu, silkindi, bakındı, bakkal Selimin karısı soğuk ihtiyar dudaklariyle dudaklarını öpüyor, büyük gözleri tuhaf tuhaf kıvrılıyor ve nefesi kesilmiş, durmadan ona: — Kahpe, kahpe! diyordu.
Kalbi kopar gibi uyandı, açık perdeden olgun salkımların üstünü sabaha karşı çıkan ay yine altmlamıştı. önce ortalıkta ölü sessizliği gibi ağır bir durgunluk hissetti, sonra yer altından çıkar gibi kısık, boğuk sesler duydu. Kaçan ayak sesleri bozuk kaldırımlarla, çukur toprakların üstünde sürçerek gidiyordu.
— İbrem ülen İbrem!
— Memet Memet, ne taraftan geliyor. Aman Allahım,
aman Allahım!
— Hocaya bir danışmadan seğirdiyon öyle, dur bir
bakak!
Kadın, erkek, çocuk ayak sesleri birbirini izliyor, hazan anasının korkudan ağzını kapamaya çalıştığı bir çp-

cuk derinden ağlıyor, uzakta köpekler havlıyor, tek tuk inek böğürtüleri işitiliyordu.
Aliye bütün bunların ne olduğunu anlamadan, fakat sokaktan gelen korku ve telâşın etkisi altında ses çıkarmadan, kımıldamadan ortalığı dinliyor ve yanında derin derin uyuyan ihtiyar kadım uyandırmaya cesaret edemiyordu.
Düşmanlar geliyor! Kasabanın bir başından öteki başına kadar bu korkunç haber karayel gibi esti geçti. Bu haberi kim kimden duymuş, nasıl yayılmış, doğru mu, değil mi, kimse sormuyordu. Ak sakallı ihtiyarlardan üç yaşındaki çocuklara kadar herkes en ilkel bir can korkusu içinde aklını başını kaybetmişti. Ne yapacaklardı? Kaçacaklar mı? Kalacaklar mı? Tehlikeden nasıl başlarını kurtaracaklar? bilmiyorlardı.
Sonunda yine nereden geldiği bilinmiyen şuurdışı bir tedbir havası ortalığa yayıldı. O tedbir, herkesin Hacı Fettah Efendinin etrafına toplanmasıydı. Her zaman, her tehlike dakikasında iyi kötü bir kudreti bulunduğu sanılan insanlardan herkes medet umar.
Burada Hacı Fettah Efendinin düşmanlara kaygın, hiç olmazsa şimdiye kadar Kuvayi Milliyeye karşı olması onun bu işte bir çare düşünebileceği hissim verdi ve derhal pabuçlu, yarı çıplak bütün kasaba halkı onun evine koştular. Aklından, yüksekliğinden, bilgisinden yardım istediler. O başını salladı, biraz nazlandı, sonunda eşrafla ilerigelenlerden üç dört kişi ile düşman komutanına karşı çıkıp kasabanın canına kıymaması için halk adına rica etmeyi teklif etti. Canlarını kurtarmak için her şeyi yapmaya hazır olan bu kalabalık, bu dört beş kişiyi seçme işi çıkınca tereddüde, korkuya düştüler. Ya bir gün Kuvayi Milliye gelirse bu karşı çıkanları asmaz mı? Bunun bir can korkusu olduğunu nasıl anlatsınlar? Hele Tosun Beyin bal rengindeki soğuk ve sert gözlerini unutmıyan-

lar, bütün bütün telâş etti. Fakat kasabanın dışında oturan bir kahveci çırağı soluk soluğa düşman ordusunun bahçeleri geçtiğini haber verince bu tereddütleri geçti ve o zaman Hacı Fettah Efendiye istediği adamı seçme hakkını verdiler. Hacı Fettah Efendi, başta Kantarcıların Hüseyin Efendi ile üç dört kişi seçti. Kapıdan çıkarken bu perişan topluluğa kinli ve tehditli gözlerle baktı ve dedi ki:
— Sizi mutlaka kurtaracağım, fakat kasabanın kurtuluşu için belki Kuvayi Maliyecilerden birkaç kişi feda lâzım gelecek, hele Ömer Efendi hınzırı, mutlaka kafasını kurtaramıyacaktır. Sonra bildim bilmedim demeyiniz. O bir tavus gibi kendini beğenmiş bir tavırla, korkudan büyümüş ve değişmiş gözlerin yalvaran bakışlarından uzaklaşırken Ömer Efendiyi kardeş gibi seven Lâtif Ağa ellerini açtı, Anadoluda hüküm sürmüş ve sürecek bütün hükümetlere derin bir samimiyetle beddua etti. Kim gelirse, ne olursa mutlaka ahali zararda, ahalinin canı, malı tehlikeliydi. Yüce Tanrı ne zaman hükümet denilen nesneyi bu zavallıların başından kaldırırsa o zamanı biraz rahat nefes alacaklardı. Lâtif Ağa göklere bağırır
gibi duasını bitirdi:
— Tanrım! Sen, nefes almamızı bile bize kendi lûtuf-ları diye gösteren zalimlerden bizi bir an için kurtar.
Düşman komutanına nasıl kendisini satacağım, düşmanlarını nasıl birer birer kahredeceğini düşünerek kirli duygulariyle sarhoş olan Hacı Fettah Efendi, Kantarcıların Hüseyin Efendinin oğlu Uzun Hüseyin Efendinin

böyle bir günde nasıl olup da yanında olmamasına şaşıyordu. Mutlaka, geceyi yine o Maarif Müdürü ile karı oynatarak, içerek geçirmişti. Fettah Efendi sırası gelince onlara da gösterecekti. Bir ahlâk temizliği yapmaya karar vermişti, bu zampara herifleri de, kahpeleri de geberte-cekti, fakat önce bu günahkâr kadınların güzellerini düş-

nıanlara teslim ederek düşmanların yanında kendi itibarını arttıracak, sonra bu karıları şeriatın emrettiği cezayı millete taşlattırarak yaptıracak ve böylece Allahınf rızasını kendi üzerine çekecekti. Kim bilir, düşmanlar yerleştikten sonra, bir daha Hacca da gidecekti.

VII

DÜŞMANLARIN ADAMI

Gülsüm Hala, iki tuhaf etkiyle gözünü açtı: Aliyenin menekşe gözleri korku ile açılmış, büyümüş, kendine dikilmiş ve sokağın devam eden telâşlı ve tehlikeli gürültüsü arasında kendi kapıları önce yavaş yavaş, fakat cevap alamadıkça artan bir kuvvetle vuruluyordu. Gülsüm Hala yeni uyandığı için bunu Ömer Efendinin şehirden dönmüş olmasına yormak istiyordu. Fakat Aliye kasabadaki âni tehlike havasını daha önce duymuş olduğu için o, bunu, sabaha karşı olağanüstü bir hal ile ilgili buluyordu. İkisi de yataktan kalktılar, ikisi de başlarım örtüp henüz alacakaranlıkta görülmiyen merdivenlerden ellerinde idare lâmbasiyle kapıya indiler. Kapının anahtar deliğine uydurulmuş bir ağız: Al-lahaşkma açınız, Ömer Efendi tarafından geliyorum, sizi kurtaracağım, kasabayı düşmanlar bastı diyordu. Gülsüm Hala, önce tereddüt etti ve Aliyenin yüzüne baktı, biraz düşündüler, sonra, kol demirini kaldırdılar, kapıyı araladılar. O zaman dışarıdaki adam bir sıçrayışta içeri atıldı, kapıyı kapadı. Nefes nefese:

— Korkmayın, ben size fenalık etmeye gelmedim, sizi kurtaracağım diyordu. İdare lâmbasının aydınlatamadığı karanlık avluyu gözleriyle deler gibi birisini arıyordu. İki kadın da onun sesini ve tavrını tanır gibiydiler. Gülsüm Hala sordu:

— Sen kim oluyon? Ne istiyon bir gez di baham?

— Ben Kantarcıların Uzun Hüseyin Efendiyim. Kasabaya düşmanlar giriyor, eşraf, canını kurtarmak için Fettah Efendi ile karşılamaya gitti. Zannedersem, bütün Kuvayi Milliyecileri toplayacaklar. Ömer Efendi en başta. Ben sizi kaçırmaya geldim. Ömer Efendi galiba şehre gitti. Ben sizi isterseniz düşman ordusunun hepsi gelmeden alır, Ömer Efendinin yanma kaçırırım.

Kadınlar, Uzun Hüseyin Efendinin ahlâksızlığını ve Aliyeye göz diktiğini bildikleri için ona güvenemiyorlar-dı. Fakat durumun tehlikesini de olduğu gibi görüyorlardı. Kaçsalar Uzun Hüseyin Efendi tehlikesi, kalsalar düşman tehlikesi. İkisi de orada merdivene çömeldiler. Önlerinde idare lâmbası, kapılarında Uzun Hüseyin, derin derin düşünmeye başladılar. Gülsüm Hala, dürüst ve tecrübeli görüşlerine rağmen, Aliyenin aklına ve muhakemesine daha çok güveniyor ve kararın onun tarafından gelmesini bekliyordu. Bu sebepten sordu:

— Şimdi düşmanlar nerede?

— Kasabaya girmek üzereler.

— Biraz düşünecek zaman var, Hüseyin Efendi, gayretinize teşekkür ederiz. Fakat onlar kasabaya girip işe başlayıncaya kadar üç dört saat geçer.

Hüseyin Efendi başını salladı: Yıldırım gibi geliyorlardı. Komutan, Aliyenin güzelliğini haber almıştı. Eu-nu Hüseyin Efendiye (...) kasabasında düşman karargâ-lıiyle ilgisi olan bir adam söylemişti. Tosun Bey, nişanlısını kasabaya emniyet etmiş gitmişti. Hüseyin Efendi yemin foillâh ediyordu ki Aliyeye artık kem gözlerle bakmıyordu. Sırf Tosun Beye bağlılığını söylüyordu. Aliye yan gözle o isli yarı aydmlıkda onu süzerken her zamandan fazla sarı yüzünü kirli iştihalarla gergin, siyah gözlerini tutkulu ışıklarla yanar buldu. Her halde kasabadan kaçmak gerekti. Fakat bu Hüseyin Efendi ile değil. Bir kere

onu başından savsa, kolayını bulup Gülsüm Hala ile kaçacaktı.

Aliye Uzun Hüseyin Efendiyi kendilerini yalnız bırakmak için inandırmaya çalıştıkça onun çarpık yüzü uzuyor, kurnaz gözlerindeki güvensizlik artıyordu. Aliye niçin böyle bir teklifi reddediyordu? Tosun Beyle mi haber-leşiyor, Ömer Efendi geldi de saklıyorlar mı, yoksa, yoksa bu gerçek bir kahpe de düşman kumandanına sokulup düşmanlarından intikam mı alacaktı? Hiç düşünmüyordu ki Tosun Bey kendi elindeyken en büyük düşmanını bile kurtarmıştı. O bir şey biliyor, bir şey istiyordu. O da mutlaka Aliyeye sahip olmak ve ne olursa olsun Türk, düşman başka bir erkeğin Aliyeye sahip olmasına engel olmak. Fakat az çok Aliyenin inadını, dediğini nasıl yaptığını da biliyordu. Güya gitmeye razı oldu, fakat sokağa çıkınca köşenin birinde saklandı ve Aliyenin sokağını gözetlemeye başladı. Damyanos, birliğinin önünde gösterişli bir alayla kasabaya giriyordu.

Sabahın ilk donuk ışığiyle açılan gökten, sönmüş beyaz bir ay, caminin ince minaresine bakıyor, büyük meydanın ortasından hâki alayın kaldırdığı toz bulutları içinde cami tek başına kasabayı bekliyen, kasabaya bakan bir hayal gibi görünüyordu O civarda ne bir insan, ne de bir ses duyuluyordu. Yalnız yürüyen ordunun devamlı ve tekörnek ayak sesleri, düşman nakliyesinin araba gıcırtısı ve Damyanos süvari alayının hızlı yürüyüşü!
Onlar camiin önüne geldikleri zaman Hacı Fettah Efendi, arkasında eşrafla nefes nefese yetişmişti. Fakat bu kasabanın havasında dolaşan korku, onun da biraz yüzüne bulaşmış görünüyordu.
Damyanos, hayvanını durdurdu. Hacı Fettah Efendiye iltifat etti. Hattâ yanından iki subay ile ona, konakla-tılacak evlerin hazırlanması işini verdi. En sonra yanındaki tercümana dedi ki:

— Hoca bize en güzel evleri hazırlatsın, fakat okula ve öğretmen evlerine dokunmasın. Bizim ordu, medeniyet ordusudur. Ahaliye söyle, dükkânlarını kapamasınlar, korkmasınlar, bir şey yok. Bir de (yalnız Hacı Fettah E-iendinin kulağına söyletti) o güzel kızın evinin etrafına nöbetçi dikin, yerli veya bizden kim ona dokunur, yahut kaçırırsa derhal idam ederim. Haydi arş!
Hacı Fettah Efendinin yanındaki eşraf, komutanın tercümanla kulağına söylettiği lâkırdıları merak ettiler. O yanındaki tercümana duyurmadan yavaşça:
— Bu Aliye kahpesinin güzelliği bize bu düşman belâsını getirdi. Onun evini muhafazaya aldırtıyor, anladınız mı? Bu kahpeyi inşallah bu meydanda şeriatin ceza-siyle cezalandıracağız.
Damyanos, Hacı Fettah Efendinin kasabası hakkında iyi bilgi almış, servet sahiplerinin listesini elde etmişti. Bu kasaba kendi kuvvetlerinin şimdilik gidebileceği son basamaktı. Bundan dolayı her ihtimale göre Anadoluda edinebileceği son serveti burada elde etmeye karar vermişti.
Plânı, ilk günleri kasabada kendisine karşı biraz güven sağladıktan sonra, kendisince belli usule göre para-toplamaktı. Damyanos kasabalarda kendine ait işleri bitirmeden askerine ve adamlarına yağma için izin vermezdi. Bu sebeple, kasabaya giriş hayli düzgün olmuştu. O akşam oldukça az içti ve kâğıt üstünde uzun uzun plânlar çizdi, ikide birde hareketsiz canı gözünün yanındaki ¦göz kımıldıyor, büyük bıyıklarını kocaman parmak'ariyle okşuyor, kendi kendine gülüyordu. Bu defa artık en iyi bir hıristiyan olmanın son mükâfatını alacaktı. Büyük bir servet ve istanbul'dan gelmiş, kasabayı altüst etmiş, esrarlı Türk kızı! Bu iki şeyi mutlak, mutlak elde edecekti. Fakat nereden ve nasıl başlamalıydı?

Damyanos bunları düşünürken Gülsüm Hala ile Aliye sokak üstündeki odada ışık yakmaya bile cesaret edememişler, kafesin arkasından büyük bir korkuyla kapıyı bekliyen düşman erlerine bakıyorlardı. Kantarcıların Uzun Hüseyinle kaçmadıklarına ne fena etmişlerdi! Nasıl olsa bir çaresini bulur, belki onun elinden kaçarlardı. Belki de Ömer Efendiyi bulup hic olmazsa onun canını kurtarırlardı. Halbuki şimdi?..
Hacı Fettah Efendi, Damyanosun karargâhına kendi vi gibi girip çıkıyor, dostlarına iyilik, düşmanlarına belâ ve kötülük saçıyordu. Fakat, arada, ötekine berikine yavaşça kasaba halkını felâketten kurtarmak için düşmanların gözüne girmeye çalıştığını fısıldıyor, bu suretle ne kadar zayıf bir ihtimal olursa olsun onlar bir gün giderse bu adamları kasaba halkı önünde tanık göstermek istiyordu. Gerçekten, Damyanos ahaliden para sızdırmak usulünü uygulamaya başladığı günlerde ahali düşmanların inandığı bir adamın aralarında bulunmasını bir teselli sayıyorlar, sonucu olmasa bile tek ümit onda olduğu için onun kapısının eşiğine sarılıyorlardı.
Damyanos kendisi istediği kadar para aldıktan sonra esnafa aynı hırsızlığı, işkenceyi uyguluyorlardı. Hırsızlıkla beraber tabiî olarak iftira ve diğer cezalar da yürüyordu. Düşman hükümetine karşı geldi, düşman hükümetine baş kaldırdı diye malını elinden almak için birçok adamları hayli hırpaladıktan sonra sürüyorlardı Bütün bu günlerde Aliyenin evinin önünden nöbetçi kaldırılmadığı gibi kimse ile de görüştürülmüyor, yiyeceği kapıdan veriliyordu. Ahali ona çok acımakla beraber korkudan, olduğu sokaktan geçmiyorlar, Hacı Fettah Efendinin ailesi yanında, düşman taraftarlığı ile tanınanlar yanında onu alabildiğine çekiştiriyorlardı. Fakat bu çekiştiricilerden bir kısmı da onun evinin köşesinden geçerken gözlerinin yaşını siliyordu. Her halde düşman komutam

onu çağırmamış, evine kimse girip çıkmamıştı. Bundan dolayı onun uysal ve suçsuz başındaki taca elde olmadan saygı ve sevgi besliyorlardı.

Düşmanlar gireli iki haftayı geçmişti. Zulüm ve yağma, en fena devrini yaşamış, durulmuştu. Komutan ve adamları ne alabileceklerse almışlar, artık işi pek ayağa düşürmeden yatıştırmaya çalışıyorlardı. Bazan geceleri hâlâ uzak ve tenha sokaklardan kadın çığlıkları geliyor, hâlâ herkesin yüzünde yalnız Türk halkında görünen derin bir tevekkül ile içlerindeki öfkeyi, ıstırabı örtüyorlardı.

Fakat Hacı Fettah Efendi, muradına tamamen ereme-misti. Ömer Efendi, bütün aramalara rağmen meydana çıkmamış, Aliyeye istediği gibi kahpe damgasını basabilmek için komutan onunla görüşmemişti. Uzun Hüseyin E-fendi cehenneme zincirlenmiş bir zebani gibi her gün Ali-yenin komutanın eline geçmesi ihtimaliyle azap içinde dolaşıyordu. O birkaç defa komutanla kadın oynatıp içerken ilk karargâhtaki sözünü hatırlatmış, Aliyenin kendi sine verilmesini istemişti. Fakat her defasında komutan kanlı gözleriyle gülmüş:
— Şeytanın kızı, bakalım kimin olacak? demiş ve lakırdıyı değiştirmişti. Halbuki rakı âlemlerinde olmadığı akşamlar o, Aliyenin evi etrafında bir deli gibi dolaşıyordu.
Damyanos, hayalinin durmadan meşgul olduğu bu mahpus kızı, kasabadaki işi bittikten sonra, görmeye karar vermişti.
O bir defa için başladığı servetin son haddini bulacaktı. Daha elinde oynadığı birkaç eşraf, başta Kantarcılar vardı. Kantarcıları tamamen soymak için Aliyenin bir yem gibi elinde, fakat uzakta kalması gerekti.
Hem bu istanbul Türk kızları şeytan gibi, büyü ya-

pan, insanın aklını altüst eden mahlûklardı, istediği parayı elde etmeden, ahalinin bir kısmını ortadan kaldırmadan, bir Türk kızma karşı kalbi yufkalaşırsa işi yarım kalacaktı. Öldürecek, çalacak, zengin olacak, sonra bu servet ve ihtişama bir Türk kızı konacaktı. Hele lâkırdısı olurken yüzü korkunç bir kasılma ile perişan olan Kantarcıların Hüseyinin parasını kendi isteğiyle almak için bu kız, bir ay daha, uzakta kalmalıydı.
Gülsüm Hala ya vedud larm henüz dört binini çekmişti. Her akşam Ömer Efendinin kurtulması için beş bin besmele, beş bin ya vedud çekiyordu. Sayıya aklı ermediği için Aliye onun yanma diz çöker, bu zavallı umutsuz ihtiyarı avunduran bu dinî ödeve yardım ederdi. Yatsı namazını beraber kılmışlar, ikisi de yanyana seccade üzerinde yüzlerinde derin bir hüzün ve tevekkülle oturuyorlardı. Aliyenin dalgalı ipek saçları üstündeki beyaz namaz bezinin çerçevelediği ince yüzü, bu on beş günün eziyetleriyle erimiş, pembe yanakları eski bir kehlibar gibi sararmıştı. Daha ziyade büyüyen, etrafları moraran menekşe gözlerinin uzun siyah kirpikleri gözlerinden eksik olmıyan yaşlardan top top olmuş, bütün yüzüne, sinen, görenleri ağlatan derin bir mâna gelmişti.
O kasabanın üstündeki devamlı kâbustan başka, içten gelen ıstıraplardan, umutsuzluklardan en büyüğünü geçiriyordu. Şimdi kadınlık hayatının, hayalinde ve kalbinde ancak iki hafta süren saadet ve gelişmenin bir geçmiş olduğu, kendi hayatını yaşamadan alna yazılmış bir faciaya kurban olacağı duygusu vardı. Ömer Efendinin yokluğu ayrıca bir felâketti. Gülsüm Halanın iyi ve ihtiyar gözlerindeki ıstırap da ayrıca kalbini sızlatıyordu. Komutan, onları neden hapsetmişti? Kantarcıların Uzun Hüseyinin söylediği çirkin şey doğru muydu?
Yüreğinde binbir keder vardı, fakat biliyordu ki bu keder ve bu felâkette, beraberce, birçok kasabalarla be-

raber o da sonuna kadar bir mazlum ve bir şehit işkencesi çekecekti. Bu yazılıydı, kimbilir, ölüm ne garip bir şeydi? Acaba ölürken camide duyduğu o güzel sözleri duyacak mı? Sönük idare lâmbasının ışığı altında, elleri dizlerinin üstünde, gözleri uzaklarda bilinmez bir iç sıkıntısı veren bu şeyleri düşünürken gözlerini garip bir istekle pencereye çevirdi. Asma dallarının, sararmaya başlamış yapraklarının hafif hafif vurduğu camdan iki göz kendisine bakıyor gibi geliyordu. Korkuyu yenen bir merakla kalktı, idare lâmbasını aldı, pencerenin önüne götürdü, cama yaklaştırdı ve dışarıya baktı.
El kadar küçük bir çocuk yüzü, açık mavi gözleri, çukur çeneli yanaklariyle asma yapraklarının arasından orada olmanın önemiyle kendinden geçmiş bir çocuk, ancak okadar küçük bir kalbde doğabilecek bir aşkla ona bakıyor, kirleri bu yarı karanlıkta görülen küçük parmağı dudaklarında Aliyeye gürültü etmemesini işaret ediyordu. Aliyenin beşerî bir sevinç ve hayata birdenbire umutla bakan bir heyecanla kalbi karıştı. Fakat derhal telâşsız ve kuvvetli öğretmen ruhunu takındı, lâmbasını yere koydu, yavaşça pencereyi kaldırdı.
Çardağın üstünde bir kedi gibi duran Durmuş yine bir kedi çevikliğiy-le önce yere, sonra Aliyenin boynuna sıçradı. Küçük kolları Aliyenin boynunda, onun kulağına:
— Hocanım, düşman nöbetçisinin arkası dönükken ağaçtan duvara tırmandım, geldim, diyor, namazı bırakıp dönen ihtiyar kadınla Aliyenin kendisine bakan sevgi, yaş ve minnet dolu gözleri karşısında onun da küçük dudakları bükülmeye başlıyordu.
Onlar, hep, bir düşman nöbetçisinin beklediği arka sokaktan duvara nasıl atladığını ona tekrarlatmak istiyorlardı. Bu umutsuzluk ve elem içinde bir tek küçük kalbin onları düşündüğünü, hattâ tehlikeye atıldığını görmek, iki bahtsız kadının ya yaralı kalbinde zengin ve sı-

cak bir heyecan dalgası uyandırmıştı. Fakat Durmuş, oraya sırf pencereden atlayıp bir çocuk kahramanlığı yapmak için gelmemişti. Asıl gelişinin sebebini söylerken dudakları titriyor, gözleri yaşarıyordu.

Ömer Efendiyi bulmuşlardı. Bir saat önce Durmuş meydandan geçerken Ömer Efendinin ellerinde kelepçe, etrafında düşman erleri. Fettah Efendi ve birkaç yerliden meydana gelen bir alayla düşman karargâhına gittiğini görmüştü. Evet, galiba azıcık eziyet ediyorlar, itip kakıyorlardı. Hele Hacı Fettah Efendi bir iki defa yumruğunu kaldırmış, bir şeyler söylemişti. Fakat Durmuş bunu görür görmez Aliyeye haber vermek istemiş, zaten her gün arka sokakta dolaşıyor, Aliyenin ışığına bakıyordu, bir kaç defa oradafti iğde ağacına tırmanmıştı. Bu akşam, nöbetçi gezinirken uzaklaşmasından faydalanmış, atlamış gelmişti.
Gülsüm Hala başına bir sopa inmiş gibi eğilmiş, iki elini şakaklarına koymuş amanin amanin diye derin derin inliyordu.
Aliyenin ine yüzü sararmış, gözleri parlamış, fakat korkudan, umutsuzluktan ziyade karar vermiş bir hali vardı. Evet bir karar vermişti. Durmuşla bu arka duvardan, ağaçtan aşağı inecek, onunla hükümete gidecek, komutanın yanma çıkacak. Ömer Efendiyi kurtaracaktı.
Bu fikrini söylerken, küçük Durmuş yine ona tapman gözlerle baktı. Bu, çocukların yapmak istediği olağanüstü şeyleri yapan, öteki büyüklere benzemiyen üstün bir mahlûktu. Bütün bunların heyecanlı dakikasını düşünerek yerinde duramıyor; mavi gözleri, idare lâmbasının aydınlığında parıldıyordu.
Gülsüm Hala, Durmuş, Aliye derhal bir harb meclisi kurarak Aliyenin çıkması için plân yaptılar. Evin arkası dar ve tenha bir sokaktı, bahçeden sokağa açılan ve çok-tanberi kullanılmıyan bir kapı vardı. Durmuş duvarın

üstünden geldiği gibi inecek, inerken feneri söndürecekti. Düşmanlar her girdikleri kasaba ve köyde her kapının üstüne fener yakmaya ev sahiplerini mecbur etmişlerdi. Arka sokağın iki tarafı hemen bütün bahçe duvarıyle kapalı olduğu için bir Ömer Efendinin arka kapısında, bir de sokağın köşesinde bir fener vardı. Nöbetçi, bu sıkıntılı yerde durmuyor, çok kere o köşedeki fenerin altına kadar gidiyor, oradan başıboş geçen düşman eri olursa sigara içiyor, konuşuyorlardı. Durmuş inecek, nöbetçi sokağın köşesine doğru giderken bahçe kapısına yavaşça vuracak, zaten onu arkasından açık bulunduracak olan Aliye hemen sokağa çıkacak, nöbetçi dönünceye kadar onlar köşeyi döneceklerdi. Aliye sokakta seçilmemek için siyah uzun bir palto giydi ve başını siyah bir örtü ile sımsıkı sardı. Karanlıkta büyük bir ihtiyatla bahçe kapısına kadar Gülsüm Hala ile geldi ve kapının kol demirini yavaşça kaldırdı, bekledi. Sokaktan rumca sesler geliyordu. Nöbetçinin arkadaşları gelmiş, Ömer Efendinin kapısının feneri altında konuşuyorlardı... Çok çarpıntılı ve uzun bir saatten sonra, kapı yavaşça vuruldu, Aliye hızla kapıdan fırladı. Gülsüm Hala karanlığa bir fişek gibi atılıp giden ince kıza gözlerinde yaşlarla baktı. Sonra kapıyı dikkatle kapadı ve çıktı: kalkmamış seccadesi üstüne diz çöktü, Aliyenin yakalanmaması için beş bin ya vedud çekmeye başladı.
Kantarcıların Uzun Hüseyin Efendi komutan Dam-yanosun yanında idi. O akşam Kantarcıların kasabasının eteğindeki bir bağ köşkünde bir ziyafet ve eğlence vardı. Bunun ayrıntılarını komutanla konuşuyor, komutanını isteklerini öğreniyordu. Hüseyin Efendi bu akşam komutana bol rakı içirmek ve Aliye için ağzından sıkı söz almak istiyordu.
Damyanos kasabaya girdiğindenberi her akşam bütün adamlariyle beraber ziyafeti, eğlenceyi Kantarcıların

üzerine yükletmişti. Maarif Müdürü içki ve eğlence akşamlarında, Fettah Efendi de daha ciddî ve Kuvayi Milliye taraflılarının kimler olduğu münakaşa edildiği gecelerde geliyordu. Fakat bu akşamki, daha çok, özel ve açık bir eğlenceydi; Kantarcıların Uzun Hüseyinin burnunu her gün daha çarpıtan, ağzını gerip yüzünü, sarı gözlerini tiksindirici yapan en kirli ve çirkin zevkler ve sefahatlerin en dikkatle hazırlanmış bir ziyafeti olacaktı. Küçük siyah gözlü tercüman tercüme ederken kurumuş yanaklarından kırmızı dalgalar geçiyordu. Hattâ bazan komutanla Hüseyin Efendi birbirinin gözüne bakarak, işaretlerle anlaşıyorlar. Hüseyin Efendi bu basit görünüşlü askerin sefahatin, zevkin bu kadar inceliklerini bilmesine şaşıyordu.
Komutanın odasındaki lüküs lâmbasını henüz yakmışlardı ki kapıda bir gürültü oldu ve bir er odaya girdi. Hacı Fettah Efendinin kasabanın en önemli Kuvayi Milliyecisini düşman erleriyle beraber tutup getirdiğini, hemen komutanın odasına girmek istediğini haber verdi. Hüseyin Efendi ile komutan, eğlencenin bazı ayrıntıları hakkında henüz kararlarını vermemişlerdi. Beş-on dakika içerde beklemelerini emrettikten sonra lâkırdısına devam etti. Hacı Fettah Efendi gibi önemli bir adamı bile içerde bekleteceğini Hüseyin Efendiye göstermekle ne eğlence ne de çıkarla kasabalıların ellerine düşmiyeceğini, tutumunu değiştirmiyeceğini hissettiriyordu.
Nihayet ilgisiz bir tavırla Hüseyin Efendiye sordu:
— Ömer Efendi, kaç paralık adamdır?
— Ömer Efendinin paradan ziyade malları vardır, onları elde etmek için onu öteki hainlerle beraber Atinaya sürersiniz, malına el koyarsınız.
Komutan, kaba kaba güldü:

— Hay şeytan hay, onu buradan göndereceğiz, ben malını, sen de kızını alacaksın, bravo bize!
— Kızını zaten (..) kasabasında bana vaadetmediniz
mi?
— Tabiî, tabiî, fakat şeytanın kızını bedava vermiye-cegiz Hüseyin Efendi, bir de biz görelim bakalım!
Hüseyin Efendinin yüzü o kadar sarardı ve çarpıldı ki komutan sözlerini düzeltti: Henüz daha Hüseyin Efendiyi sızdırmamıştı. Kasabanın etrafı da çok açık, çok kaçmaya elverişliydi. Her halde, onu Kuvayi Milliyeye geçecek kadar kızdırmamahydı.
— Kederlenme, bire canım, dedi, babasını bir kaldıralım da elbet senin de düğününü yapacağız, hem bizim alay mızıkasını çaldıracağım.
Sonra bağırdı:
— Fettah Efendiyi ve yakaladığınız adamı getirin!

Aliye karanlık sokaklardan eline yapışmış gibi küçük eliyle sarılan Durmuşla yıldırım gibi geldi, geçti. O uzun, ince ve siyah bir gölge gibi sallanarak uçan kadının yanında küçük Durmuş da küçük çıplak bacaklarının götürebildiği kadar ona yetişebilmek için sanki koşuyordu. Uçan, kımıldıyan bu siyah küçük insan gölgelerinde sadece beyaz rengiyle hareketini hissettiren şey, Durmuşun çıplak bacaklarıydı.
Damyanos karargâhı, meydana çıkan sokağın sonunda ve kapısı meydanda idi. Karargâhın lüküslerle aydınlattığı meydana gelmeden, Aliye durdu. Burası iki taraf' t bahçe duvarlı, izbe bir yerdi. Sonbahar rüzgârları, incir yaprakları arasında uzun uzun hışıldıyordu. Aliye, yavaşça diz çöktü, ayakta duran çocuğun yüzünü elleriyle aradı, küçük başı yüzüne doğru çekti, derin ve çok ateşli bir ana yumuşaklığı ve d-uygusiyle onun kirli yanaklarını birer birer öptü, sonra rüzgâra benzer bir sesle:

— Ayol Durmuş, seni Allahıma emanet ediyorum. Bir daha görmesen de beni hep böyle sev ve böyle cesur bir çocuk ol yavrum, dedi.
Aliyenin sesindeki kesinlik, kollarındaki sıcak ve eritişi şefkat, çocuğu birdenbire coşturdu. O, sokaktan aydınlığa giderken Durmuş, duvarın dibine çömeldi, küçük başı kollarının arasında ağladı, ağladı.
VIII ŞEYTANIN KIZI
Damyanos, telâşla, ere:
— Kim, nasıl kadın? dediği zaman er, aynı telâşla:
— Şeytanın kızı gibi bir şey komutanım, merdivenleri rüzgâr gibi çıktı, dedi ve getir emrini alınca selâmını çaktı ve hemen çıktı. Aliye odaya girince, erler, dışarıdan kulaklarını kapıya verdiler, heyecanla dinlediler. Odanın sıkıntılı ve gergin havası da içindekiler gibi uzun bir bekleyiş ve nefes almıyan bir merakla bekliyor gibiydi. Aliye, kasırga ile dalgalanan genç ve karanlık bir çam dalı gibi odaya girdi. Bu siyah ve kapalı örtüler arasındaki genç yüz, bir yıl önce bir gonca utangaçlığı ve çekingenliğiyle kasabaya gelen pembe genç kız yüzü değildi. Antika kehribarlar gibi sararan ve bütün güzel çizgileri beliren ince yüzünün iki tarafında, nar çiçeği goncası ağzı kadar kırmızı iki isyan dalgası vardı. Bunun üstünde menekşe gözleri, toplanmış uzun siyah kirpikleri arasından, zayıf yüzünün yarısı kadar büyük ve tabiî olmıyan bir parlaklıkla yanıyorlardı. Yüzünde ve yürüyüşünde öyle kesin bir güc ve yürekli bir gözüpeklik vardı ki, bir yıl önce Uzun Hüseyin Efendinin üzerine

yürüyüp okuldan attığı gibi, şu anda, bu pos bıyıklı, kocaman ve hayran hayran kendine bakan kaba düşman komutanının kapıdan atmak istese belki isteğine boyun eğdirecekti. Fakat o; ne kendisine doğru ellerini uzatmış, bir asker yalmlığiyle güleryüz gösteren ve açık görüşen, tek ve hareketsiz cam gözü fırıl fırıl dönen Damyano-su; ne yüzü korkunç bir heyecan ve istekle altüst olan Hüseyin Efendiyi; ne de abdestli ellerini genç kızın siyah örtüsü altındaki ince boynuna sarılıp onu boğmaktan ancak Damyanosun korkusiyle kendini tutabilen Hacı Fet-tah Efendiyi gördü. O, lüksün sarı, çıplak ışığı altında hepsinin yüzlerine — görmeden— güzel gözlerini birer ateş feneri gibi çevirdi. Sonra köşede elleri kelepçeli, ayakta duran ve kendine sonsuz bir minnetle yumuşak yumuşak bakan kır sakallı, toparlak iyi yüzlü, siyah gözlü Ömer Efendiyi buldu. Kelepçeli elleri üstüne sarkmış abani sarığı, beyaz kalan geniş alnından geriye atılmış, gocuğu altında mavi poturları, işlemeli mavi çuha mintanı, yakasına yapışan eller, dizlerine vurulan tekmelerle çamur-lanmış yırtılmıştı ve önündeki bu sahneye sessiz bakıyordu. Aliye ona koştu, önünde diz çöktü, kelepçeli ellerini kendi zayıf ellerine aldı, ikisini büyük bir sevgiyle ÖP-tü. Sonra, birdenbire, kendine siper olup sahip çıkan bu mazlum ve sevimli adam için ölebilecek bir fedakârlıkla atan kalb, ona daha kuvvetli ve güvenilir bir cesaret verdi. Ömer Efendinin önünde gözlerinden alev saçar ak durdu. Komutana baktı. Biraz yanlış, fakat çok alışık bir İstanbul rumcasiyle:
— Babamın ne suçu var komutan? Onu niçin buraya getirdiniz? Ellerine niçin kelepçe vurdunuz? dedi.
Damyanos, sırıtmaya çalışıyor, boğazı kuruyordu.

— Babanızı şimdi şu hoca, içeri getirdi, suçu nedir bilmiyorum... Siz hiç korkmaymız matmazel, babanızı ben bırakacağım. Siz ne isterseniz yapacağım.

Fazla nazik tavrı, yarı ölü donukluğu ile bir müddet duran, kanlı bir hırsla geri dönen komutan, garip gözleri ve kocaman vücudiyle Aliyenin ilk cesaretini kırdı.
Eğer ona sert davranıp hattâ zulüm yapaydılar, onun cesareti derece derece yükselecek, bir şehidi, bir mazlumu koruyucu olarak hepsine, bütün bir ordu kuvvetine karşı koyacaktı. Fazla olarak komutan ile Aliyenin rumca konuşması ve komutanın boyun eğmesi Fettah Efendiyi çıldırttı. Demek bu çarşaf giymiş bir gâvur kızıydı, herhalde gâvurca söylediği için bir gâvur karısı kadar mekruhtu, hemen tercümanın kolunu çekti.
— Komutana söyle, bu Ömer demlen herif benim bağımı zaptetti, bunun şahidi ispatı var, bunu salıvermesin. Daha, çok adamın malını zaptetmişti. Hele bu büyücü kızın lâfına bakmasın, düşman karargâhına baskın yapan Tosun Beyin nişanlısıdır, dedi.
Hacı Fettah Efendi bitirmeden Uzun Hüseyin Efendi atıldı.
— Komutana söyleyiniz, bizim de davamız var...
Damyanos, tercüman lâkırdıya başlamadan kaim sesiyle gürledi:
— Bu efendilere söyle, sussunlar! Burada benim sözüm geçer. İstediğimi söyletir, istediğimi sustururum; istediğimi hapseder, istediğimi salıveririm. Hayda matmazel, siz babanızı alınız, evinize gidiniz, hiç korkmaymız, kim size fenalık ederse bana geliniz, dedi.
Onlar baba kız, hattâ komutana teşekkür bile etmeyi unutarak hemen giderlerken komutan tekrar:
— Ömer Efendinin elinden kelepçeleri çıkarınız, yarın evlerine gidip konuşacağım, dertlerini anlıyacağım, diye haykırdı.
Onlar gittikten sonra Hüseyin Efendinin yüzü ölü gibi olmuş, Hacı Fettah Efendiyi derin bir korku almıştı.

Kendisi Ömer Efendiyi ortadan kaldırtmak, bağlarını zaptetmek ve öc almak isterken ya onlar kendini mahvederlerse! Derhal uysal ve sessiz bir tavır aldı.
Fakat kumandan daha Hacı Fettah Efendiye muhtaçtı. Tercüman vasıtasiyle:
— Hocaya söyle, onun da bağını kendine vereceğim. Onları bile bile serbest bıraktım. Böyle güzel bir kızın nişanlısı Tosun, elbet onu elimizden kurtarmaya hiç olmazsa onu görmek için kasabaya gelmeye çalışacak. O zaman onu yakalıyacağız.
Ömer Efendi ile Aliye el ele konuşmadan eve kadar geldiler. Avluda Gülsüm Halanın sevinç çılgınlığına rağmen ikisi de anlatamadıkları bir tehlike duygusiyle üzüntüde idiler. Ömer Efendinin ilk lâkırdısı:
— Emmeyi hemen bu akşam buradan kaçırmalı, oldu. Ali yenin de kesin cevabı şu idi:
— Ben kaçarsam sizi öldürürler. Ya hep beraber çaresini bulur kaçarız, ya sonuna kadar sizin yanınızda, burada kalırım.
Sonra evin önünü arkasını gözden geçirdiler. Hâlâ düşman erleri aşağı, yukarı evi gözetliyorlardı. Herhalde bu akşam belki fazla bir dikkatle evi gözetleme emrini almışlardı. Biraz beklemek mümkünse küçük Durmuş un yardımını sağladıktan sonra çıkıp gitmek lâzımdı.
Aliyenin Damyanosa etkisi çok garip ve çok aşırı olmuştu. Bu etki, başka kadınların uyandırdığı maddî ve ateşli çekiciliğe benzemiyor, Aliyenin gözleri beyninde yanmış iki sihirli ve ateşli yıldız gibi başının içinde onu durmadan eziyordu. Bu ince uzun kız, son derece ruhanî yüzü ve güzel menekşe gözleriyle Damyanosun şimdiye kadar kuvvetini bilmediği kalbinin saklı kalmış bir köşesine işlemişti. Otomobille incir bahçeleri arasından, yanında Hüseyin Efendi, geçerken karanlık yaprakların içinden kızın gözleri kendini izliyor gibi geliyordu. Baş-

ka tutkulardaki maddî heyecanlar, aşırı şehvet sarsıntıları bu defa hiç yoktu. Yalnız kalbinde burgu gibi iki menekşe göz, acı bir heyecan veriyor, beyninin gizli bir yerinde o başka şeyler söyler ve yaşarken, yine aynı siyah kirpikli iki göz ona hareketsiz ışıklarla bakıyordu. O Türk kadınlarının güzellerini binbir gece masalları fideler gibi, ay gibi yuvarlak yüzler, al dalgalı yanaklar, olgun ve göz alıcı vücutlarla hayal etmişti. Halbuki o, dal gibi ince, tarihî bir muamma gibi ezici bir sıkıntı ile davranışları kafasını altüst eden bir mahlûkla karşı karşıya gelmiş, iri gözlerindeki sihirli bir kudretle onu ipnotize etmişti. Ne garip ve eşsiz hareketleri, ne derin, acı ve ruhanî gözleri, sonra ne görülmemiş bir hüküm ve kudretle insanı sarsan al dudakları vardı. Hayır böyle bir kızı o ne Atinada, ne Balkanlarda, ne de Viyanada ve Paris'te geçirdiği bir kış sırasında sahne üstünde veyahut eğlence yerlerindeki güzel kadınların arasında görmüştü. Öldüren, zulmeden adamların gururlu ve küstah iradesi gibi onun da iradesi kendine azap veren bu muamma kıza uymaktan bir isyan

duyuyordu. Fakat bu ırkı, dili. yüzü ve ruhu bir sır olan mahlûk, babasının zincirli ellerini tutarken ince parmaklarının okşayıcı hareketleriyle bir defa Damyanosun ellerini tutsa, o yumuşak kızın dudakları bir defa... Artık düşünemiyordu.
Rakıdan, şaraptan, elle dokunmalardan gelmeyen bir titreme, bir hareket, onun koskocaman vücudunu küçük bir esir gibi bu yeni heyecanla altüst ediyordu. Bütün bunun altında bir de korku vardı. Bu kudrete kendini bırakırsa mazisinin başına yıkılmasından, topladığı para, kudret, her şeyin bir efsane gibi elinden çıkmasından korkuyordu. En doğrusu bu kızın Hüseyin Efendi üzerindeki kudretinden faydalanmak, Kantarcıların servetini elde etmek, sonra bu kızın etkisinden kurtulmak lâzımdı. Fakat bunu bir an düşünürken o kadar acı duydu, o kızın Hü-

şeyin Efendinin olduğunu düşünürken öyle sarsıldı ki bil-miyerek kocaman yumruğunu Hüseyin Efendinin sıska dizine olanca güciyle indirdi. Sonra yanında acı ver korku ile birdenbire bağıran Hüseyin Efendinin yüzüne gülmeye çalıştı. Türkçe, rumca karışık:
— Diyavolo, diyordu. Bu kori (kız) çok omorfo (güzel) e?
O akşam Hüseyin Efendi de, Damyanos de çok, pek çok içtiler. Hüseyin Efendi, onun, kızı görünce şaşırmış kafasına yeni fikirler koydu. Aliye, evinde bekliyen nöbetçilere rağmen, nasıl evinden kaçmış, hükümete gelmişti? Bunu Damyanos derhal soruşturmaya kalktı. Emir subayı otomobille gitti, o akşam nöbet bekliyen erleri getirdi, birer birer sorguya çektiler. Hiçbiri, bir şey bilmiyordu. Yalnız, aşağı yukarı, kızın evden çıktığı saatte arka kapının üstündeki fener sönmüştü.
Er, feneri, kendi cebindeki kibritle yakmıştı. Fener nasıl sönmüş, bilmiyordu. Çünkü rüzgâr yoktu. Er, yarı komutandan, yarı da olağanüstü bir kuvvetten o kadar korkmuş görünüyordu ki, elinde olmıyarak, selâm durumunda olduğunu unuttu, haç çıkardı. Garip değil mi Damyanos da elinde olmıyarak eri taklidetti, o da yavaşça:
— Hristos, dedi ve haç çıkardı. r
Er gittikten sonra komutanın kafasını altüst eden ikinci fikir, kızın nişanlısı Tosun Beyin kasabaya gelebil-mesiydi. Komutan:
— Bundan kurtulmak için bu kızı sürmekten başka çare yok! dediği zaman Hüseyin Efendi sapsarı oldu. Hayır hayır, tersine, kızı burada bırakmalı, hattâ kapının önünden nöbetçileri kaldırmalıydı. Yalnız o sokağı, hattâ kasaba etrafını dikkatli ve gizli bir göz altında bulundurmak lâzımdı. Tosun, ergeç nişanlısına gelecekti. Komutan bu gözetleme ödevini Hüseyin Efendiye bıraksa

o kızın evine kuş uçurmazdı. Artık komutan da, Hüseyin Efendi de hayli sarhoştular. Hüseyin Efendi, Tosun ile Aliyenin mehtaplı bir gecede el ele gözünün önünden gelip geçtiğini anlattı, kuru gözlerinde yaş, dudaklarında zehir vardı. Evet, o kızın kalbini kazanan Tosunu sağ bırakmamak için Hüseyin Efendi canını verirdi. Bunları bir derin kin ve ıstırapla anlatırken Damya-nosun takma olmıyan gözü kan içinde kaldı. Evet, bu adam, sırf Tosunla Aliyeyi el ele gördüğü için kasabasını düşmanlara teslim eden bu âşık, her halde Tosunu tutmak için iyi bir maşaydı. Gizli bir kuvvet ve teşkilâtı Tosunu tutmak üzere Hüseyin Efendinin emrine verdi. Tosun tutulup ortadan kaldırıldıktan sonra Damyanos da önce bu çirkin yüzlü zengin herifi yok edecek, sonra kızı Atina'ya gönderecekti. Otomobille dönerlerken Hüseyin Efendi son bir teklif daha yaptı. Bu plânlarını başarabilmek için Ömer Efendiyi evden kaldırmak, mutlaka göndermek lâzımdı. Kız ne kadar yalnız kalırsa başarı o kadar kolay sağlanırdı.
Ertesi sabah on buçukta Damyanos yaveri ve tercü-maniyle Ömer Efendinin kapısını çalıyordu.
Ömer Efendi, komutanı, Tosun Beyin misafir olduğu odaya aldı. Tavrı, durgun ve saygılıydı. Yalnız bir çocuk gibi her zaman yuvarlak ve pembe olan yüzü kulaklarına doğru kızardı. Acaba bu gâvur, erkenden ne söylemeye gelmişti? Dostluk mu gösterecek, gözdağı mı verecek, yoksa, Aliyeye karşı bir durum mu alacaktı? Bütün kendi sınıfının gerçek bir elçisi sıfatiyle hislerini ilgisizlikten ve anlamazlıktan gelen bir maske ile örtüyordu.
Damyanos, fazla gülmüyordu. Tavrı ciddî, fakat bütün asker sertliğine rağmen biraz heyecanlı olduğu hissediliyordu. Ömer Efendinin elinden kahveyi aldıktan sonra, ona karşısında yer gösterdi ve tercümanına ağır ağır

tercüme etmesini emretmeye başladı. Tercüman da aynı ciddîlikle komutanın lâkırdılarını tercüme ediyordu:
— Komutan diyor ki: Kasabaya geldiğimizdenberi Ömer Efendiyi halk, siyaset yapmakla suçluyor; hele Ku-vayi Milliyecilerle beraber çalışan bir adam olarak gösteriyor. Güya Ömer Efendi çetelerle her zaman beraber-miş, hele Tosun Bey çetesiyle her zaman haberleşiyormuş, Tosun Beyin kendisi, Ömer Efendinin damadı

imiş, şimdi de kasabaya çeteye baskın yaptırmak için durumu anlamaya gelmiş. Kumandan çok âdil bir adamdır. Kendilerini her yerde Türklere sevdirmek istiyorı bunun için Ömer Efendiyi birdenbire alıp cezalandırmak istemedi. Kendisiyle görüşecek, eğer Ömer Efendi kendilerine hizmet ederse pişman olmıyacak.
Ömer Efendi, bu lâkırdılardaki anlamın nerelere varacağını tamamen anladığı için, fena halde sarardı. Cevap verebilmek için başını önüne eğdi, düşündü. Sonra başını kaldırdı:
— Çelebiye de ki: ben düccar (tüccar) bir adamım. Politika filân hiç anlamam. Müslümanım. Onun için bizim hükûmatm (hükümetin) zadık (sadık) bir adamıyım. Asker değilim ki çelebinin ordusuna garşı (karşı) çıkayım. Elimde hiçbir şey yoktur. Çelebi kendisi için âdildir diyor. O, bizim gibi zararsız, kimsesiz adamlara bir fenalık etmez. Tosun Bey bir ay önce buraya geldi, kasaba halkı benim evime misafir etti. Kızımı istedi, kasaba halkının önünde istedi. Kantarcıların Hüseyin de, Hacı Fettah Efendi de vardı. Hepsi razı oldular, biz de kızı verdik. Evet, çelebinin güvendiği Fettah Efendi ve Kantarcıların Hüseyin Efendi razı oldu, nişanladık. O gittiğindenberi kendisinden hiçbir haber almadık. Ben şehre ticaret için gitmiştim. Hiçbir çete ile ilgim yoktur. Şehirde bana seni düşmanlar tutar, dönme, dediler. Ben tüccarım, bana ne yapacaklar? dedim. Düşman ordusu-

na karşı bir şey yapmamış olduğuma ve yapamıyacağı-ma, çelebi isterse, kendi dinime göre yemin edeyim.
— Çelebi soruyor, eğer düşman ordusu sizi şehre götürürse, orada, Tosun Bey sizin damadmızdır, onu bulur, onun hareketleri hakkında bilgi alır, getirebilir misiniz? O sizden, tabiî, bir şey saklamaz, ağzını ararsınız.
Ömer Efendinin yüzü daha fazla kapandı. Böyle bir teklifi kabul edemezdi. Fakat reddetmek de tehlikeliydi. Gerçi kabul edip şehre gitmek ve bir daha gelmemek vardı. Yalnız Gülsüm Hala ile Aliyeyi karşılık diye tabiî alıkoyacaklardı. Birdenbire istemiyerek, ağzından:
— Bir defa kızıma danışayım, dedi. O zaman komutan başını salladı.
— Kızınızı da buraya çağırınız. Fakat siz, ona bir şey söylemeyiniz, onu da komutan sorguya çekecek,
Odada yaver ve tercümanın bulunduğundan dolayı en çok korktuğu tehlikeden artık ürkmiyen ve Aliyenin zekâ ve iradesine çok güvenen Ömer Efendi, kapıya doğru gitti ve seslendi:
— Aliye gizim, sen buraya gel!
Aliye odaya girdiği zaman genç yaverle komutan ondan fazla heyecanlıydılar. Genç öğretmen, yine eski siyah paltosunu giymiş ve başını siyah örtüsüyle sımsıkı sarmıştı. Küçük yüzü sarı, heyecansız, dudakları ve gözleri insanın kalbini karıştıran tatlı ve güzel renklerine rağmen sakin görünüyordu. Kumandan, genç kız odaya girer girmez ayağa kalkmış, elini uzatmıştı. Fakat Aliye çok onurlu, çok terbiyeli, bir baş eğmekle yetinmiş, Dam-yanosun uzattığı eli o kadar tabiî bir şekilde görememez-liğe gelmişti ki elinin meydanda kalması Damyanosu kızdırmıştı. Onun uzun parmaklı güzel ellerine dokunama-manm verdiği azabı duymuştu.
Yaverin kalktığı tek sandalyeyi göstererek:

— Oturunuz matmazel, dedi. Aliyenin kaplan kafesine giren ve tehlike sezmiyen bir çocuk kadar kendini güven içinde gören bir hali vardı. Etrafındaki heyecanı ve kendi iç gücünü duydukça durgunluğu artıyordu. Bununla beraber ilk soru hiç de iyi değildi.
— Siz Tosun Beye nişanlısınız değil mi? Tercümana ihtiyaç yok; pekâlâ rumca biliyorsunuz, bana kendiniz rumca cevap veriniz.
— Evet, Tosun Beyin nişanlısıyım.
— Nişanlınızı çok sever misiniz?
Yaver atıldı:
— Türk kızları, böyle lakırdıları konuşmazlar, komutanım. Matmazel utanıyor.
— Pardon matmazel, Tosun Beyle haberleşiyor musunuz?
— Hayır.
— O halde onun uğradığı son felâketi de bilmiyorsunuz.
Genç kızın menekşe gözleri koyuldu, açıldı. Damya-nosun gözleri şimşek gibi birden karardı. Damyanos, bu gözlerden fışkırıp hayal edemediği derinliklere kadar iş-liyen ve altüst eden bakışlar karşısında fena halde kızarmıştı. Kızı söyletmek için hazırladığı plânı rahat rahat uy-gulamıyacağını hissetti. Eşini tehlikede gören bir dişi aslan gibi sezişi artan Aliye, Damyanos'un bu hissini olduğu gibi anladı. Damyanosun karanlık kalbini koparan tatlı bir gülümseme ile:
— Ben de sahi zannettimdi komutan, dedi. Damyanos, tamamiyle bu gülümsemenin etkisi altında, fakat içi kanıyan bir acılıkla:
— Demek nişanlınız tehlikede olsa çok üzülecektiniz, matmazel? Deminden nişanlınızı sever misiniz? Sorusuna şimdi cevap veriyorsunuz? Fakat çok yazık, sizin gibi oku-

muş güzel, bir kız nasıl oluyor da bir haydudu seviyor, hayret!
İnsanların en sözü geçer silâhı, samimiyet ve zekâdır. Aliye, çok samimî ve biraz da alaycı gözlerle komutana baktı:
— Evet komutan! Ben, bu haydudu çok seviyorum, siz iyi yürekli bir askere benziyorsunuz. Belki benim kadar bir kızınız da vardır, çok rica ederim. Bir daha bana nişanlım için, şaka da olsa, kara haber vermeyiniz.
Damyanosa acayip bir şeyler olmakta devam ediyordu. Kadınlara karşı en vahşi ve ilk çağ insanlarının tutkusunu duymuş, kandırmış, inandırmış bir adamdı. Fakat o, bütün iradesini esir eden bu tutku karşısında ne kadar ince ve güçsüz bir yumuşaklık duymamıştı. Neler oluyordu?
Bu katil ve zalim Damyanos, bu her Türkü, dişi, erkek bir kaplan inceliği ve vahşetiyle yokeden Damyanos, şimdi bir Türk kızının elinde iradesi çürümüş bir zavallı en düşkün ve halsiz bir azgınlıkla yumuşaklığı birleştiren acayip bir aşk kurbanı olmuştu, ilk defa kendi çıkarı ve güveni için, memleketi adına etrafında bir tehlike duyuyordu. Bu kızı kendi memleketine gönderebilse! Fakat bu, ordusu için zararlı bir hareket olurdu. Çünkü Kantarcıların Uzun Hüseyinin dediği gibi bu kıza güven aşılamak, nöbetçileri kaldırmak, Tosunu tuzağa düşürmek lâzımdı. Tosun bu bölgede oldukça, ordusunun arkası tehlikede idi. Fakat bu sararmaya başlıyan asma yapraklarından süzülen beyaz i|ik içinde bu ince kızın menekşe gözlerindeki her an değişen üzüntü ve gülümseme, kızıl ve yumuşak dudaklarında oynıyan üstün bir kadın gücünün biraz ince, biraz alaycı çizgileri ne kadar tatlı, ne kadar tatlıydı!
Memleketine de, kendi aşkına ve tutkusuna da hizmeti yeter değil miydi? Şu kızı kudret elindeyken alsa, kaçır-sa ve sonra da hastalık bahane edip buradan istifa etse...

Evet, evet bu kız büyü yapıyordu, bu kızda sihir vardı. Buna ragmen, acı olduğu kadar içten gelen bir sesle:
— Sizi ben arada sırada gelip görmek, konuşmak isterim matmazel. Artık bu haydut nişanlınızı yavaş yavaş size ordumuz unutturacaktır. Memleketimden çıktım çıkalı sizin kadar akıllı bir insanla konuşmadım. Vaktim boş oldukça buraya geleceğim.
— Bunu yapmayınız komutan! Benim nişanlım, bir haydut değil, biraz eski bir Türktür: Bir gün işler düzelirse, beni, erkeklerle ne suretle olursa olsun konuştu diye almaz. Yine söylüyorum, siz iyi bir adama benziyorsunuz. Eğer beni nişanlımın bir gün almıyacağım bilsem yaşıyamam. Siz de, tabiî, ölmüş bir kızla konuşmaktan bir şey anlamazsınız değil mi? Ölüler ne Türkçe, ne de başka dille konuşurlar.
Damyanosun karanlık kalbine, hiç kimse, elindeki kızgın demiri sokarak böyle oynamamıştı. Fakat bu kızın verdiği azapta ne tatlı, şimdiye kadar hissetmediği ne ayrı bir çeşni vardı:
— Peki matmazel, nasıl isterseniz öyle olsun. Bakın biz, ne medenî insanlarız! Sizin benden istediğiniz bir şey yok mu?
— Evet komutan; okulu işgal etmişsiniz. Mademki medenîsiniz, emrediniz okulu boşaltsınlar, çocukların öğretimi geri kalmasın.
Damyanos, yaverine hemen emirler verdi. Sonra genç kızın elini tuttu; saygı ile öptü, arkasına bakmadan çıktı gitti.
Ertesi gün okulu Aliyeye teslim ettiler ve o geceden sonra, Aliyenin evinin önünden geçmeye korkan komşular, birer birer gelmeye başladılar. Hep.si onun boynuna sarılıyor, derdini anlatıyor ve sürgündeki kocalarını getirtmek, kin ve iftira yüzünden uğradıkları belâdan kurtulmak için, komutana söylemesini rica ediyorlardı. Ali-

ye hepsini reddediyordu. Komutana bir şey rica etse, onun emri altına girecekti. Komutanla konuşmak istemiyordu. Fakat onlar ümitlerini kesmiyorlar ve durmadan geliyorlar; Hacı Fettah Efendinin etrafına toplananlar, Hacı Fettah Efendi gözden düştü, diye Ömer Efendinin etrafına toplanıyorlardı. Çünkü Ömer Efendinin elini ayağını bağlıyan onu mutlaka öldürteceğini iddia eden Hacı Fettah Efendi, hiçbir şey yapamamıştı.
Damyanos, Ömer Efendinin evine gittiği o meşhur sabahtan sonra, gerçekten, düşman idaresi, kasabadan daha güvenli ve rahat bir tutum alıvermişti. Gerçi Damyanos, Kantarcılardan başka büyük zenginlerden alacağını almış ve adamları da oldukça keseyi doldurmuştu. Bununla beraber gece gündüz evleri basılan, canları, ırzları tehlikede olan halk, gözle görülen bir rahatlık ve yaygın bir güven duyuyorlardı. Bunu, Aliye ile yaptığı konuşma mı sağlamıştı? Aliye komutana ne söylemişti? Bunu, rumca olduğu için, Ömer Efendi bile anlamamıştı. Fakat her halde bir değişiklik vardı. Acaba Fettah Efendinin dediği gibi, Aliye yalandan Müslüman görünen bir gâvur kahpesi de komutana efsun mu okumuştu? Herkes, bu efsunun kendilerine sağladığı rahat ve güvenden çok, ona karşı kalblerinde uyanan yabancı duyguların, şüphelerin etkisi altına

giriyor, hattâ kendisine çok sevgisi olan kasaba kadınlarının bile gözlerinde zaman zaman garip ve tereddütlü bir şüphe dolaştığını görüyordu. Fakat bu yeni dedikoduyu ve bu yeni duyguların, sebeplerini Aliye bilmiyordu. Çünkü o yaver ve Ömer Efendi yanındaki konuşmadan sonra Damyanos bir daha evlerine gelmemiş, yalnız Aliye okuldan dönerken, Damyanos onu otomobilden birkaç kere görmüş, uzaktan selâmlamıştı.
Bütün bu değişikliklerin sebebini yalnız Kantarcıların Uzun Hüseyin Efendinin bildiğini sanıyordu. Herhalde düşman karargâhı kasabada biraz rahatsızdı. Kasa-

banm eteklerine kadar, erzak kollarına uzaktan ateş ediyorlar, küçük karakollarını ummadıkları zamanlarda basıyorlardı. Bunu komutan, etrafta Tosun Bey çetesinin faaliyetine yoruyordu. Kasabaya görünürde bir güven vermek, bu adamı ne olursa olsun ele geçirmek gerekti. Bu adam ele geçtiği gün, Aliye, Uzun Hüseyin Efendiye vâdedilmişti. Kasabanın içi, Uzun Hüseyinin emrine verilen sivil düşman memurlarının faaliyetiyle durmadan araştırılıyordu. Fakat hiçbir iz, hiçbir ipucu ele geçiremiyor 1 ardı.
Bütün bu pek resmî ve entrikalı işler olurken komutanın içyüzü bütün bütün başka bir cephe ile, bir aşk cephesiyle dövüşüyordu. Kırk beş yaşma kadar her isteğini ele geçirmiş bir adamın en şiddetli isteği şimdi gelmiş bir kızın kaya iradesine çarpmıştı. Damyanos, Aliyeyi istiyor, mutlaka istiyordu. Fakat bu istek hırslı bir şekil almıştı. Sadece kuvvet ve kudretle kızın vücudunu ele-geçirmek istemiyordu. Kızın kendini, menekşe gözleri arkasında bazan alaycı bir zekâ kıvılcımiyle eğlenen, ba-zan derin ve ateşli olan kızın kendisini istiyordu. Önce rakiplerini birer birer kaldıracaktı. Tosun Bey en önem-lisiydi. Onu Uzun Hüseyinin kıskançlığına, aşkına terket-mişti. Evvelâ Hüseyin Efendi Tosunu mutlaka bulacak, tutacak ve Damyanos önce onu, sonra da Uzun Hüseyini, parasını aldıktan sonra, yok edecekti. Bu işler bitince, kızı memleketine götürecek, servetiyle, ihtişamiyle, çılgın aş-kiyle onu mutlaka, mutlaka elde edecekti. Bu plânı tama-miyle uygulamadan zâfma yenilmemek için, neler neler yapıyordu! Sinirlerini, iradesini yormak için, her gecesi, bir sefahat, bir sarhoşluk akşamı oluyordu, istanbul'dan Beyoğlunun güzel Rum kokotlarından iki kadın getirtmişti. Esir alır gibi gözünün, boyunun boşunun Aliyeye benzer olması için İstanbul'daki memuruna çok sıkı talimat vermişti. Gerçekten, kadınlardan biri ince, uzun kir-

pikli, mavi gözlü idi. Bundan başka Uzun Hüseyin Efendi de kasaba ve köyde güzelliğiyle ün almış zavallı kadınları toplatıyor, Damyanosun önüne atıyordu. Bunlar arasında çok şöhret alan, birdenbire zengin olan, sıklaşan bir kadın da, bakkal Salimin karısı, camide Aliyenin acıdığı kadındı.
Fakat bütün bunlar, sabahlara kadar devam eden içki âlemleri, hattâ onun kokain şırıngasına kadar varan cinnetleri, nöbetleri ve hezeyanları, yine de, Aliyenin top-top nemli kirpikleri arasından Ömer Efendiye ateşle bakan güzel gözlerinin tatlılığını unutturamıyordu. Otomobille Anadolunun sert çöllerinden geçerken, tozlu, sık incir bahçelerinin köşklerinde eğlenirken bu gözleri, bu gözlerin güzelliğini ve kudretini tamamlıyan nar çiçeği goncası gibi açılan kızıl yumuşak dudakları düşünüyordu. Çok zaman sabaha kadar kendi iradesini ve başını ağır bir kurşuna çeviren içkileri, eğlenceleri arasında erlerini gönderip Aliyeyi getirtmek istemiş, sonra hayalinde böyle bir âlemde, Aliyenin tatlı gözlerine gelecek tiksinti ve nefreti görür gibi olmuş, vazgeçmişti. Bazan uykusuna kadar kendini izliyen bu iki göz hayali karşısında, hıristi-yanlıkta bulunmıyan bir büyü bulunduğunu sanıyor; haç çıkarıyor; saygı ile, kendisini şeytanın kızından kurtarması için İsa'ya yalvarıyordu. Bir gün odasında asılı Meryem Ananın resmi önünde böyle bir heyecan içinde yalvarıyor, Aliyeye bütün hıristiyan evliyasının öfkesini davet ediyordu. Odada yalnız resmin altındaki kandil vardı. Bu kandilin titrek ışığı üstünde birdenbire Meryem a-nanın titrediğini, kımıldadığını görmüştü. Bu, belki bir kurtuluştu. Bunun için hâlâ dizleri yerde, fakat gözleri resme dikilmiş, ümitle beklemişti. Resim başı örtülü, yüzü ince, gözleri önünde, uzun parmaklı elleri dizlerinde Bizansm garip bir (Meryem) iydi. Bu Meryemin başındaki hâle gerçekten aydınlanmış, (Meryem) kımıldamış,

başını iyice kaldırmış, yorgun ve kapalı göz kapaklarını birdenbire açmıştı. O zaman, sıkıntısından kurtulmak için dua eden Damyanos, acı bir çığlık ile bir ölü gibi kaskatı yüz üstü düşmüştü. Canlanan Meryemin kapalı gözleri altında, Aliyenin menekşe gözleri vardı.
O gece bir sarhoşluk nöbeti diye bütün karargâhın doktorları tarafından tedavi edilen Damyanos, ertesi sabah (Meryem) in resmini kandiliyle beraber odadan kal-dırtmıştı. Doktorlar, ona sıkı bir perhiz ve kadınların yerlerine gönderilmesini tavsiye ettiler. O, bunu sessiz ve asık bir yüzle dinledi. O gece karargâhta kaldı ve Uzun Hüseyini çağırttı.

Damyanos, eskimiş ve sıkıcı bir hastalık gibi onu devamlı bir işkence içinde tutan bu zâlim yalnızlığın acısını birisinden çıkarmak istiyordu. Bunun için, hemen, Hüseyin Efendiye çıkıştı.
— Bu sabah yine karakollarımdan Tosun çetesinin burada olduğuna dair raporlar aldım. Sen ne yapıyorsun? Biz geleli iki ay oldu, hâlâ o haydut herifi tutamadın. Bu nasıl şey?
Hüseyin Efendi, başını kurnaz bir tavırla salladı:
— Tutulmasını siz isteseniz tutulurdu, komutan?
— Ne demek istiyorsun?
— Ömer Efendi serbest ve herkesle konuşup görüştükçe o adamı tutamıyacağımızı ben size daha önceden; söyledim. Eve girip çıkıyor, her adamla konuşuyor, kahvede oturuyor, camiye gidiyor, Tosun Bey mutlaka el altından kızla haberleşiyor? Fakat Ömer Efendi ortadan kalkmadan, kız kasabada yalnız kalmadan, Tosun Bey elimize ip ucu vermez.
— Şimdi git, hangi kahvede, hangi saatlerde oturuyor, hepsini öğren, bizim yavere not ettir, ver; düşüneceğim.

Damyanos yalnız kalınca iyice düşündü. Başını meydana bakan cama dayadı, derin derin düşündü, içinde garip şeyler oluyordu. Ömer Efendiyi kaldırmak gerekti. Fakat Ömer Efendiyi kaldırınca Meryemin gözlerinden bile kendisine bakan, günahkâr ve hasta ruhunu her an izliyen kızdan korkuyordu. Bununla beraber herhalde Ömer Efendi kalkar kalkmaz o, gözlerinde şimşeklerle, komutana gelecekti. Uyuşmuş, zevkin, sefahatin suiistimallerin yorduğu sinirleri, bu hayal karşısında, o kadar kuvvetli ve genç bir titreyişle titredi ki derhal başını çevirdi, masanın üstündeki zili çaldı, yaveri çağırdı. Yaverle konuşması, uzun ve gizli oldu. Sonra otomobiline bindi, kasabanın içinde gezmeye gitti. Dikkat kesilmesine rağmen okuldan dönüş saatini bildiği Aliyeyi bugün uzaktan bile göremedi, başını salladı.
— Şeytanın kızı, gözünde cehennem alevleriyle mutlaka yarın odama gelecek, dedi.

IX

KÂRBAN-I AŞK ISSIZ BİR BEYABANDAN GEÇER

Şeytanın kızı Damyanosun bir gün önceki tahmini gibi gözlerinde cehennem alevleriyle düşman karargâhına geldi. Hava biraz soğuktu, yağmur yağıyordu; buna rağmen o sabah Damyanos en parlak üniformasını giymiş, çizmelerini, mahmuzlarını parlatmış ve her günden fazla özenle traş olmuştu. Odasında, güzel kokulu bir çam odunu, büyük ocakta ve demir sobada çıtırdıyarak yanıyordu. Meydana bakan pencerelerin camlan yarıya kadar koyu renk perdelerle örtülmüştü.
Er. bir kadının kendisini görmek istediğini söylediği zaman boğazını tıkıyan bir heyecanla gelsin dedi. Aliyenin sıkı siyah örtüsü ıslanmış, rüzgâr, yumuşak

saçlarını şakaklarından sökmüş, solgun yanaklarına dökmüştü. Hâlâ üstündeki uzun siyah paltosu rüzgârla, yağmurla dalgalanırken, ince vücudundan aldığı şeklini muhafaza ediyordu. Aliyenin dudakları al ve ateşten rengi ni kaybetmiş; yalnız, uykusuz ve kederli gözleri, bütün varlığının yüceliğini derinliklerine toplamıştı. Küçük yüzü, bugünkü kadar genç ve ruhanî görünmemişti. Bugün her kirli ve sefih bir zalim gibi, (Neron) un (Vesta) bakiresine duyduğu tutku gibi bu güzel ve ruhanî yüz, Dam-yanosun bütün iradesini altüst etmişti. Genç kız ağzını açmadan, o, coşkun ve bütün kaba vücudunu sarsan tutkun bir titreyişle:
— Matmazel, önce şu ocağın yanında üstünüzü kurutunuz, sonra benden ne istiyorsanız onu dinler ve yaparım. Emrimdeki bu birlik, emin olunuz, sizin arzunuzu her zaman yerine getirmeye hazırdır.
Aliye de, sessizce biraz zihnini toplamış, biraz da soğuktan, yaşlıktan titriyen vücudunu yatıştırmak için ocağın çatırdıyarak yanan güzel kokulu alevlerinin önüne geçmiş, ince ellerini, ıslak eteklerini alevlere uzatarak kurutmaya ve düşünmeye başlamıştı.
Aliye kurunurken o, biraz uzakta titriyen bir sesle:
— Neniz var, bir üzüntünüz mü var? diye sordu. Aliyenin genç ruhu en üzüntülü, en derin ve dalgalı anlarından birini yaşıyordu. Bunun için, çok açık ve samimî bir acılığı vardı. Birdenbire ateşin karşısında pem-beleşen yüzünü Damyanosa çevirdi:
— Babamı ne yaptınız komutan? diye sordu.
— Babanızı mı? Babanıza ne oldu?
Aliyenin genç dudakları etrafında acı ve fazla tecrübeli iki çizgi belirdi. Bir yılda geçirdiği ıstırap ve tecrübe devresi, binbir hile, entrika ile yaşıyan türlü türlü insanlarla tanışması, onun çok zeki başında, içli ruhun-

da kendisinin de şaştığı bir bilgi ve anlayış uyandırmıştı. Damyanosu şaşırtan bir güçle gözlerini komutanın gözlerine çevirdi. Acı bir alay ve küçümseme ile baktı, sonra tatlı sesiyle:

— Çok rica ederim komutan; ben, babamı tevkif ettiğinizi biliyorum. Bunu saklamayınız. Onu erlerin götürdüğünü dün gece meydandan geçerken görenler var.
— Kim görmüş, bana haber verebilir misiniz? Aliyenin gözünün önünden Durmuşun cesur küçük yüzü uçtu, derhal başını salladı:
— Hayır komutan, söyliyemem.
— O halde size yalan söylemişler.
— Hayır, yalan söylemediler.
Bir an, genç kıza öfkeyle baktı, fakat yine onun yaşlı ve ateşli gözlerinin tatlılığı, güzelliğiyle eridi. Çare yoktu. Bu güzel kızın önünde eriyecek, ölecekti. Bir an için ona milliyetinden de, para, şan ve şeref tutkularından da, kudretinin verdiği zevkten ve daha üstün olan bu duyguya kendini terketmek için çıldırıyordu. Aliyenin beklemediği samimî bir duygu, onun kaba yüzünü değiştirdi.
—¦ Matmazel oturunuz, sizinle uzun uzun konuşmak istiyorum. Hem babanız için, hem sizin için, hem de benim ve nişanlınız için. Korkmayınız, size bir zarar gelmez. Matmazel, babanızı mutlaka kurtarmak istiyor musunuz?
—¦ Tabiî değil mi komutan!
— O halde beni dinleyiniz! Ben sizi Tosun Beyden de. kasabada sizin için birbirini yiyen gençlerden de fazla seviyorum. Hayatta sizden başka bir şey istemiyorum. Kaçmayınız, cevap vermeyiniz. Görüyorsunuz ya sizden ne kadar uzakta duruyorum ve yerimden kımıldamıya-cağım; size saldırırım sanmayınız; yalnız susunuz ve beni sonuna kadar dinleyiniz. Ateşin yanından niçin uzaklaştınız?

¦— Sizi pencerenin önünde dinliyeceğim komutan. Yalnız çabuk bitiriniz.
— Çabuk bitirmek mümkün değil. Ben, memleketimin en zengin adamıyım. Hayatta istediğim her şey oldu. Fakat şimdiye kadar hiç bir şeyi sizi istediğim kadar istediğimi hatırlamıyorum. Eğer isterseniz, sizi alır buradan giderim. Bütün ömrünüzde istediğiniz yerde, en büyük debdebe ile yaşarsınız. Bana öyle tiksintiyle bakmayınız. Ben sizi bir köylü gibi seviyorum. Benim buradan gitmem yalnız babanızı, nişanlınızı kurtarmakla kalmaz, memleketiniz için de bir iyilik olur. Çünkü Türk toprağında sizinle harb eden ordu içinde benden daha cesur, daha kanlı bir komutan yoktur. Niçin öyle gözleriniz ka-tılaştı ve daldı. Görmüyor musunuz, sizin için her şeyimi, memleketimi, milletimi feda ediyorum? Ben ki bütün ömrümce hep gözyaşı, kan gördüm ve bir şey duymadım. Şimdi...
Çok şaşırtıcı bir şey oldu. Bu kaba, kocaman ve kanlı komutan masanın üstüne eğildi, apoletleri sarsıla sarsıla ağlamaya başladı.
Aliye vücudunun, ruhunun zerresiyle en şiddetli bir tiksinti duyduğu bu adamın sarsılan kocaman omuzlarına, zalim başına bakarken binbir düşünce, binbir duygu ile kafası altüst oldu. Bütün debdebe, şöhret ve servetini Türk kanı ve Türk malı ile elde eden bu kıyıcı Türk düşmanı, sonunda, her şeyini küçük bir Türk kızının ayaklarına atıyordu. Dünya ne garip, ne garip bir şeydi! Ba-zan, insan, yirmi üç yaşında birdenbire ne kadar ihtiyar, bütün dünyayı kavrıyan ne büyük bir tecrübeye sahip o-luyordu.
Fakat biraz şiir, biraz felsefe olan bu his ve fikir çabuk uçtu; gerçek durumu, memlekette oynanan faciayı bütün ayrmtılariyle gördü.
Ayakta duran Aliye, masanın üzerine eğilmiş ağlıyan

komutan, bu oda, çıtırdıyan, temiz bir koku yayan çam odunları, masanın üstünde rumca yazılarla duran notlar, bunların hepsine, genç kızın vücudundan ayrılmış ruhu, kimliği uzaktı. O, bu odayı, bu odanın faciasını ter-ketmişti. O, ruhunun anlatılamıyacak derecede genişlediğini, gözle görünmez bir hava gibi memleketi baştan başa kapladığını duyuyordu. Aynı dakikada ocağı tütmi-yen, kerpiç evlerin hepsinin içinde ağlıyan kadınları, sokaklarda devamlı bir korku ile dolaşan ihtiyarları, viranelerde ayakları çıplak, sonsuz bir ıstırap ve sıkıntı içinde ağlıyan, sürünen başıboş ve kimsesiz çocukları görüyordu.
O yüzlerce yerde aynı dakikada hapsolunanları, dayak yiyenleri, ölenleri, düşmanların, Kuvayi Milliyenin, hayatın, binbir kör kudretini devamlı sıkıntı ve işkence-içinde tuttuğu halkın hepsini teker teker tanıyor, onlarla berabermiş gibi seslerini işitiyor; yüzlerinin derin ve değişmez bezginliklerini görüyor, hepsiyle beraber duyuyor ve yaşıyordu. Bu öyle büyük ve korkunç bir facia idi ki, bu öyle bir insan yangını ve salgını idi ki, bunun içine birdenbire dalan kimse, kafasını ve benliğini kurtarıp bir şey düşünemiyordu.
Sonra bütün bu büyük sahne içinde kendini, genç ve zavallı, yalnız Aliyeyi, ayrı bir insan gibi hissediyor; bu acayip ve ruhanî dakikanın Aliyeden istediği şeyin, bütün vücudunun zerrelerini ıstırapla, işkence ile parça parça ayıran ve koparan bir gerçekle beyninde meş'ale gibi yandığını görüyordu. Bütün tarihte milleti için ölen ve ıstırap çeken kadınlar, ezelî gözlerinde kutsal bir ışıkla, melekçe dudaklarında yüzyılların silemediği zafer gü-lüşiyle Aliyeye bakıyorlardı. Demek hayatının bu olağanüstü dakikası Aliyeden, zavallı isimsiz

öğretmenden, o geçen kadınlardan birinin yapamıyacağı kadar ağır ve çirkin bir fedakârlık istiyordu. Bu fedakârlık ne idi? Açık-

bir şey değildi. Yalnız benliğinin her zerresi tiksinti ile, isyanla. ıstırapla ayrı ayrı titriyordu.
Damyanos başını kaldırdığı zaman bir eli pencereye dayanmış genç kızın yüzünü bir beyaz ve ölü mermer gibi donmuş buldu. Bu siyah örtülerin içinde duran kızın canı ve ruhu, bu donmuş vücutta olamazdı. Sadece, mermer gibi beyaz yanaklarından damla damla yaşlar, yere düşüyordu.
— Ağlıyorsunuz matmazel, neniz var? diye ona doğru giderken, Aliye gözlerini Damyanosa çevirdi. Hâtıra, hayat, her şey yavaş yavaş geliyordu. Bu kadar ruhanî ve güzel bir şey görmemiş olan Damyanos. dün akşam Meryem resminin önündeki korkuyu duydu. Îşte bu kızın gözleri, ölü bir resmin gözlerinden kendisine böyle bakmıştı. Sonsuz bir korku, sonsuz bir ıstırap ve aşkla ellerini kaldırdı. Tâ çocukluğunda, insan kanma elleri dokunmadığı günahsız günlerinde, kuytu ve karanlık kilisenin günlük kokulu mihrabında, ölgün kandillerin önünde belli belirsiz kaybolan Meryemler nasıl dua ettiyse aynı duygu ile:
— Panaiya. Panaiya, diyordu.
Bu duygunun verdiği cesaretle biraz daha kıza doğru ilerledi, önüne sarkan, gerçekten, Bizans Meryemle-rinin uzun parmaklarına benziyen ince ellerini almak istedi. Aliye, Damyanosun kaba ve büyük ellerinin sıcak, ateşli derisini ellerinde hissedince tabiî ve ilkel bir korku ile uyandı; Damyanosun çirkin yüzü yüzüne o kadar yakındı ki iğrenç bir yılandan kaçar gibi birdenbire geri sıçradı. Hayır, hayır kendisi sadece küçük ve basit bir öğretmen idi, bu kasaba için her şeyi yapabilirdi. Fakat Damyanosa katlanacak gücü yoktu. Bu tarihî ve büyük fedakârlıkları o yapamazdı. Aynı dakikada, olgun, altın salkımların arasından süzülen altın ışık içinde genç, temiz, ateşli bir temasın dudaklarını yaktığı andaki tatlı

titreyişlerini duydu. Artık ondan başka temasa, hattâ şöhret, hattâ en büyük bir şan karşılığında bile razı değildi. Pek garip bir tarzda, karşısında, ayaklarının altına yalnız kendi gösteriş ve çıkarını değil, kendi memleketinin geleceğini de atan bu kaba ve korkunç adamın korkunç aşkı, Tosunun hâtırasını en yakıcı bir hâtıra gibi tekrar uyandırmıştı. Gözleri büyümüş, yüzü ruhanî hülyalar ve düşüncelerin verdiği üst-insanlık duygusunu kaybetmişti. Birdenbire kendini ve sadece aşkını savunan etten, kandan kemikten yapılı basit bir genç kız olmuştu. Damya-nosu altüst eden, kudurtan bir kesinlikle:
— Sizi hiç bir zaman sevemem, komutan. Hiçbir şey karşılığında, hattâ babamın, nişanlımın ve memleketimin kurtuluşu karşılığında bile sizi sevemem!
— Fikrinizi değiştirirsiniz belki.
— Hayır, bunu aklınızdan çıkarın.
— Meselâ Ömer Efendiyi şu meydanda asmaya karar versek...
Aliye sapsarı oldu.
— Bana gözdağı vermek istiyorsunuz. Fakat yemin ederim ki böyle bir şey yapamazsınız. Çünkü ben, bunu görmemek için derhal kendimi öldürürüm. Her kuvvet, ölüm karşısında cılızdır. Bir daha size söyliyeyim: Ölüler ne konuşur, ne sever, ne sevilir.
Damyanos, kızın sesindeki kesinlik karşısında biraz eridi, fakat yavaş yavaş bu kızı elde etmek için kuvvetin yetmiyeceğini anlıyordu. Aliye, birdenbire sordu:
— Babamı bana göstermiyecek misiniz?
— Hayır matmazel, gidin, düşünün, babanızı kurtarmak, ancak biraz daha uysal olmakla olur. Siz, bugün benden iğreniyorsunuz, fakat yarma kadar fikrinizi değiştirebilirsiniz.

Ne uğursuz ve karanlık bir gece geçirdi. Gülsüm Ha-

la ölü ve umutsuz gözleriyle bir şey görmüyor gibi saatlerce dalıyor, sonra birdenbire başını elleri içine alıyor, bağıra bağıra ağlıyordu. Bazan Aliyenin boynuna atılıyordu.
— Benim güzel gizim, bubanı o kâfirin elinden gur-tar, diye yalvarıyordu.
Zavallı kız, ne uzun ve ne derin düşünüyordu. Bu iki ihtiyarın ona gerdikleri kanat; sevgi, sıcaklık ve vefa, kalbini eziyor, parçalıyordu, tik defa bunlar bir zincir olmuşlardı. Ne olurdu, İstanbul'dan hiç çıkmasa ve bu içinden çıkılmaz felâkete düşmeseydi!
Damyanosla konuşmasının ertesi günü Ömer Efendi için mutlaka bir şey yapmak lâzımgeldiğini hissediyor; fakat Damyanosun istediği şekli düşünmeye bile dayanamıyordu. Okulda çocuklarla uğraşırken bütün sabah şakaklarında iki çekiç vuruyor, başının içinde ateşli bir burgu beynini oyuyordu. Yine o gün perşembe idi. öğle vakti çocukları azat edip çıkınca şaşkın ve kararsız, eve bir türlü gidemiyordu.

Gözünün önünde Gülsüm Halanın iyi yüzü ıstırapla gerilmiş, şefkatli gözleri, yaşları arasından ondan imdat bekliyen. boğulurken ellerini uzatan zavallı gibi dolaşıyordu. Ne yapacaktı? Ağır ağır, ayakları geri geri giderek kaldırımların üzerinde başı önünde yürürken küçükler ellerinde çantaları, cüz keseleri, yanından koşup geçiyorlardı. Her küçük yüzde merak ve şefkate benzer bir parıltı vardı. Bütün kasaba Ömer Efendinin tevkifini haber almış; yine ilk günlerdeki gibi, bazı ailelerde Ali-yeden sakınma eğilimi başgöstermişti. Bütün bunlar, Ali-yeye karşı çok derin bir merak ve ilgi uyandırmıştı. Aliye, tam köşeyi dönerken küçük bir el geldi; yanına üzüntüyle düşmüş olan elini yakaladı. Yavaşça, bir suç işler gibi öptü, hemen döndü ve eğildi. Küçük Durmuş yanma sokulmuş, elini almış, açık mavi gözlerinde yaşlarla tapar

gibi ona bakıyordu. Biraz bükülmüş çocuk dudaklarının etrafındaki çizgilere rağmen kirli yanaklarındaki çekici çukurlar, bir çocuk tazeliğini ve güzelliğini muhafaza ediyorlardı. Durmuşun yüzü, Aliyeye karanlık bir odaya giren bir ışık izi gibi etki yaptı. Bu küçük yüz. kasaba hayatında bilmiyerek ruhuna yerleşen sevgi ve güzellik anılarının en sevimlilerinden biri idi. Durmuşun ekimle kasımın soğuyan rüzgârlarına rağmen, küçük ayakları çıplak, mintanı hayli ince idi. Fakat bütün bu eskimiş ve yıpranmış kıyafeti içinde öyle bir kuvvet ve iman veren küçük yüzü vardı ki hiç düşünmeden bu sıkıntılı durumundan onun birden bire görünüşünü bir kurtuluş müjdesi gibi karşılamıştı. Kirli küçük elini kendi uzun beyaz parmakları arasında sımsıkı hapsetti; menekşe gözlerinde küçüğe güvenen, ondan yardım bekliyen bir çocuk temiz-liğiyle Durmuşun gözlerine baktı, kendi gözlerindeki yaşlarla çelişen ince bir gülümseme kızın dudaklarından uçtu.

— Sen söyle Durmuşçuğum. bu defa babamı kurtarmak için ne yapalım?

— Damyanosa gidelim.

— Bırakmıyor.

— Geçen sefer bıraktı ama.

— Bu sefer bırakmıyor.

— - İstersen Hacı Fettah Efendiye gidelim. Bu sabah meydanda gördüm. Uzun Hüseyin Efendi ile karargâhtan çıkıvorlardı. ikisinin de yüzü gülüyordu.

— Yüzleri gülüyorsa çok fena Durmuşçuğum, mutlaka babama bir kötülük gelecek.

Küçük, onun yüzüne tereddütle bakarken Aliye birdenbire karar verdi:

— Haydi Durmuşçuğum. Beni Hacı Fettah Efendiye götür.

Yarım saat sonra Aliye aynı sokağın başında, elinde

Durmuş, başı önünde, dönüyordu. Hacı Fettah Efendi ile konuşma, beyninde bir utanç ve isyan levhası gibi kalmıştı: ihtiyar, başında sarığı, elinde tespihi, ocağın karşısında sallana sallana ibadet ediyordu. İhtiyar karısı, başında örtü üstünde, bir köşede dişsiz ve çökük ağzı kı-mıldıyarak efendisinin ibadetine ortak oluyordu; iki genç ortağı, dışarıda, bir taraftan hamur açıyorlar, bir taraftan hafif tertip kavga ediyorlardı. Önce, Aliyeyi efendinin yanma götürmek istemediler. Efendi, ibadet ediyordu. Her kadın yanma giremezdi. Fakat Aliye önce sükûnla, rica ile başlıyan isteğini biraz yükseltti. Efendiyi Tosun Bey asacağı zaman böyle yapmamışlardı. Okulun önünde köpek gibi ulumuşlardı. Sonunda odaya su götüren genç kadınların birinin arkasından dalıvermişti. Fettah Efendi de, ihtiyar kadın da onun girişini sessiz, fakat hor gören bir ilgisizlikle karşıladılar. Aliye önce donmuş gibi duran ikisinin gözlerini nafile aradı, ikisi de tespihlerinin üstünde daha kuvvetli bir mırıltı ile Suüphanallah, Elhamdülillah lan birbirine katıştırıyorlardı.

Sonunda, Aliye, birdenbire Fettah Efendinin önüne kadar gitmiş, diz çökmüş, menekşe gözlerinde zorla ve sırf Ömer Efendinin kurtuluşu için toplanan şefkatin verdiği gönülsüzlükle Ömer Efendi için Hacı Fettah Efendinin yardımını istemiş ve yalvarmıştı.

Genç kızın temiz gözleriyle, titrek ve samimî sesiyle sarsılan ihtiyar, bunu insanı baştan çıkaran şeytanca bir hileye yordu ve daha şiddetli bir kin ve öfkeyle zavallı Aliyeye Ömer Efendinin üç güne kadar asılacağını bu sabah komutandan duyduğunu ve Aliyenin bu felâketten sonra yola gelmesini, tövbe ve istiğfar etmesini, yüzünü Müslüman kadınları gibi örtüp arık erkekleri günaha sürükliyen gençliğini, güzelliğini kapamacını tavsiye etti. Onun da siyah bir delik gibi dişsiz açılan ağzında,

iki mutaassıp ve hileci gözünde şeriatı düşman eliyle bile olsa, Ömer Efendi gibi, Aliye gibi imansızları yola getirmek için bütün ruhiyle bayram yaptığını gösteren âyetli, hadisli söylevi, Aliyenin kalbini delik deşik etti. İhtiyarda öyle bir kuruluk, bütün insanlıkta, hattâ dinde sığınacak ve dayanacak yer aramanın boş bir hayal olduğunu gösteren öyle hain ve alaycı bir zulüm vardı ki, Aliye önce ağzını açıp Hacı Fettah Efendinin elçilik ettiği her şeye lanet etmek istedi. Sonra kendi de nasıl olduğunu anlamıyacağı bir fikir zinciri ile mevlit akşamını hatırladı. Hayır, din bu değildi. Bu çirkin ve kaba Hacı Fettah E-fendinin elçilik ettiği şey, din değildi. Din, nurlar içinde sonsuz br rahmetin, şefaatin meydana çıkışıydı. Kundakta ümmeti için şefaat istiyen Peygamberin, âsi ümmetine sığınak olan büyük Muhammedi n dini idi. Hacı Efendi, din perdesine bürünmüş,

dünya yüzünde şeytanın insanları üzmek için gönderdiği bir elçiydi. Aliye ayağa kalktı. Gözlerindeki yaşlar kurumuştu. Sonsuz bir küçümseme ve tiksinmeyle:
— Sen Kâbeden gelen bir hacı değilsin, sen şeytanın yeryüzünde bir çeşit elçisisin, dedi. Ve Fettah Efendi daha derin bir öfke ve kendinden geçen bir şiddetle onun arkasından:
— Sen iblisin öz kızısın. Yakında kirli vücudunu şeriat ateşiyle temizliyeceğiz, diye haykırdı.
Ve Aliye çıkarken genç ortaklar, bir ağızdan yumruklarını salhyarak:
— Kahpe, kahpe! diye onu uğurladılar.
Aliye, Damyanosa gitmeden, son bir çare olarak ruhunda gerçek bir cehennem isyaniyle küçük Durmuşun elinden tuttu. Kantarcıların Uzun Hüseyin Efendiye gitti.
Kantarcıların büyük kapısı önünde Durmuşu bıraktı, girdi. Kocaman toprak avluyu geçince Uzun Hüseyin E-fendinin karısiyle karşı karşıya geldi. Genç kasabalı, ko-

casmm Aliyeyi almak için teşebbüslerini biliyor; Aliyoye onu Lâtif Ağalarda gördükçe boynuna sarılır, dua ederdi Tonarlak yüzlü, kırmızı yanaklı, siyah, iri gözlü genç bir kadındı. Aliyeyi görünce elindeki çamaşır torbasını bıraktı, boynuna sarıldı. Fakat Aliye ayakta hemen Uzun Hüseyin Efendiyi görmek istediğini söyleyince iyi ve açık yüzü gölgelendi. Aliye bunun farkında olmadan sırf kendini savunma bakımından:
— Kardeşim, sen de beraber bulun, bana yardım et. babamı düşmanlar asacaklarmış. Hüseyin Efendi isterse kurtarır, gel beraber rica edelim, dedi.
Kadın basit bir gururla daha bu sabah iki er yollayıp Hüseyin Efendiyi komutanın çağırttığını, eve gel-diğindenberi odasında kapalı olduğunu söyledi.
Uzun Hüseyin Efendi odaya birdenbire giren bir elma gibi toparlak ve kırmızı karısının arkasında Aliye-nin sarı yüzünü görünce kalbi uçurumlardan boşluğa düşüyormuş gibi garip bir heyecanla sarsıldı, dizleri pelte gibi erimişti. Kadın gülmeğe çalışarak:
— Aliye Hanım, bubası için sana irica (rica) ya gelmiş. Bir dişin de bah! diye başladı.
O. kadının lâkırdısını bitirmeden:
— Sen git. kahve pişir hele, buyurun Aliye Hanım, nihayet bizlere ricaya tenezzül ediyorsunuz, diye atıldı.
Bu konuşma Aliye için o günün ikinci büyük utancı ve azabı oldu.
önce Uzun Hüseyin de, sabahleyin Damyanosun, kendisine Ömer Efendiyi üç güne kadar meydanda asacağını söylediğini tekrar etti. Aliyenin bu tekrardan yüzü o kadar sarardı, iri gözleri o kadar soldu ve büyüdü ki Uzun Hüseyin önce bundan hemen faydalanmaya kalkıştı. Hüseyin Efendi, Ömer Efendiyi düşmanların elinden kurtaramazdı. Fakat Aliye isterse cezasını hafifletir, onu sadece sürdürmek için komutanı kandırırdı. Yalnız,

yalnız bunu istemesi gerekti. Aslında Aliye istese de, istemese de Hüseyin Efendinin olacaktı. Komutan öyle söz vermişti. Fakat Hüseyin Efendi iyi yürekli ve asîl bir gençti, Aliye meselâ şimdi...
Aliye, Hacı Fettah Efendinin evinde duyduğu azap ve tiksintiden çok fazla bir iğrenme duydu. Karşısında bu uzun burnu gittikçe iştahla çarpılan, uzun yosunlu dişleri, soluk ve çirkin dudakları arasında manalı ve kibirli bir gülüşle sırıtan, bulanık gözleri en bayağı bir şehvetle perdelenen bu adam onu son derece tiksindirdi. Hüseyin Efendi söz güciyle kandıramayıp da daha saldırıcı duruma geçtiği zaman Aliye ömründe unutamıyacagı bir öfkeyle Hüseyin Efendinin sıska vücudunu öyle bir itti ki, rakıyla, sefahatle, en çirkin ve yorucu bir eğlence hayatiyle zaten soysuzlaşan ve binbir hastalığın sahibi olan vücudu yıldırımlanmış gibi pencereye kadar fırladı. Karısı, elinde kahve fincanı, kapıyı açtığı zaman Hüseyin Efendi, pencerenin kenarına çarparak yaralanan kafasının kanını siliyordu. Yüzü öyle kinci ve korkunç bir iğrenmeyle gerilmişti ki, kadın içeriye girip girmemekte tereddüt ediyordu. Fakat Aliye kendinin olmıyan garip ve boğuk bir sesle Hüseyin Efendiyi alçaklıyordu:
— Ben, diyordu, babamı böyle kurtarmak istesem sana neye geleyim? Seni nekadar olsa, bir Türk ve Müslü-mansm diye geldim. Sen, Damyanostan çok fena, daha çok kâfirsin. Eğer ben fena bir kadın olsam, hepinizi Dam-yanosa söyler, şu meydanda astırırım.
Aliye odadan, selâm vermeden çıkarken Uzun Hüseyin Efendinin ağzından köpükler geliyor, acayip bir sar'a nöbetiyle bar bar bağırıyordu. O da tıpkı ötekiler gibi Aliyeye: iblisin kızı! Kahpe, kanını içeceğim nakaratını saçmalama arasında tekrarlıyordu. Aliye kapıdan çıktığı zaman isyanın, öfkenin verdiği ateşi sönmek üzereydi.

Ömer Efendinin yuvarlak iyi yüzünü, Gülsüm Halanın ıstırabını olanca çıplakhğiyle görüyor, bunun karşısında zayıf ve faydasız olmak, onu çıldırtıyordu. Demek ki sevdiği bu iki insanı ancak Damyanos ile Hüseyin Efendiye karşı duyduğu tiksintinin arasından, birini seçmekle kurtarabilirdi. Fakat bunu düşünür düşünmez vücudunun her zerresinden uyanan bir hâtıra, gözünün önünden altını salkımlardan süzülen altın ışıkta dudaklarına dokunan dudakları, biraz soğuk, fakat kalbine kadar giden altm gözleri, siyah mintanı altında uzanan kuvvetli erkek kolunu uyandırıyordu. Ah ne olur, bu binbir belâ ve sıkıntı içinde tek başına, umutsuzlukla, çaresizlikle didişen gene vücudunu bu iki kol dünyadan, dünya üzüntülerinden alsa götürse; onun erkek omuzları bu zavallı zayıf kadının yüklerini alıverseydi.

— Durmuş, dedi; seninle bizim bahçenin arkasındaki incir bahçesine gidelim, oturalım. Biraz başım dönüyor. Seninle beraber düşünelim olmaz mı?

Durmuş birdenbire durulan, ciddileşen gözleriyle ona baktı:

— Senin karnın da acıkmıştır Hocanım. Seni oraya koyayım da biraz ekmek katık getireyim mi?

Hayatta biricik sevgi ve destek gibi yanında yürüyen küçüğe sonsuz bir sevgiyle sarılmak istedi. Fakat biliyordu ki bu küçük adam, büyük bir erkek gibi önem verilmekten hoşlanır; onun için sadece küçük kirli elini sıktı. Sonra, içi sızlıyarak, çocuğun çok acıkmış olacağını düşündü. Nemli gözlerle:

— Sahi Durmuşçuğum, dedi, sen git ekmek peynir al, bahçeye getir, orada seninle oturup düşünelim.

Meydan kararmıştı. Henüz Damyanos karargâhının lüküsünü yakmamışlardı. Aliye, Durmuştan ayrılırken

onun hemen dönüp eve gitmesini tembihlemişti. Hattâ karargâha girdikten sonra merdiven başının camlarından dışarıya bakmış, kalbinde taşıdığı sonsuz bitkinlik ve ıstıraba rağmen çocuğun gidip gitmediğini görmek istemişti. Çocuk hâlâ ayakta, bacakları ayrık, yüzü karargâha çevrili duruyordu ve meydanın kararan havasında, çocuğa doğru yürüyen bir gölge görür gibi olmuştu. Belki geçirdiği korku ve felâket saatlerinin etkisiydi. Fakat yine de bu gölge kuruntusu, onun kalbinde bildik ve sevgili bir heyecan ve hâtıra uyandrımıştı. Onun için komutanın yanma girerken duyduğu tiksinti ve korkuya rağmen sarı yüzü pembeleşmiş, güzel gözleri en tatlı ateşleriyle yanıyordu.

Küçük Durmuş, gözleri karargâhta, Aliyenin kaybolduğu kapıya küçük kalbini kuvvetle çırpmdıran bir heyecanla bakıyordu. Anadolunun on, onbir yaşında eni mes'ut, en mert, dünyanın kimsesizlerine kendini yardım etmeğe mecbur bilen en garip çocuklardandı. Aliyenin okuluna gitmeden iki yıl önce Ölmüş babasının dükkânında amcasına çıraklık ederek annesine gündelikleriy-le bakmıştı. Sonraları, annesi Lâtif Ağaların evine gündelikle'yerleşmiş, oğlunu okutmaya karar vermişti. Çocuğu dükkânda çok faydalı gören amcası da onun biraz hesap filân öğrenmesini, ileride kâtip tutmaktan kurtulmak için istemiş, izin vermişti. Ömrünün en körpe yıllarında anacığını bütün yükünü omuzlarında taşımaya alışmış olan bu küçük erkek kalbi, dünyanın en cesur, en bilgin, en eşi bulunmaz mahlûku diye kabul ettiği öğretmenin, kendi masum kalbiyle en zayıf, en kimsesiz ve en kardeş tarafını sezmişti. Onun için hiç düşünmeden ona yardıma kendini sürükliyen alışkanlık yanında, bir de bu büyük sevgi vardı. Karargâhın lüküsleri yanmaya kadar beklemeğe karar vermişti. Fakat karanlık derinleşiyor, lüküsler yanmıyor, süngülü düşman erleri gelip

geçiyorlardı. Küçük kalbi biraz daha atıyor, dizleri biraz daha titriyor; çocuk ruhunun uzaklaşmak isteği ile Aliyeye karşı duyduğu şefkatli bir köpek yavrusu kadar kuvvetli olan bağı, o korku noktasından ayrılıp ayrılmamak için birbiriyle çarpışıyordu.

Vücuduna sarılıveren bu kudretli şey ne idi? Birdenbire anlamadı. Korkudan bağıracak kadar bile dermanı kalmamıştı.

— Korkma yavrum, sana bir şey soracağım.

Ahenkli ve tanıdık gelen bu güzel erkek sesinin kime ait olduğunu düşünmedi bile. Karargâhın lüküsleri yandı ve o kendisini acele ile çeken ve aydınlıktan uzaklaştırmak istiyen adamın yanında bir küçük çocuk güveniyle yürüdü.

— Aliye niçin düşman karargâhına gitti?

Durmuş, küçük yüzünü kaldırdı. Başındaki siyah başlık arasından bakan kumral yüzü, ışığın arkadan gelmesine rağmen, gölgeler içinde tanıyacak gibi oluyordu. Birdenbire kalbi daha kuvvetle atmağa başladı. Korkusu yanında, çocuk kalbleri için çok değerli olan bir çeşit masal havası sezer gibi oluyordu. Evet tanımıştı. Bu aynı meydanda çok eski günlere ait gibi görünen ve bütün okul çocuklarının unutamadığı bir olayın küçük kafasından uçtuğunu görüyordu. Heyecanla, merakla, belki de sevinçle:

— Siz Tosun Beysiniz değil mi? diye sordu.

— Nereden bildin yavrum?

— Hiç bilmez olur muyum?

Sonra yavaş yavaş onunla ilerlerken düşmanların girdiği zamandan beri geçen olayları anlattı. Ömer Efendinin son felâketini ve Aliyenin komutanı yumuşatmak için oraya gittiğini, sabahleyin geçen o acı ve

faydasız müra-caatleri bir bir anlattı. Tosun Bey bunları dinlerken, yanındaki küçüğü unutmuş gibi, dalgın görünüyordu. O za-

man Durmuş, Tosun Beyin gevşiyen kuvvetli elini çocuk parmaklariyle sıktı.
— Siz şimdi askerinizi getiriniz. Düşmanları kovunuz, Aliye Hanımın babasını kurtarınız olmaz mı? dedi.
Çocuğun lâkırdılariyle uyanan Tosun, gözlerinde ka-tılaşan, soğuyan fikirlere rağmen çocuğa sevgiyle gülmeğe çalışarak:
— Şimdi bana bak, senin adın ne küçük asker?
— Durmuş.
— Peki, Durmuş; sen şimdi meydanda dolaşır, Aliye Hanımın çıkmasını beklersin. O çıkınca yanma gidersin, onu evinin arka sokağından götürmeğe çalışırsın. Ben, incir bahçelerinde bekliyeceğim. Fakat sakın bir şey söyleme. Yalnız arka sokağa gelince sen kaç!
— Niçin diye sorarsa?
— Ben bilmem, sen bir çare bul, onu oradan getir. Hadi bakalım, düşmanları kovunca seni çavuş yapacağım.
— Ya Aliye Hanım?
— O... O ne olacak o zaman görürsün! Haydi arş!
Küçük başı önünde, yavaş yavaş uzaklardan karargâhın kapısını gözetlemeğe başladı. Sığındığı duvar köşelerinde küçük vücudunu lüküsün altındaki süngülü nöbetçiler görüyor sanıyordu. Fakat beyninde bir ışık, eşsiz bir oyunu aydınlatan bir ışık vardı. Tosun Bey süvarileri önünden bu kadar korktuğu bütün süngülü düşmanlar kaçarken kendisi çavuş nişanlariyle, süvarilerle beraber koşuyordu. O zaman Aliye Hanım ne oiacaktı? Kafasında bir cümle, saat gibi işliyordu.
-— O... O zaman ne olacak, o zaman görürsün! Ve o zaman her şey açıkça görülür.
Yine beyninde bu cümle bir saat gibi işledi. Fakat o zamana kadar daha hayli uzun işler ve olaylar vardı.

Damyanos, Aliyeyi kırk sekiz saattenberi müthiş bir sabırsızhkla bekliyordu. îki akşam hemen sabaha kadar içmiş, Ömer Efendiyi asacağını Hacı Fettah Efendiye ve Kantarcıların Uzun Hüseyin Efendiye mahsus söylemiş, kasabada duyulmasını, Aliyenin kulağına gitmesini istemişti. Fakat bu kararma rağmen kalbinde bir korku vardı. Türkler, çoklukla garip ve duygularını açığa vurmıyan insanlardı. Kız, ona, babasını öldürürse intihar edeceğini söylemişti. Kafasında kızın: Yemin ederim ki bunu yapamazsınız, çünkü ben bunu görmemek için mutlaka kendimi öldürürm dediğini hatırlıyordu ve kendi kendine şimdiye kadar duymadığı bir acı ile Aliyenin ölü vücudunu hayal etmeğe kalkışıyor, sonra bir deli gibi-
ölüler ne konuşur, ne sever, ne sevilir diye haykırıyordu. Hayır, hayır imkânı yoktu. Fakat ikinci gün geçip de Aliye görünmeyince telâşı ve sinirliliği arttı. Bugün geçer de gelmezse mutlaka yaveri gönderecek, sorduracak, onu inandırıp teselli edecekti. Belki bir saatten fazla meydana inmeğe başlıyan akşam karanlığına gözleri iki ok gibi dalıyor; gelen, geçen her gölgede Aliyenin ince ve güzel boynunu arıyordu. Sonunda umudunu kesmiş ve masasına dönmüştü ki kapı hızlı hızlı vuruldu ve yaver: Türk kızı, güzel Türk kızı geldi dedi.
Aliyenin gelişini Damyanos geçirdiği merak ve korkudan, sonra, büyük bir heyecan ve hayranlıkla karşıladı. Şaşkın ve Aliyeyi sağ görmekten son derece mesut:
— Çocuğum, çocuğum, çok şükür geldiniz, dedi. Aliye komutanın böyle davranışlarından bir şey anlamamış olmakla beraber, bunu babası için hayra yordu.
— Babamı bırakacak mısınız, komutan? diye sordu. O, ellerini uğuşturuyor, cam gözü yine mıhlanmış gibi dururken öteki sevincinden fırıl fırıl dönüyordu.
— Siz isterseniz matmazel! Alenin genç ve ince kaşları çatıldı:

— Babamı bırakmanız için benim size teklif edeceğim bir şey yoktur, isterseniz tarlalarını alınız, satar para yaparsınız, canını bize bağışlayınız.
— Benim ne kadar zengin olduğumu bilmiyorsunuz, matmazel. Ben, Ömer Efendinin tarlasını ne yapayım? Bakın, benim ne kadar iyi adam olduğumu size ispat edeceğim. Belki o zaman biraz beni seversiniz, bizim divanıharp, babanızı mutlaka asmak istiyor; ben olsa olsa onu sürdüreceğim. Bunu da yaparsam en büyük iyilik olur. Fakat siz, bana teşekkür etmez misiniz?...
Aliyeyi odada gördüğü için kendinden geçip çocuk gibi ellerini uğuşturarak aşağı yukarı yürüyordu. Aliye, yine kaşları çatık:
— Hiç olmazsa babamı bugün görmeğe müsaade etmez misiniz?
— Hayır çocuğum, yarın bu zaman geliniz, göstermek için emir veririm.
Aliye, çıkmadan durdu. Güzel gözlerine verebildiği en kesin ve sert bakışlarla komutana baktı:

— Babamı sakın asmaya kalkmayın, bundan bir şey kazanamazsınız. Çünkü tekrar ediyorum: Ben, o zaman kendimi mutlaka öldürürüm.
Sonra birdenbire kapıyı kapadı, komutanın yanından çıktı.
Aliye düşman karargâhından çıkarken Ömer Efendinin birdenbire idamdan kurtuluşunun kalbinde büyük bir sevinç yaratması gerekeceğini düşünüyordu. Halbuki öyle değildi. Onun düşman memleketine sürülmesi, oralarda sürünerek geçireceği hayat, burada Gülsüm Hala ile kendisinin zavallılığı, Uzun Hüseyin Efendinin düşmanlığı, komutanın iğrenç aşkı, bütün bunlar ayrıntı-lariyle dayanılmaz işkence ve ıstırap dakikalarını gözlerinin önüne getiriyordu. Hayatında bu kadar yorgun, bu kadar umutsuz olmamıştı. Akşam, Gülsüm Halaya ne di-

yecekti? Sonra ertesi gün komutandan Ömer Efendiyi görmek için izin alırken, geçecek sahne, hep bunlar, titrediği, korktuğu anlardı. Bundan sonra belki bütün hayatı, bu korku ve sıkıntı dakikalariyle geçecekti. Aslında, Uzun Hüseyin Efendinin eline düşmemesi, komutanın kendisine karşı duyduğu bu iğrenç aşktan ileri geliyordu. Hayat çok zor, çok zor olmuştu. O uzun meydanı geçerken genç kalbinde şimdiye kadar duyduğu bir bezginlik, bir bıkkınlık taşıyor ve ölmek gerçekten ölmek istiyordu. Hayatının biricik saadeti, bu kasırgalı, heyecanlı felâket arasında bir an parlamış, çakmış, geçmişti. Ne bekliyordu? Ne bekliyebilirdi? Bu Tosun Bey nasıl adamdı? Acaba bu en uzun hayattan da uzun olan saadet saatinde bağlandığı bir adam kendisine hiç kimse ile bir tek haber gönderemez miydi? Acaba sağ mıydı? Ne uzun ve devamlı bir ümitsizlik ve karanlık vardı. Şüphe yok, ölmek istiyordu.

— Arka sokaktan gidelim Hocanım.
Birdenbire durdu. Durmuş, duvarın gölgesinden sıçramıştı.
— Sen gitmedin mi Durmuş?
—- Hayır, seni bekledim, arka sokaktan gidelim.
O kadar yorgun ve bezgindi ki çocuğa niçin olduğunu sormadı bile. Elini çeken küçük pençeye takıldı, yürüdü, gitti. Giderken Durmuş, Aliyenin itirazsız, sualsiz yürüyüp gelmesine hem şaşıyor, hem çok seviniyordu. Sokağa daldılar ve biraz karanlıklaşan yamrı yumru taşlar üzerinde sendeliyerek ilerlediler, incir bahçesinin kerpiç duvarının yıkık bir yeri vardı ki gündüz Durmuşla beraber oradan bahçeye girmiş, peynir ekmek yemişlerdi. Orada Aliye de, çocuk da tabiî olmıyan bir duygu ile durdular, içeride ağaçların koyu karanlığında bir karaltı kü-

mesi kımıldanıyor gibiydi. Bir ses, tanıdık bir ses yavaşça çağırdı:
— Durmuş, Durmuş buraya giriniz.
Hayatın bazı ezelî anları vardır ki ne müddeti, ne şekli, ne tarifi vardır. Sadece bir duygulanma, sadece bir hayat sarsmtısıdır. incir bahçesinin karanlık ağaçlan altında Aliye, Tosunun demir kollan arasında bir an önce ölümü aratan bütün kaygularmdan, yüklerinden, ıstıraplarından sıyrılmış; bir kuvvet, heyecan ve bir vecd içine kendini salıvermişti. Ne düşünüyor, ne de kendisinin vücudunu saran sağlam ve güçlü varlıktan ayrı bir varlık olduğunu farkediyordu. Hatta bir çocuk gibi boğula bo-ğula ağladığı, gözlerinden o kadar uzun gelen elem günlerinin topladığı zehirlerin aktığını, boşaldığını duyuyordu. Karanlıkta binbir kâbus içinde çırpman zavallı bir çocuğun fena rüyadan uyanıp da anasının kollarını duyduğu zaman bundan daha tehlikesiz ve mesut olması kabil değildi.
Ağacın dibine yan yana çömelip konuşmaya başladıkları zaman, ikisi de söyledikleri şeyden ziyade, birbirlerinin sesinde uyanan vahşi saadeti duyuyor ve anlıyorlardı. Tosun, ne şaşırtıcı şeyler söylüyordu! Pek yakında mutlaka taarruz olacak, Türk ordusu kasabayı kurtaracaktı. O zamana kadar Aliyenin düşmanların şüphesini uyandırmadan burada kalması, kasabada olup bitenlerden ona haber vermesi gerekti. Aliye, Uzun Hüseyinin edepsizliğini, Hacı Fettah Efendinin hainliğini birer birer anlatmış, hattâ Damyanosun kendisine karşı aldığı durumu söylemişti. Artık, artık tahammülü kalmadığını, kendisini alıp buradan kaçırmasını rica ediyor, Tosunun emireri gibi çalışacağına söz veriyordu...
Tosun, korkmuş bir küçük kız gibi başı kollan üstünde yalvaran bu sevgiliyi niçin alıp hemen götürmü-yordu?

Aliye kasabadan çok, hayattan çok, belki belki (dudakları titriyordu) memleketinden çok Tosunu seviyordu. Fakat Aliye bunları söylerken, o, katı ve güçlü eliyle genç kızın yumuşak dudaklarını kapamıştı. Çok kısık, fakat kesin bir sesle:
— Sen, benim nişanlımsm. Aşkımızın, memleketimizden ayrı bir yeri olamaz; burada kalacaksın, bu hafta içinde düşmanların askerini, kuvvetini, cephanesini koyduğu yeri öğreneceksin. Burada bir hafta sonra aynı

saatte belki ben, belki Kaptan Selim bulunacak, sen gelirsin, yahut bir kâğıt yazar, Durmuşla gönderirsin, dedi. Sonra daha kısık bir sesle ilâve etti:
— Allahaısmarladık Aliye! Korkma, seni ben biliyorum. Dünyanın en kuvvetli komutanının sana bir fenalık yapmaya gücü yetmez. Haydi yavrum git!

Aliye, Gülsüm Halanın kolları arasında Ömer Efendinin hayatına dokunulmıyacağını söylerken göz yaşı fırtınası içinde boğulur gibi bir daha hıçkırdı. Çok mes'uttu. Genç vücudunun her zerresinden hayat yıldırımı geçmişti. Fakat kendisinin Tosuna karşı aşkiyle Tosunun kendisine karşı aşkında çok büyük bir fark vardı. Tosuni onun için biricik şeydi. Fakat Aliye, Tosunun hayatını sarsan büyük tutku içinde sadece bir parça, bir zerre idi. Zavallı küçük kız bilmiyordu ki, aynı güçle birbirine bağlı olan büyük aşklar, hep masallardadır. Kendi temiz kalbinin taşıdığı, bütün dünyasını dolduran aşk çölünde tek ve yalnızdır. Garip bir önsezi ile kendisinin Tosuna her şeyi (her şey nedir henüz bilmiyordu) vereceğini, Tosunun gece geçen gemiler gibi onun ıssız hayatında bir defa ışığını gösterdikten sonra geçeceğini hissediyordu. Bilmiyordu ki-
Kârban-ı aşk ıssız bir beyabandan geçer

X

FIRTINADAN EVVEL

Ömer Efendi, düşman başkentine sürülmüş tarlalarının bir kısmına Hacı Fettah Efendi el koymuştu. Kantarcıların Hüseyin Efendi, Aliyeyi ele geçirmeyi beklerken Damyanos, bunun, ancak Tosun Beyin ele geçirilmesinden sonra kabil olacağını söylemişti. Bundan dolayı Hüseyin Efendi düşmanlara hayli küskün ve gizliden gizliye kendisine Kuvayi Milliyeci süsü vermeye başlamıştı. Biraz millî hareket taraflısı gördüğü kimselere düşman idaresini ve Damyanosu çekiştiriyor, bunun arasında da Aliyenin komutana yüz verdiğini, babası idam edilecekken onu sürgünle kurtardığını, bu sebeple eğer Türk kuvvetleri gelirse önce Aliyenin ceza görmesi gerektiğini söylüyordu. Bununla beraber yine Damyanosun âlemlerine devam ediyor, ona her türlü zevk malzemesi ve kapısı hazırlıyordu. Damyanos, Aliyenin Hacı Fettah Efendi ile Uzun Hüseyin Efendinin düşmanlığı karşısında, er-geç kendisine sığınacağına, sığınmazsa onu kendi memleketine göndereceğine inanmıştı.
Fakat Damyanos, Aliye için kurduğu hülyalar gerçekleşmeden, Orta Anadolunun durumu hakkında bilgi vermek üzere başkente çağırılmıştı. Buna sebep yalnız Anadoludaki düşman ordusunda, en milliyetsever, durumu iyi bilen komutan diye tanınmış olmasından değil, adamlarının son zamanlarda Damyanosun sağladığı oldukça düzgün idarede yeteri kadar çakmadıklarından komutanlarını jurnal etmeleriydi: Damyanos, bir Türk kızına âşık olmuş ve memleket çıkarlarını feda etmiş yolunda, kendi ordusunda, aleyhine propaganda vardı. .
Damyanos kasabadan ayrılırken Aliye sıtma ile karışık, ' anlaşılamıyan bir hastalıktan yatıyordu. Damyanos, vekilini çağırdı. Çok sıkı emirler verdi: Önce Aliyeyi

serbest bırakıp Hüseyin Efendiyi kendi memurlarına gözetlemek ve Tosun Beyi bu sayede mutlaka elde etmek; sonra Kantarcıların servetini ele geçirmek için, onlara vurulacak darbeyi Tosun Beyin tutulmasına kadar mutlaka geciktirmek gerekti. Kasaba etrafında Tosun Bey kuvvetleri ve içte Kantarcıların ailesi gibi bu kadar nüfuzlu bir eşraf ailesi kendilerine düşman olursa kuvvetlerinin buiunduğu yer, çok güvenli sayılamazdı. Kendisi kolordu komutanı olarak yakında mutlaka dönecek ve vekili, bu konudaki emirlerini yerine getirirse, o zaman mükâfatlandırılacaktı. Damyanos, Aliyeye ait bu emirleri verdikten sonra, kasabadan hareket etti, gitti. Damya-nosun çok aleyhinde olan yeni idare, onun inatçı ve zalim tabiatinden başkentteki nüfuzundan, belki de gerçekten kolordu komutanı olarak kendilerini ezmesi ihtimalinden korkarak şiddetlerinde, hırsızlıklarında belirli bir sınır içinde kaldılar. Fakat hepsi Damyanos gelmeden bir vesile bulmak, Kantarcıların büyük servetini, hattâ Fettah Efendinin Damyanos sayesinde bir kısım halka zulüm ederek elde ettiği serveti mutlaka ele geçirmek istiyorlardı. Damyanos gittikten bir ay sonra Kantarcıların Uzun Hüseyin Efendi aleyhinde Tosun Beyle işbirliği yapıyor diye sahte raporlar uydurdular ve bahara kadar Tosun Beyi elde edemezlerse onu tevkif edeceklerini söylediler. Hacı Fettah Efendinin de kasabada kendileri vasıtasiyle elde ettiği nüfuzu kırmak için, ona düşman olan Lâtif Ağayı tutmaya, Hacı Fettah Efendi istilâ ordusu adına ahaliye zulmediyor diye onu da sıkıştırmaya başladılar. îşin garibi, bahara doğru kasabada en koyu düşman taraflısı ve onları kasabaya davet etmiş olan Hacı Fettah Efendi ile Kantarcıların Uzun Hüseyin Efendi, yavaş yavaş hem servetlerini, hem de şahıslarını korumak için Türk ordusundan yana olmak, onların gelmesini istemek zorunda kaldılar.

Bütün bu değişiklikler ve karışık çıkarların, siyasetlerin çarpışmasından Aliye, görünürde, biraz rahata erişti. Ömer Efendiden aralıksız haber alıyorlardı. Bundan başka o, küçük Durmuş vasıtasiyle Tosun Beyle devamlı mektuplaşıyordu. Hattâ iki defa beşer dakika aynı incir bahçesinde Tosunla görüşebilmişti. Bu kadar küçük şeyler bile hayatına unutulmaz saadet getirmişti.
Durumun ne kadar değişik olduğunu, kendisinin ne yaman tehlikelerle sarıldığını farkedemiyecek kadar yeni hayatının çekiciliğine kapılmış; bunun dünyada en güvenli, en sonrasız bir şey olduğuna, herhangi zavallı bir aşk hastası gibi inanmıştı.
Bahar ve yaz, kasabaya en süslü, en parlak güzelliği, bahçelerinin olgun, altın üzümleriyle, bal akan incir zenginliğiyle geldi. Havalar, içinden akan sıcaklıkla, misk kokan, insanı bayıltan bir temasın mutlak çekiciliğiyle Aliyeyi öyle sarmıştı ki o, Damyanosun korkunç gölgesinin sindiği bu güzellikler memleketinden düşman! da, musibet de, felâket de fena bir rüya gibi uçup gidecek sanıyordu. Hiçbir zaman bu kadar çok sevmemiş, hiçbir zaman geleceği ve saadeti için bu kadar ümide düşmemiş, hiçbir zaman kasabanın çocukları, ihtiyarları ve bütün halkiyle bu kadar ilgilenmemişti. Ama bütün bu günler arasında uzak, fakat korkunç bir tehlikenin izleri belirdiğini görmüyordu. Hacı Fettah Efendi ile Uzun Hüseyin Efendiyi hain bilen halk, onlar etrafında düşman aleyhtarı diye yapılan telkinlere kapılıyor; Aliyenin şüpheli bir insan olduğuna dair bu iki adamın gece gündüz uydurup yaydığı masallar, ahalinin aşağı tabakasında etkisini, çok az bile olsa, göstermeğe başlıyordu.
işte kasaba bu durum içinde ağustosa kadar bocaladı durdu.

XI CEPHANENİN ATILDIĞI AKŞAM
Yine sarı bir sonbahar ay'ı, ılık ve duru mavi boşluktan kasabanın damlarına bakıyordu. Yine açık beyaz perdeler arasından olgun, altın salkımları parlıyordu. Yerdeki yatağında uyanık Aliye, kasabada son haftadaki garip manevî havayı yorumlamaya çalışıyordu. Ne oluyordu? Herhalde düşmanda bir korku, bir düşünce vardı.
Kasabadan dışarıya, dışarıdan kasabaya asker girip çıkıyordu. Fırtınadan önce tutulacak kadar, dokunulacak kadar ağır varlığı sezilen olağandışı bir durgunluk vardı. Bundan başka kahvelerin, dükkânların önünden geçerken, hattâ alışveriş ederken ahaliyi düşününce içinde ve köşelerde birbirleriyle fısıldaşır buluyordu. Hattâ küçük çocukların yüzünde bile garip bir merak ve bekleyiş vardı.
Son bir aya yakın zamanda Tosundan da hiçbir haber almamıştı. Bütün bunları birbirine katarak içinden bir duygu, ona Türk ordusunun düşmanlarla çarpışmağa ya başlamış, ya başlamak üzere olduğunu söylüyordu. Bu duygu, çocuklar gibi onun içini şiddetinden acıtan bir sevinç çırpıntısiyle durmadan sarsıyordu. Taarruz başladı mı? Tabiî, açık olarak söylememekle beraber bu duyguyu, sezdirmeden etrafına yayıyordu. Kasabada gizli hazırlıkları da oluyordu. Aliye okul çocuklarına yavaş sesle manzumeler ezberletiyor, kızların analarına beyazlı kırmızılı esvaplar yaptırmak için imalarda bulunuyordu. Her halde kasaba ahalisinin ruhunu kıskıvrak sarmış, derinden kaplamış kutsal bir sevinç vardı. Aliye bütün kasabanın ruhunda uyanan gücü gayrete getirirken, onlarla beraber, birbirlerine açıkça söylemeksizin, ortaklaşa bir sevinç yaşarken evde bir bayrak, ipek bir bayrak işli-

yordu. Buna, Gülsüm Halayı sıkıntıya sokmamak için, cep harçlığım feda etmişti ama para yetişmediği için annesinden yadigâr kalan biricik yüzüğünü Lâtif Ağalara rehine vermişti. Bütün bu yeni sevinç havası başladığm-danberi Hacı Fettah Efendi ile Kantarcıların Hüseyin Efendi, kendilerini düşmanların kahrına uğramış birer insan gibi göstermek, Türk ordusuna kendi hain vücutlarından başkalarını kurban etmek için, çevreyi hazırlıyorlardı. Tabiî, ilk kurban kahpeler, yani düşmanlarla ilgisi bulunan kadınlar olacaktı ve bunlar arasında Aliyeyi kargaşalığa getirip yok etmek biraz zordu. Babası, düşman başkentinde idi. Fakat onun da aleyhinde mümkün olduğu kadar şeytanca bir dedikodu ağı vardı. Yalnız Damyanos burada bulunsa ve Aliyeyi babasına ait bile olsa, bazı işler için görse, bunların bu isteği kolaylıkla gerçekleşecekti. Aliyeden nefret, Aliyeyi parça parça etmek isteği Fettah Efendide nasıl kendi anlayışına göre dinî bir tutku ise Kantarcıların Uzun Hüseyin Efendide de o kadar ve bütün sinir sistemini sarsan çarpık bir tutkuydu. İçerken, çalışırken, dolaşırken hep Aliyenin ölümünü düşünüyorlar; kasaba ahalisiyle beraber kendisinden kaçan güzel vücudunu parçalıyacağını şehvetli bir vecd içinde hayal ediyordu. Yine penceresinden genç öğretmenin okula girip çıktığını kendinden geçmiş, ağzı kasılmış, sarı yüzü uzamış, canı gözlerine toplanmış olarak gözetliyor ve onun bazan siyah örtüsünden dışarı çıkan ipek dalgalı siyah saçlarının tatlılaştırdığı güzel yanaklarından, uzun kirpiklerinden gözleri kayıp uzun, zarif boyuna, narin fakat yuvarlak, genç göğsüne gidiyordu. O zaman boğazı tıkanıyor, ağzı köpürüyordu. Kuru elleriyle bu yeldirmeyi parçalıyacağını, beyaz ince boynunu parmakları arasında sıkacağını düşünürken, Aliyeyi elde etmiş olmanın delirten, kudurtan zevkini tadıyordu. Aliye de bütün bu değişik hava ve çevre içinde ge-

çeleri geç vakte kadar bayrağını işliyor, Tosun Beyin kuvvetleri yine o meydandan girerken bu bayrakla onları nasıl karşılıyacağmı rüyasında görmek için uyuyor, erkenden büyük bir çarpıntı ile uyanıyor, saatler ve günler böyle geçiyordu.

Sonbahar ayının, asmalardan süzülüp Aliyenin temiz yatağına baktığı gece, genç kız sebebini bilemediği bir üzüntü ile uyanmış, ne olduğunu bilmediği bir şey bekliyordu. Niçin uyanmıştı? Nasıl uyanmıştı? Pek bilmiyordu: Yalnız işlerken uykusu geldiği için minderin üstünde bıraktığı ipek bayrak, altın ışık içinde kırmızı yumuşak zemini, güzel bir kan rengi almış, henüz gümüş yıldız üstünde yarım kalan ayın bir ucundan iğnesiyle beyaz ipek bir gümüş tel gibi minderden aşağı sallanıyordu: Aliyenin çok, pek çok çarpıntısı vardı. Arka sokakta fazla ayak sesi, belki de lâkırdı vardı. Uyuyalı pek çok zaman olmamıştı. Yanındaki küçük saat, odanın uyuyan havasını yırtar gibi şaşırtıcı bir gürültü ile işliyordu. Eğildi, baktı. Henüz yatalı bir saat olmamıştı. Ne garip! Pencereden, aydan başka bir kuş da yatağına bakıyordu.
Yataktan kalktı. Pencereye, o altın ışık içinde altın salkımların kafasında canlandırdığı hayale doğru gitti. Kolları çıplak, beyaz geceliği üstünde, omuzlarına düşen dalgalı siyah saçlariyle, beyaz, yıkanmış, ince geceliğinin altında dalgalanan güzel hath ince vücudiyle aynı altın ışığında bir hayal gibi yürüyordu. Yüzünü cama dayadı. Asma yapraklarının, yeşil ve taze güzelliklerinin, zengin gölgelerinin arasını menekşe gözleriyle aradı, bir şey göremedi ve pencereden çekilmeğe karar verdi. Başını çekerken yapraklar kımıldadı, aralarında bembeyaz sevimli bir yüz, bal rengi gözleriyle Aliyeye bakıyordu.

Tosun Bey, ilk defa, askerliğinin, görevinin, dünyanın, her şeyin üstünde genç ve coşkun bir vecd içinde kollarını genç kızın biraz çıplaklığından ürker gibi kaçan vücuduna sardı. Omuzunda dalgalanan ve güzel küçük yüzünü örten siyah ve kokulu saçların arasında gözlerini, yanaklarının, nihayet kızıl dudaklarının ateşini bulan Tosun, zaten kendinin olan ruhu, kızın yumuşak, nemli, alevli, ağzından bütün temizliği ve varlığiyle teslim aldı.
Kasabanın damlan üstünde altın ışığiyle gülen ay, Ömer Efendinin gönülsüz çardağının yeşil asmasından süzülerek girdiği bu odanın o geceki güzel ve genç aşk sahnesini, ılık ve temiz demetleriyle aydınlattı. Genç kızın ince vücudunu kavramak için uzanan kuvvetli ve güçlü kollariyle Tosun, bu yarım ve hülyalı ışık içinde kendisine bakan sevimli başın, tatlı gözlerin, taze ve ateşli dudakların hazlarını gözleriyle içiyor, içiyor ve yalnız bakmakla her an artan saadetinin, hazzının sarhoşlu-ğiyle yavaş yavaş kendinden geçiyordu. Saçları esrarengiz gece çiçekleri gibi kokan kızın güzelliğiyle o kadar kendinden geçiyor ve gücü kesiliyordu ki, nihayet genç kız, onun zincirlenmiş bir aslan gibi düşen başını kaldırıyor, elinden çekiyor, ilk öpüşlerini aldıkları salkımların gölgesinde, bayrağın dibinde kalbleri ve dudakları büyük girdap, iki korkunç kasırga şiddetiyle birbirine karışıyor ve dünyayı tamamiyle unutmuş gibi birlerini seviyorlar, seviyorlar.
Odayı ince ve belirsiz ışık izleriyle aydınlatan ay ışığına bayaz günü ve gerçeği getiren tanyerinin ışıkları karışırken, birbirlerinin varlığında kaybolan, kendinden geçen benliklerine biraz anlayış gelmeğe başladı. Şimdi Aliye arkasına duvardaki asılı siyah mantosunu giymiş, çıplak ayaklarına terliklerini geçirmiş, minderin üstünde, Tosunla yan yana oturuyor. Tosun onun yeni saadetinin titreyişiyle birdenbire son derece derin bir mana alan

yüzünü kaldırıyor, bazan dudaklariyle, bazan gözleriyle birbirlerini alıyor, başladıkları ve ölüm dirim meselesi olan konuyu unutuyorlar.
ilk beyaz ışık pembeleşmeden Aliye odayı topladı, pencereyi açtı, başını sardı. Gülsüm Halanın gelmesi ihtimaline karşı hazırlandı. Kasabanın uyuyan bahçelerinden yüzlerce horoz sabah keyfiyle öterken Gülsüm Hala da karşıki odada kıpırdadı. O zaman, Tosun birdenbire Aliyeye durumu anlattı. Bugün, Aliyenin yanında kalalı cak, akşam karanlığında çıkacak, gidecekti. Evet, Türk jl taarruzu başlamıştı ve ilerliyordu. Kasabanın kurtuluşu birkaç günlük bir mesele idi. Tosun, kuvvetleriyle öncülük ediyordu. Bu kasabada pek önemli bir ödev almıştı. Bunu genç kıza söylemek pek istemiyordu. Çünkü üzülecekti. Tosun Beyin birlikleri, düşmanların buradan kaçarken yapabilecekleri zulümlere engel olacaktı. Yeter ki]
Tosun görevini basarsın! Düşmanlar bu kasabanın güne-', yinde toplanıyorlardı; kuvvetle karşı koyacaklardı.
! Damyanos dündenberi, kasabayı kolordu komutanı ve
j bu bölgedeki birliklere hâkim durumda dönmüştü, ister-
se, çok korkuyorsa Aliyeyi de akşam beraber kaçırabi-
ı lirdi. Çünkü öbür çekildikleri yerlerde genç kızlara kar-

şı pek korkunç davranmışlardı. Aliye, kaçmak istemiyordu. Kasabanın kurtuluşuna, genç talihine o kadar inanıyordu ki son dakikaya kadar felâketlerinde ve kurtuluş-
j larında mutlaka onlarla beraber kalacaktı.
Tosun yapacağı büyük işi yaparsa zaten düşmanlar çingene gibi perişan olacaklar, kaçacaklardı. Hep bunlar
j: konuşulurken ve bir gün on iki saati, bütün bir hayat-
tan uzunmuş gibi, genç müstakbel plânlarından güvenle
¦ söz ederlerken, Gülsüm Hala çıktı ve Aliye, sarı yanak-
ları iki gül gibi, ona haber vermeğe, hazırlamağa gitti.

Bitmiyecek sanılan uzun saatler üzüntü doldu. Hava karardıkça Tosunun kuvvetli yüzü tasa ile bulutlanıyor; kendi gözlerini ariyan güzel menekşe gözlere derin bir ıstırap ve şefkat karışık bir hayranlıkla dalıyordu. Tosun, ne zaman ve nasıl çıkacaktı?

Çıkması düşünülürken kadınlar, kendisine, kasabaya nasıl girdiğini sordular: Bir saman arabasının samanları arasında girmişti. Kasabanın etrafında çok kuvvetli karakol düzeni vardı. Sonra köylü, Durmuşu bulmuş, çağırmıştı. Tosun Bey, düşmanların en çok aradıkları bir adam olduğu için adamakıllı saklanması, görünmemesi gerekti. Önce Durmuşu geri göndermek ve kapıyı çalarak gelmek istemişti. Fakat Durmuş, ev etrafında çoğu Uzun Hüseyin Efendinin adamlariyle düşmanların dolaştığını haber vermişti. Durmuş, arka sokaktan, iğde ağacından kendisinin, nöbetçi bulunmasına rağmen, nasıl girdiğini anlatmıştı. Bunun üzerine Tosun, aynı yoldan gelmeğe karar vermişti. Gecenin ilerilemesini, kasabanın uyumasını, Aliye ile ilk buluştukları incir bahçelerinde beklemişti. Girerken kendisini kimsenin görmediğine emindi. Aliyenin birdenbire aşırı bir korku ile gözlerini açtığını görünce bunu daha kuvvetle ve gülerek tekrarlıyordu.

Karanlık basınca evin önünü, arkasını Gülsüm Hala pencereden, kapıdan inceledi, sokakta henüz ayak sesleri ve geçenler vardı. Arka sokakta bir fener vardı ama ışığı uzaklara gidemezdi. Yine iğde ağacından çıkacak olan Tosunu ay çıkmadan kaçırmak gerekti.

Fakat karanlık basmasına ve arka sokağın her zamanki tenhalığına rağmen bu akşam devamlı ayak sesleri vardı. Gülsüm Hala, dikkatle uzun uzun dinliyor, bazan on dakika ses kesiliyor, sonra duvarın arkasında fısıltı ve devamlı ayak sesleri başlıyordu. Bu ayak seslerinde askerce bir düzen vardı. Zavallı Gülsüm Hala bunu far-kedince korkudan bağırmamak için kendini zor tuttu. Bah-

çeden yavaş yavaş döndü. Aliyenin eli elinde, uçan dakikaların saadeti içinde kendinden geçmiş olarak oturan Tosuna, sesinde korkusunu yenen bir acıma ve sevgi ile durumu anlattı.

Bundan sonrası asıl işkencenin başlangıcı oldu. Tosun önce bunu umursamadan karşılamış, kalkmış, kendisi kapılara kadar inmiş, evin arkasını, önünü dikkatle incelemişti. Evet, hiç şüphesi kalmamıştı. Ev iki taraftan bir asker çemberi içindeydi. Buna kanaat getirince Tosunun yüzündeki değişiklik, Aliye faciasının ilk sahnesi oldu.

Aliyeyi en ateşli ve samimî bir derinlikle seven Tosunun yüzünü, her şeyden uzak, yalnız ve korkunç bir düşünce, belki bir umutsuzluk kapladı. Birkaç saat önce Aliyenin bakışlariyle sarhoş ve uysal, kendinden geçen Tosun, şimdi beynini saran fikrin dışında hiçbir şey duymuyor, anlamıyor, hiçbir lâkırdıya karşılık vermiyordu. İdare lâmbasını yakmışlar, perdeleri indirmişler, kadınlar gayet yavaş yürüyorlar, nefes almaya korkuyorlardı. Halbuki Tosun etrafiyle tamamiyle ilgisiz, başındaki korkunç fikrin etkisi altında, görmiyen gözlerle boşluğa bakıyordu.

Aliye, Tosunun birdenbire kendinden uzaklaşan, yabancılaşan halinden, tehlikeden fazla üzülmüş, yaralanmıştı. Bir defa daha anlıyordu ki Tosun, Önce kendi dimağını kaplıyan fikrin esiri, kuluydu. Ve bütün idealist adamlar, belli bir ülküye varlığını vermiş olanların zulmiyle zalimdir. Çünkü bunlar için insanca ilgiler, en kuvvetli ve güçlü aşklar, maksattan sonra gelen şeylerdir ve maksatları için hiçbir elemden, hiçbir fedakârlıktan, hiçbir kurbandan kaçınmazlar. Bunların bu kudretidir ki ihtilâlleri, millet tarihinde herhangi yeni dönümü, herhangi sarsıntıyı, kan ve facia karşılığında vücuda getirir. Fakat yazık o kadına ki kalbini böyle bir adama, iradesini böyle bir fikir esirine kaptırmıştır. Çünkü fikriyle sevgilfei

karşı karşıya geldiği zaman, çekilen ıstırap, dökülen göz yaşı nekadar çok olursa olsun, feda edilecek olan, mutlaka sevgilidir.

Tosunun yüzü el dokunsa donacak kadar soğumuş, sararmıştı. Bal renginde gözleri tıpkı sarı ışıklar aksettiren iki güzel buz billuruna benziyordu. Küçük kumral bıyıkları altında kırmızı kuvve-tli dudakları bile yüzünün bütün soğukluğunu, sarılığını almıştı. Birdenbire ölmüş gibi soğuyan bu yüzde kartal burnu, biricik canlı, saMır-gan ve kavgaya hazır bir halde, odanın belli belirsiz ışıkları içinden kudretli görünüyordu.

Aliye ona dayak yemiş küçük bir kızın korkak gözleriyle bakıyordu. Akşamdanberi en insanca bir saadetin ezelî anlarını bir tek kalb gibi, bir tek vücut gibi yaşadıkları bir adam, birdenbire kalbinden uzaklaşmıştı. Fakat bu aşk umutsuzluğu, elemi çok sürmedi. O da Tosunun bir fare gibi düşman1 ar tarafından kapana kıstırılmasının korkunçluğunu düşündü. Tosunun yanına gitti, ellerini almak istedi. Teselli etmek için:

— Bu kuşatma sırf benim için olabilir Tosun. Senin buraya girdiğini haber almamışlardır. Mutlaka bir çare bulur, seni burada saklarız.

— Çare mi Aliye? Benim burada saklanmam bir çare olamaz ki. Benim mutlaka gece yarısına kadar bu evden çıkmam gerek. Düşmanların mutlaka benim kasabada olmadığıma kanaat getirmeleri gerek. Yoksa bütün ordunun selâmeti bahis konusudur. Anladın mı? Hem bu felâkete sırf kendi zâfım, seni görmek için kalbimin çocuk zâfı sebep oldu. Eğer buraya gelmiyeydim ödevimi yapmam muhakkaktı. Eğer kalbimde bu bencil aşk olmasaydı, memleketimi, ordumu, binlerce Türkün canını tehlikeye koymıyacaktım.

Dedi, sonra başını yolarak, pişmanlık ve çaresizlik içinde bir aşağı bir yukarı dolaştı. Kendini öldürmek bile

onun zâfmın doğurduğu felâketi temizliyemezdi. Şimdi dâvasına kıymış bir ülkü savaşçısı, ordusunu tehlikeye düşürmüş bir askerdi. Zâfı yüzünden namusunu, memleketini attığı gerçek bozgunla karşı karşıya kalmıştı ve öldükten sonra ruh için ebedilik varsa ruhu bu utancı, bu bozgunu sonuna kadar manevî bir ceza olarak çekmeğe mahkûmdu. Ne kadar zaman dolaştı; kadınlar ne halde idi, pek bilmiyordu. Yalnız beyninin cehennem ıstırabı arasında birden duruverdi. Kendisini çeken, kendi ıstırabına hükmeden garip bir baskının etkisine girdi. Ay doğmuştu; ince beyaz perdelerin arkasında titreşen asma yapraklarının gölgelerinden süzülüp, loş odayı aydınlatıyordu. Ay ışığının iki altın ışıklı perde gibi yaldızladığı pencerenin önünde Aliye, ayakta, Tosuna bakıyordu. Onun da menekşe gözleri tamamen değişmiş, derinliklerinde yeni bir ruh gücü belirmişti. O da kutsal cennetlerin anî güzelliği ve etrafını kendine uyduran kuvvetiyle Tosunu, odayı, her maddî şeyi delip geçiyor, ebediyete bakıyordu. Kızıl dudakları, sarı ince yanakları üç nar çiçeği gibi ruhundaki sıtmanın alevlerini küçük yüzünde tutuşturmuştu. Aliye hayatın kendinden istediği yüce fedakârlığı olanca zorluğiyle bir daha duymuştu. Damyanosun odasında işkence içinde gördüğü, bütün bir millet için kalbinde tutuşan aşk ve acımanın onu sevkettiği zalim ve korkunç durumdan bir daha kurtulmak imkânı yoktu. Bu defa sade bir öğretmen, zavallı etten, kandan yapılmış bir kız diye hayatının mukadder ıstırabından, felâketinden kaçamıyacaktı. Bu defa vücudunun her zerresi-ni ayrı ayrı tiksinti ile, isyanla titreten fedakârlıktan kaçamazdı. Yine Damyanos yanında oMuğu zamanki gibi, genç kızın yüzü güzel bir ölü gibi beyaz bir mermere dönmüştü. En garibi, karar verdiği bu büyük fedakârlıkla yavaş yavaş vücudu donup ruhu taş kesilirken yine tarihte milleti için ölen ve ıstı-

rap çeken kadınlar, ezelî gözlerinde kutsal bir ışıkla, şahane dudaklarında yüzyılların silemediği zafer gülüşiy-le Aliyeye bakıyorlardı. Yavaşça gözlerini kaldırdı. Birdenbire gezintisini bırakmış, kendine bakan Tosunu gördü. Aliye de onu karşısında yarı aydınlıkta, dar ve siyah elbisesi içinde güzel erkek vücudiyle, geniş omuzları üstünde geniş alınlı, düzgün çizgili kumral yüziyle her zamandan başka bir manevî anlamla gördü. İşte saadet hülyasının en yükseğini beraber kurduğu, kısa saatlerde cenneti, cehennemi dudaklarının dokunuşiyle Aliyenin ruhunda yaşatan, bu eşi bulunmaz mahlûktu. Bütün sevmek yeteneği, bütün hayat anlamı bunda toplanıyordu. Bunun için bunu ölümden, utançtan kurtarmak için atılmıyacağı ölüm ve ıstırap yoktu. Şimdiden damarlarında şehitlik nöbetini, gayrıtabiî, fakat derin ve esrarlı heyecanını duyuyordu. Ama en garibi korkunç kararının sıtması ona şimdiden çok garip şeyler düşündürüyordu: önünde bu kadar güzel ve yüksek bir hayat tablosu gibi duran bu sevgili vücut biraz çekilse, arkasında bütün memleketi, baştan başa, faciası için kıvranırken görecekti. Ruhu yine bir esîre dönüşecek, garip vatanı baştan başa kaplıya-cak her ıstırap, sıkıntı içinde inliyor, her sürünen, ölen. âvârenin kalbine kadar girecekti. Tosuna hayret veren acı ve kısık bir kahkaha, kırmızı dudaklarından fırladı. Yüzü o kadar içten güzellikle yanan bu kızın kalbinde acaba şeytan mı vardı? Aliye, Damyanosun odasında kendini feda edemediği millet ve kasaba, şimdi Aliyenin en çok sevdiği şeyi çıkararak ondan en zor, en korkunç bir fedakârlık istiyordu. Demek bu kasaba içim toprağınız toprağım diye bazan gülerek tekrarladığı lâkırdıları, yüksek, içten bir el kaydetmiş, şimdi ondan sözünü tutmasını istiyordu. Demek hiçbir şeyden korkmı-yacağım, vallahi billahi! yi dudakları tekrarlarken, ruhunda ne kadar korkunç şeyler olduğunu anlıyamamıştı.

Aliye alevler içinde büyüyen, derinleşen gözleri, Tosunun donmuş gibi hareketsiz bakışlarla kendine dikilen gözlerinde, bir an sabahki saadetin titreyişlerini aradı, sonra mahkûmların alınlarına yazılı korkunç uysallıkla Tosunun boynuna atıldı. Yumuşak kolları boynunda, başı geniş ve kuvvetli erkek göğsünde, gözleri kupkuru, fakat vücudu zavallı bir küçük sıtmalı gibi soğuk bir ürperişle titredi. Ama ölümlere kadar sevdiği bu sağlam ve erkek göğsü, kendisinin değil daha büyük ve daha soyut bir aşkın yüklerini taşıyordu. Tosun, ülküsünün, yalnız onun, tamamiyle onundu.

Bu bitkinliği ve düşünceleri çok sürmedi. Başını ruh güzelliği içinde kaldırdı. Titriyen dudakları ve yaşları içine akıtan gözleri gülmeğe çalışıyordu. Tosunun elini tuttu, çekti. Minderin üstüne, yanma oturttu. Uzun ince parmaklarının içinde onun kocamau elini bir çocuk gibi ok-şıyarak konuşmaya başladı:
— Ben kurtuluş çaresini buldum, Tosun. Sen dün gece bana Damyanosun geldiğini söyledin. Ben, şimdi çıkar, Damyanosa giderim ve kapımızdan bu nöbetçi erleri kaldırtırım. Daha önce sana Durmuşu göndereceğim. O, aşağıdan bilhassa arka sokaktan erler çekilince, seni kaçırmanın yolunu bulur. Ben hemen gidiyorum. Haydi alnımdan öp, Tosun!
Şimdi ıstırabın başka bir şekliyle, işkencenin henüz yeni tattığı bir acılığiyle kıvranmak sırası, memleket ve ordu ateşiyle yanan askere gelmişti. O birdenbire zavallı ince kızı, kemiklerini birbirine geçirecek bir şiddetle sıktı:
—¦ Sen, Damyanosa her şeyi yaptırabiliyorsun demek Aliye? dedi. Aliye gözlerinde açık, içten gelen bir acınma ile:
— Evet Tosun, yalnız ona bir şey yaptırmadım; babamı sürgünden kurtarmadım. Çünkü ondan bir hizmet istemenin neye mal olacağını pekâlâ biliyordum. Evet,

evet Tosun, gözlerimin içini iyi ara; belki bir daha birbirimizi görmiyeceğiz. O, babamı kurtarmak için gittiğim gün, bana evlenme teklif etti ve buna karşılık buradan çekileceğini, onun çekilmesinin buradaki kendi birliklerini zayıflatacağını ve belki Anadoludaki düşman ordusunun dağılacağını söyledi. Reddettim Tosun. Çünkü seni, seni memleketimden çok seviyorum galiba! Haydi bir daha öp, Tosun... Bak şimdi ağlamıyorum bile...
Tosun, bir an için yalnız eşini bilen bir erkek, yalnız sevgilisini ve aşkını tanıyan bir ruh oldu. Fakat o da tıpkı kendine çiçek dudaklarından cenneti ve cehennemi veren bu kadının arkasında yürüyen ordusunu, sıkıntı ve zincir altında ıstırap çeken milletini gördü. Demek memleket ve ülkü insandan yalnız vücudunu, yalnız hayatını istemiyordu; bunların bin defa üstünde, bunların heyecanını oyuncak yapan aşkın pahasını istiyordu. Fakat o, çok düşünmedi. Titreme bir an için geldi geçti; genç kızın kemiklerini birbirine geçiren demir kolları gevşedi, î̂ğildi, minderin önüne diz çöktü, elleri kızın dizinde, gözleri en derin bir saygı ve ancak en kahraman bir askerin başında görülen bir kendinden geçişle zavallı kızın gözlerine en kahraman bir askerin mezarı başında gözlerine bakar gibi derin derin baktı:
— Aliyeciğim! dedi. Yarın bizim ordu öğleye kadar buraya gelecek, ben mutlaka bu gece, sabahtan önce, düşman cephesini aşmağa, ilerideki köprüyü yıkmakla görevliyim. Bunun yapılmaması Allah korusun bütün ordu için felâket olabilir. Seni ölümden beter bir şeye gönderiyorum. Fakat senin zekân, senin kahraman kalbin bu felâketten de bir yol bulup sıyrılacaktır. Sana namusum üzerine yemin ediyorum ki senden daha cesur, senden daha kahraman bir tek asker tanımıyorum.
Son uzun öpüşten sonra Aliye indi; aşağı kapıyı açtı; hemen sokağa fırladı. Fakat birdenbire kapının önün-

de durdu. Sokağın iki başında nöbi<-:ler dolaşıyor, kendi kapısının tâ yanında iki erle beraber kasabalıya ben-ziyen tanıdık biri duruyordu. Ay ışığı, sokağa çok kuvvetle vuruyordu. Kasabalı adam da oek meydana çıkmak istemiyordu ki derhal fenerin altından uzaklaşmaya çalıştı. Fakat Aliye eğildi, yüzüne baktı. Uzun Hüseyin E-fendi idi. Sonra erlere döndü, kuvvetli sesiyle, rahat rum-casiyle:
— Siz burayı bekliyorsunuz, anladım; fakat bu adam niçin benim kapımda duruyor? Bu, bizim düşmanımızdır. Kapımızdan uzaklaştırınız, dedi. Er:
— Komutanın emri var kiriya, dedi.
— Beni. hemen, yanma götürünüz. Ona ordunuzun hayrı için bazı şeyler söyliyeceğim ve bu adamı bizim eve sakın sokmayınız.
Erler, Damyanosun genç kıza zâfını bildikleri için isteğini aşırı bir özenle yerine getirmeğe çalıştılar. Kantarcıların Hüseyin Efendi, adamlarından, kıyafeti Tosun Beve benzer bir adamın kasabaya gelmiş olduğunu haber almıştı. Bunu gidip kumandana haber verirken Damyanosun o gün döneceğini öğrenmişti. Herhalde Damjranosun vekili, Tosun Beyin tutulması için ona gereken kuvveti bir subayla sağlamıştı. Yalnız dikkatli davranmasını, yüzde yüz Tosunun Aliyenin evinde olduğuna kanaat getirmeden evi basmamasını tembih1 emişti. Ev ve sokak o kadar dikkatle kuşatılmıştı ki Aliyenin değil, bütün o sıralardaki evlerden kuş uçmasına imkân kalmamıştı.
Aliye sokağa çıkınca, durumu olduğu gibi anlamıştı. Onda şimdi karar vermişlerin ipnotize hali vardı. Dam-yanosu görmek istediğini erler yakındaki subaylarına söylediler. O da nefes nefese geldi, Aliyeyi sorguya çekti. Evet, Aliye vakit kaybetmeden Damyanosu görmeliydi. Subay, kızı o kadar kesin ve sakin buldu ki onu korumak

için üç er verdi, karargâha gönderdi. Kız birkaç adım gittikten sonra döndü, subaya babası Ömer Efendi gittikten sonra kendi işlerine bakan, çarşıdan gerekli şeyleri alan Durmuş adında fakir bir çocuk olduğunu, o çocuğu bulup annesine göndermek için izin istedi. Subay bunu itirazsız kabul edince, çocuğu evinde bulup Gülsüm Halaya göndermek kalıyordu. Durmuş, Aliyenin evinin köşesinde bir odalı basık bir kulübede oturuyordu. Aliye kapıyı vurduğu zaman o, henüz Lâtif Ağaların evinde işinden dönmemiş olan anasını bekliyordu. Seslendi:

— Durmuş, seni Gülsüm Hala istiyor çocuğum. Sen hemen git!

— Hocanım, Gülsüm Hala hasta mı?

— Evet biraz hasta, ben doktora gidiyorum. Haydi çocuğum.

Bunu çocuğu korkutmamak için söylemek zorunda idi. Bütün varlığını bir tek noktada toplıyan, yalnız Tosunun kurtulması için göze aldığı fedakârlığın şeklini düşünen Aliye kendisini, en çıkarsız ve pürüzsüz bir gönülle seven bu çocuğa karşı yüreğinde gözlerinden yaş şeklinde çıkmak için toplanan bir acıma ve erime duydu ve çocuğun kendisini görmemesi için erlerle hemen uzaklaştı. Meydana geldiği zaman arkasından iki küçük, çıplak ayak koştuğunu duydu. Dönüp bakmadan bu ayakların kimin olduğunu biliyordu. Onun nereye gittiğini, ne olduğunu anlamak için arkasından koşuyordu. Bundan, yanındaki iki erin sinirlendiğini ve süngüleriyle oynadıklarını görünce sakin bir sesle:

— Rica ederim, bu çocuğa darılmaymız. Bu, küçük bir öksüzdür. Beni tevkif ettiniz sandı. Bakın, ben onu geriye döndürürüm. Durmuşa seslendi: — Durmuş, çocuğum, geri dön, Gülsüm Hala yalnız, seni bekliyor.

O küçük çıplak ayaklar, ilk defa söz dinlemedi, koştu, geldi. Pek iyi tanıdığı iki kirli küçük el, ellerini ya-

kaladı. Sesi kısık, yaşla, isyanla dolu idi. Aliye, garip değil mi, bu meydanda Hacı Fettnh Efendinin kendisi aleyhinde vazettiği günün tehlikesini ve o gün Durmuşun aynı heyecanını hatırladı. Bu sefer, bu küçüğü belki en sn görüşüydü. Yumuşak elleriyle onun küçük yanaklarını okşadı.

— Sana nidecekler Hocanım?

— Bir şey etmiyecekler Durmuş. Sen, hemen eve git, öyle lâzım. Haydi bir küçük asker gibi.

İtaate alışmış bir küçük asker gibi gözleri ve boğazı dolu döndü. Acaba Tosun tutuldu mu, ne oldu? Heyecanını, kederini Aliyenin evine doğru koşarak yatıştırmaya çalıştı: Aliyenin yanındaki bu iki erin boğazını sıkmak istiyordu. Meydan, yeni çıkan ayın ışığında beyaz bir kün-bet gibi, siyah boşlukta cami, minaresiyle kabartma bir hayale benziyordu. Fakat burada, şimdi ellerinde fenerlerle siyah hayaletler dolaşmıyordu. Yalnız devamlı bir asker faaliyeti vardı; süngüler, nakliyeler, toplar geçiyordu ama bunların hepsinin üstünde yine genç ve acıklı bir ses ezan okuyor: Kasabanın sessiz damları üzerine gökten dökülür gibi ümidin ilâhî tesellisi, Allahüekber, Allahüekber diye Tanrının büyüklüğünü, hiçbir dayanağı olmıyan esir ve talihsiz halka tekrarlıyordu.

Bu ses, Aliyenin de donmuş ruhuna teselli ve sevgi getirdi. Mevlit gecesinin ilâhî heyecanını ve o geceki duygularını hatırladı. O gece kadınlığın en derin ve mutlu titreyişini duymuş, o gece rahmet ve şefaatini insanlara vâdeden dinin teselli ve iyiliğini çözümlemeksizin anlamıştı. Mevlit okuyan Dedenin ruhanî yüzü, belli belirsiz ışıklar arasından ona bakıyor gibi geliyor; o insanın zâfmı ve çaresizliğini bilen tatlı ve güzel sesin, kulağına, sevgilisi için feda ettiği körpe hayatını kutsadığını hayal ediyordu. Aynı dinin kuvvetli bir mümini olan Hacı Fettah Efendinin tutku ile, hile ile, kin, öfke ve zulümle dolu

çirkin yüzü bir zebani hayali gibi kafasından geçmek istedi; fakat Aliye onu artık düşünmek istemiyordu. Zaten şimdi, bir az sonra, Hacı Fettah Efendi gibi, Uzun Hüseyin gibi, belki onlardan çok daha korkunç bir işkenceyle hayatını yok edecek olan Damyanosla karşı karşıya gelecekti.

Aliyeyi karargâhın önünde bıraktılar ve haber vermek için yukarı gittiler, fakat zaman geçiyor, kimse Aliyeyi çağırmıyordu. Yukarıda önemli bir harb meclisi vardı. Meclis bitinceye kadar kimsenin girmemesi için, oda kapısında nöbetçiler vardı. Aliyenin derhal yukarı çağrılmamasından cesaret alan erler, küstahlaşmak üzere idiler. Lüküs lâmbasının direğine dayanmış duran siyahlı genç kızın etrafında daha yakın dolaşıyor, öksürüyor, bıyıklarını buruyor ve yavaş yavaş rumca söz atıyorlardı. Fakat Aliye, bunları duymuyordu. Kendisinin Damyanos tarafından hemen çağrılmaması acaba neye işaretti? Eğer Damyanosun kalbi üzerindeki etkisi kayboldu ise ne yapacaktı? Tosunun düşman askerleri tarafından sürüklendiğini, bu meydanda asıldığını, sonra Türk ordusunun düşman cepaneliğinin atılmış, ordusunun yolu kesilmiş zan-niyle kasabaya girerken düşmanların üstün bir kuvvetle orduyu da, kasabayı da mahvettiklerini hayal ediyor ve kalbinde bunun uyandırdığı ıstırabı unutmak için tırnak-, larını kendi elleri üzerine batırıyordu. Düne kadar Damyanosun aşkına en aşırı tiksinti ile bakan kız, şimdi o aşkın zayıflamış olması ihtimaliyle üzülüyordu. Ne garip, ne garipti!

Nihayet erlerin çirkin sarkıntıları, kızın eteğini çekmek, kolunu çimdiklemekle sona varınca, biraz, kafasını topladı. Oldukça sert bir sesle:

— Mutlaka komutana benim geldiğimi söyleyiniz. Çok önemli bir şey söyliyeceğim, dedi.

Kendisine yukarıda meclis olduğunu söyledikleri zaman:
— Öyle ise yaverine haber veriniz, dedi.
Aliye yaverin odasında da fikirleriyle yalnız kalamıyor. Damyanosu görünce davranışını ve söyliyeceği sözleri kafasında toparlıyamıyordu. Genç yaver ona durumdan yarı rumca, yarı gösterişli bir fransızca ile gittikleri hükümet merkezini ve geçirdikleri hayatı ballandıra ballandıra anlatıyordu.
Ay yükseliyor, pencereden çıplak ve ışıklı meydanda düşman erlerinin hâlâ gelip gittikleri görülüyordu. Nihayet yaver bir aralık kayboldu, bir kapı açıldı ve kapandı. Sonra kendi oturduğu odanın kapısı telâşla itildi, Damyanos can atarak:
— Matmazel nasılsınız; beni görmeğe bu zaman niçin geldiniz? diyor ve kızın ellerini sıkarken bundan önceleri el vermiyen Aliyenin şimdiki uysallığına ve kendinden tiksinmiyen haline hayret ediyordu. Fısıldar gibi:
— Bir önemli toplantı var, bunu dağıtmak imkânı yok, ne yapayım matmazel?
Genç öğretmenin ince yüzü pembeleşti:
— Mümkün olduğu kadar sizi çabuk görmek istiyordum, komutan, dedi.
Harp meclisi çok çabuk sonuçlandı. Türk ordusu Afyon'a zaferle girmişti. îşgal altındaki Türk kasabalarından bu gerçek, çok titizlikle saklanıyordu. Damyanos kuvvetli bir savunma için hazırlanıyor, hem de ordunun içteki güveni için yerli ahaliyi çok sıkı bir göz hapsi içinde tutuyorlardı. Askerin bozulduğu her kasabada Türklere büyük zararlar vermek, kasabayı yakmak ve geniş ölçüde yağma yapmak için teşkilât kurmuştu. Kendi servetini istediğinden çok fazla kabartmış olan Damyanos, kasabadaki yağmayı avenesine bırakmak istiyordu. Hele kendisinin gözden düşmesine yol açmış olan Kantarcıların

servetini mutlaka adamlarına bırakmak, böylece onları kazanmak istiyordu.
Bütün bunların arasında Damyanosun geldiği dakika-danberi en dikkatle yaptığı plân, Aliyeyi elde etmek ve kaçırmaktı.
Gelir gelmez kızın kasabada olduğunu haber almıştı. Doğrusu, memleketinde bulunduğu sırada da, dolayısiyle kızın gönlünü kazanmak için Ömer Efendiyi orada Türk sivil esirlerin uğradığı sefalete, sıkıntıya düşürmemişti. Onu derhal serbest bıraktırmış ve ailesiyle haberleşmesine izin almıştı. Orada, gittiği yerde milliyetsever bir kahraman diye kızların, kadınların etrafını aldığı ve binbir eğlence ile oyalamaya çalıştıkları Damyanos, Aliyeyi unuta-mamışt;ı. Bu, o kadar garip ve tabiî olmıyan bir hastalık, bir azaptı ki Nemrutun başındaki sinek gibi Damyanosa kafasını parçalatacak kadar işkence yapıyordu. Bundan onu ne memleketi, ne kadın, ne zevk, ne de kiliseye bir günahkâr tutkusu ile sığındığı anlar kurtarabildi. Ne kadar derin yaşar, sinir sistemi ne kadar şiddetle titrerse bütün varlığının derinliğinde kendisini perişan eden kızı da o kadar fazla hatırlıyordu. En sonunda bunu bir hastalık gibi kabul etti ve memleketinin en büyük sinir doktoruna gitti, doktor onun sefahattan, suistimalden şişmiş, sarkmış, acayip ve zalim yüzüne, şehvetle titriyen iğrenç ağzına, kanlı gözlerine baktı. Bu kadar istek veren kızı mutlaka elde etmesini, onu ancak bu kızın kurtaracağını söyledi. Kasabaya döndüğü zaman Aliyeyi ille elde etmek, çıldırmadan, kudurmadan yaşıyabilmek için bunun gerekli olduğuna inanmıştı. Fakat İzmir'e ayak bastığı dakikada, Türk ordusunun taarruz ettiğini haber almıştı. Kasabaya geldiği zaman kendi ordusu en buhranlı ve korkulu dakikalarını yaşıyordu. Hattâ Aliyenin evinin Kantarcıların Hüseyin Efenid vasıtasiyle çevrilmiş olduğunu, önemli bulmadıkları için, ona söylememişlerdi. Aslında,

yüksek ve küçük rütbede bütün düşman memurları Kantarcıların, Uzun Hüseyin Efendinin servetinin herhangi bir hizmete karşılık dokunulmazlığına razı değillerdi. Tosunun kasabaya girdiği de yalnız bir dedikodu olarak kabul ediyorlardı. Çünkü kaç defa bu söylenti üzerine tertibat alınmış, bir sonuç çıkmamıştı.
Damyanos, toplantı dağılır dağılmaz yaverin odasına kadar gitti ve genç kızı çağırdı. Odada lüküs lâmbasının altında karşı karşıya gelince ellerini tuttu, fakat Aliye ellerini birdenbire çekti.
— Komutan, dedi. Size çok ciddî bir kararımı söylemeğe geldim. Siz buradan gitmeden önce bana evlenme teklif etmiştiniz.
— Evet Matmazel.
— Bazı şartlarla onu kabule karar verdim.
Damyanosun, o kadar başı döndü, o kadar gözleri karardı ki masasına dayanmasaydı, boylu boyuna devrilecekti. Bu sesin belirttiği saadet ve heyecan öyle korkunç ve öyle şeytanca idi ki bunun karşısında ne askerî, ne insanî ve ne de millî hiçbir düşünce ve isteği kalmamıştı. Bunu Türk ordusunun zafer arifesinde

yapması ona öyle başdöndürücü hülyalar veriyordu ki kız, ondan kendi ordusuna hiyanet, hattâ Türk ordusuna katılma teklif etse kabul edecek kadar kendinden geçmişti.
Komutanın bu saadet sarhoşluğu ile beş dakika süren susuşu, Aliyeyi fena halde korkuttu. Yanındaki pencereden gördüğü ayın garip ışığmdaki boş havada Tosunun beyaz ve gergin yüzünü ölüm ıstırabı içinde görüyorum sandı. Bu olmaması için her şeye, kendisi için ölümün her şekline razıydı. Damyanosun cevap vermemesinden üzgün, ağır ve çekici sesiyle, menekşe gözlerinin ısrarlı ve karıştırıcı bir bakışiyle tekrar sordu:
— Bana cevap vermiyorsunuz, komutan?

— Her ne şart olursa olsun bilmeden ve sormadan derhal kabul ediyorum, Matmazel.
Damyanosun istekli, kocaman ellerini, kadın ve çocuk kaniyle kirlenmiş ellerini yine itti.
— Önce benim evimin etrafında iki gündür bir asker çemberi var. Bu çemberin başında, düşmanım Kantarcıların Hüseyin Efendi bulunuyor. Bu çemberi derhal kaldıracak ve bu adamı hapsedeceksiniz. Sonra bir yıldır kasabaya her türlü işkence yapılmasına âlet olan Hacı Fettah Efendiyi kaldıracaksınız.
Damyanos zile bastı.
Yaveri çağırdı. Kesin olarak bu iki adamın hemen tevkifini ve Aliyenin evinin etrafındaki çemberin kalkmasını emretti. Sonra, kıza, tek kanlı göziyle bir köpek gibi baktı.
Yaverin, Tosunun o evde saklı olduğunu Hüseyin Efendinin iddia ettiğini söylerken, Aliye, uzun ve sinirli güldü:
—¦ Eğer Tosun beni hâlâ sevse, eğer Tosun benim yanımda olsa gelir, sizinle evlenmeğe söz verir miydim komutan? dedi. Sesi o kadar acı ve samimî idi ki iki subay birbirine baktılar ve yaver, hemen odadan çıktı.
Gerçekten o an için Aliye yalan söylemiyordu. Tosun, kendisinin değildi. Tosun, sırf görevinin, ruhiyle, bütün var-lığiyle ülküsünün askeri idi. Bu zavallı kız memleketi için altı ay önce reddettiği korkunç fedakârlığı, Tosun kalbinde kendisine rakip olan memleket aşkının zaferi için yapıyordu. Fakat ıstırap sıtması arasında memleket, ordu, kasaba çocukluğundanberi en ilkel bir ibadetle sevdiği her şey, hattâ din ve hayat, Tosunun erkek yüzünde sembolünü bulmuştu. Gittikçe sararan ince yüzünün iki parlak güneş gibi yanan güzel gözlerini yine ısrarla Dam-yanosa çevirdi.
— Evden çemberin kalktığını, düşmanlarımın ceza

gördüğünü haber verdikleri an, en son şartımı söyliyece-ğim, dedi.
Telefonla, posta ile gönderilen emirler, yarım saat sürmeden ona istediği sonucu sağladı. Sonra kendi Damya-nosa doğru gitti, ellerini tuttu ve gözü gözlerinde:
— Evleninceye kadar, bana, bizim müslüman ve Türk geleneğinde olduğu gibi davranacaksınız söz veriyor musunuz?
Dedi. Hem Damyanosun şüphe etmesine imkân vermemek; hem de o geceki olaylara hâkim olabilmek içiriş
— Ben artık sizin yanınızda kalacağım komutan;
bana burada bir oda hazırlatınız, olmaz mı?
+
Bu uzun ve korkunç dakikalarda, sonsuzluk gibi sonu gelmiyen anların devamlı işkencesi vardı! Aliye, Damyanosun odasında bir koltuk üstünde, karşısında millet katilinin mutlak saadetini kendi dinmiyen, scnmiyen acılarının pahasiyle ödüyordu. O çiçek gözleri ve çiçek dudaklariyle Damyanosa gülerken kulakları hem cephanenin atılışını bekliyor, hem durgun ve dilsiz gecenin esrarını dinliyordu.
Ne kadar saat, ne kadar yıl, ne kadar yüzyıl gelip geçti, bilmiyordu. Fakat işte, işte ilk gümbürtü, işte karargâhın pencerelerini sarsan, bütün kasabayı cehennem sesiyle yırtan, basıncı ile camları parça parça eden ilâhî başarı! Cephane atılıyor, cephane atılıyordu.
Sonra büyük bir panik, kaçışan erler, birbirine giren karargâh ve Damyanosun erler arasına kadar yayılan paniği yatıştırmak için koştuğu kargaşalık dakikaları ve bütün erlerle, ahali ile birlikte koşan, kaçan Aliye!
Sabah, titrek beyaz ışıklarla kasabanın karanlığını dağıtıyor ve horozlar öterken Aliye, Gülsüm Halanın kolları arasında bir ölü gibi küskütük, kaskatı, bir daha uyan-mıyacakmış gibi baygın yatıyordu.

XII
VURUN KAHPEYE
Damyanos, cephanenin atılmasiyle başlıyan paniği yatıştırmadan ikinci bir haber, kasabadaki kuvvetlerin yüreklerini altüst etti. Askerin dönüş yolu üzerindeki büyük köprü yıkılmıştı. Bozgun başlarsa, topları ve ağırlıkları götürmek imkânsızdı. Bu yeni olay üzerine Damyanos, kurmaylariyle yeni bir karar almaya zaman

bulamadan, bekledikleri Türk taarruzu başladı. O zaman bütün korkunçluğiyle kasabanın tüyler ürperten felâketi başladı. Dağılan ve disiplini tamamiyle yok olan düşman erleri, kasabayı baştan başa yağmaya ve yakmaya başladılar. Kasabanın üstünden büyük ve kızıl bir ateş dalgası her şeyi sarıyor, yalıyor, yutup geçiriyordu. Bu ateş dalgası arasında insanlar kaçışıyor, boğuşuyor, yanıyor, kıyamete benzer bir birliğini haykırışıyorlardı.
Damyanos, ancak kendi ordusunun tamamiyle elinden çıktığını, yıkılışın gerçek ve kesin olduğunu anladığı zaman, kendi kaçış araçlarını, muhafaza birliğini topladı ve karargâha döndü. Aliye kargaşalıktan faydalanarak kaçalı birkaç saat olmuş, kimse onunla meşgul olmamıştı. Her şeyin mahvoldugu bu anda Aliyenin de elinden kaçmasından Damyanos o kadar sarsılmış, o kadar çıldırmıştı ki disiplinsizliği, paniği bahane ederek eliyle bir kaç eri vurdu. Sonra küçük bir kuvvetle cayır cayır yanmakta olan Aliyenin mahallesine koştu. Aliyenin evinin bulunduğu mahalle, köşede durmuşun balçıktan küçük kulübesi müstesna, tamamiyle yanmıştı. Kendi neredeydi? Nasıl kaçmıştı, sağ mıydı? Soruşturup anlamak güçtü. Tarifi güç bir boğuşma, bir felâket, bir kan sahnesi olan bu kasabaya Türk askerinin girmesi gün değil, saat mese-lesiydi. Damyanos da Türk mermileri kasabanın etek-

lerine düşerken ve bu sırada sonsuz bir korku ve işkence içinde çırpman halk geçici bir cinnet içinde kaynaşırken, bütün bu facia devamlı bir ateş ve duman içinde kaybolurken, kendisi de adamlariyle birlikte çekildi gitti. Damyanos çekildikten bir saat sonra, yarısından fazlası yangın ve boğazlaşma harabesi olan kasaba sokaklarında, bir tek düşman eri kalmamıştı.

Bütün bu facianın ortasında Aliye ile Gülsüm Hala, arka sokaktaki incir bahçesine sığınmışlardı. Bir duvarın yıkıntıları arasına saklanan bu iki kimsesiz kadın, dudakları ve boğazları korkudan kupkuru, vücutları heyecandan inmeli inmeli büzüldüler, beklediler. Önce kimsenin uğramadığı incir bahçesi, canını kurtarmak için kaçan erkeklerle namusunu ve çocuğunu kurtarmak içirt koşuşan kadınlara, kızlara sığmak oldu. Çok geçmeden, yağmacılar ve düşman erleri, kurtuluşu burada ariyan kurbanlarının izini buldular ve saldırdılar. Sonsuz bir kâ-buslu ve acıklı sahne, bir saat burada Aliyenin korkudan fazla acımaktan, isyandan büyümüş, donmuş gözleri önünde geçti: Üstleri parça parça, saçları lime lime kaçan kadınlar, kimsesiz ve şaşkın ,anasmı babasını kaybetmiş çocuklar, bunların arkasında gözleri dönmüş, ellerinde tüfeklerini gelişigüzel boşaltan, söven, en çirkin bir tutku ve cinnetle zavallılara salan düşman erleri, ağaçlar arasında, kızıl bir hava ortasında birbirine girmiş, suçsuzlarla boğuşuyor, durmadan bağrışıyorlardı. Akşam yaklaştıkça, karanlık arttıkça alev, daha parlak bir kızıllıkla facia sahnesini aydınlatıyor, top sesleri, uzaktan gelip geçen tek nal sesleri, genel âhenge daha sık katılıyordu.
Aliyede üç gündür durmadan devam eden korkunç heyecan, onu yavaş yavaş donduruyor, kendinden geçiriyordu. Şakaklarında, bütün damarlarında ateşle tutuşmuş,

zehirlenmiş kanı kafasını parçalayacak, damarlarını koparacak gibi atıyor, atıyordu.
Düşman çekildikten sonra Gülsüm Hala, kendinden geçmiş gibi yatan genç kızı arkasına aldı. Kendi mahalleleri kül olmuş, kızıllık azalmıştı. Bir an, durgunluktan faydalanarak onu arkasına aldı. Durmuşun kulübesine götürdü. Kimsenin ne temalımı, ne de dikkatini çeken bu tavanı basık, balçık kulübesinin tek odasında Aliye bir ölü gibi uzanmış yatıyor; etrafında Gülsüm Hala, Durmuş ve annesi, en sevgili ve vefalı üç kalb, onu bekliyorlardı. Belki zavallı kız, son saatlerini yaşıyordu. O kadar korkunç o kadar kanlı saatlerden sonra düşmanların gitmiş olmasından bile bekledikleri saadeti duyamıyacak bir haldeydiler. Zaten kasabada düşmanların yerine yerli serserilerle yağmacılar geçmişti. Hiçbir hükümet, hiçbir teşkilât, hiçbir güven yoktu. Mum yakmadan, cehenneme zincirlenmiş gibi üç çift masum ve zavallı göz, Aliyenin yanında oturdular ordunun, disiplinin, kurtuluşun gelmesini bekledi, bekledi.
Gece yarısı kasabada hiç düşman kalmadığına kanaat getiren ahali, hapishaneye hücum ettiler, mahpusları salıverdiler. Düşmanın zulüm ve işkencesinden kurtarılan, bir çeşit millî kahraman gibi ilk alkışlananlar arasında, hapishaneye birkaç saattenberi atılmış olan Hacı Fettah Efendi ile Kantarcıların Uzun Hüseyin Efendi de vardı. Ahaliye düşman aleyhinde ilk nutuk çeken, Türk ordusunu selâmlamak için bir heyetin kasabanın sınırlarına gidip beklemesini ilk öne sürenj Hacı Fettah Efendi oldu. Düşmanla işbirliği yapan, düşman varken hiç olmazsa millî orduya karşı olan kasabanın en aşağı tabakası, en büyük gürültü ve gösterişle günün milletseverleri ve kahramanları olmuşlardı. Hepsi birden bu heyete Hacı Fettah Efendiyi, düşmanların daha o gün evinden alıp ite kaka götürdükleri Fettah Efendiyi başkan olarak öne sür-

düler. O, reddettikçe ahali onun kabulünü ısrarla istiyordu. Hacı Fettah Efendi, bunu şiddetle reddetti. Türk ordusu kasabaya girmeden önce, aralarında temizlenecek adamlar vardı. Kendi çektiklerinin cezasını mutlaka bir yere ödetmek ihtiyacını duyuyordu. Hacı Fettah Efendi büyük bir ustalıkla, bu felâketin pahasını ödeteceği kurbanları, en müdafaasız, en biçarelerden seçmek istedi.

— Biz, kendi ordumuz girmeden önce, burada şeriatın namusunu kurtaracağız; onurunu yükselteceğiz. Önce burada düşmanlara namusunu satmış ne kadar kahpe varsa temizliyeceğiz. Şu büyük cami meydanında, Allahm evi önünde onları öldüreceğiz. îslâma, Islâmm namusuna hiyanet etmiş bir tek kahpe bırakmıyacağız. Diye haykırdı. Bir kısım halk kendi kendine orduyu karşılamaya giderken, Hacı Fettah Efendi de bu mutlu işi göreceklerin başında, en ateşli nutuklariyle kalabalığı kışkırtarak kahpeleri bulmaya gitti.

Sabah ezam okunurken, Aliyenin yanında dalmış olanların üçü de uyandılar. Aliye hâlâ dalgın, hâlâ geçen korkunç saatlerin damarlarında tutuşturduğu ateş, sarı, hasta yüzünde kızıl dalgalarla dolaşıyordu. Üçü de gözlerini açınca Aliyenin yanma gittiler, sevimli yüzüne baktılar. Kurumuş dudakları durmadan kımıldanıyor, durmadan siyah kirpiklerinin ipekten birer saçak gibi tamamladığı çürümüş göz kapakları titriyordu.

Ne söylüyordu? Aliyeyi dinlemek için büyük bir duygunlukla gerilen şefkatli kulaklar, ezanla beraber ötüşen sonsuz horoz seslerine uzak ve derin bir Allaüekber ahenginin karıştığını, bilinmedik seslerin ve bilinmedik ayakların yaklaştığını duydular. Hepsi birden anlamadan Allahüekberlerin heybetinden ürktüler. Bir kurban bay-

ramı havası, bir kan kokusu duyuyor gibiydiler. Aliye, aynı anda, titriyen dudaklariyle:

— Toprağınız toprağımdır... Sizin çocuklarınıza... ışık olacağım... Vallahi billahi, korkmıyacağım... diye sayıklıyordu.

Fakat korkunç sahne başladığı zaman, genç ruhunun bu güzel yemininden sonra uyandı ve tatlı gözlerinden, arkada bıraktığı üç insanın ölünceye kadar unutamadıkları, bir korku geçti.

Aliye, Hacı Fettah Efendinin şeriat uğruna kurban ettirdiği, Kantarcıların Uzun Hüseyin Efendinin milliyet adına parçalattırdığı ilk hain kahpeydi. Düşman komutanının karargâhında son gece görünen bu İstanbullu kahpenin, etinden, kemiğinden \av zerre bırakmamaya Hacı Fettah Efendinin din ve millet adına kandırdığı halk andiçti.

Alacakaranlıktan ilk sıyrılan beyaz ve titrek ışık, kasaba meydanında beyaz caminin gölgesinde halkın büyük bir yüreklilikle düşman komutaniyle ilgisi olan iki kadını Parçaladıklarını, azgın köpürüşle insanların kolları, yumrukları, sopalariyle kaynaştıklarını gördü. Bütün kasabanın ufuklarında iki ses, çirkin fakat coşkun bir â-henkle birbirine karışıyordu:

— Vurun kahpeye, vurun kahpeye'

— Allahüekber, Allahüekber...

Aliyeyi Durmuşun evinden sürükledikleri an, o, korkunun tutulur, duyulur korkunçluğunu, dayanılmaz gücünü bütün varlığında duymuştu. Ateşten yanan el kadar küçük yüzü ölü gibi sararmış, şakaklarından ve moraran dudakları etrafından soğuk ter taneleri fışkırmış, dizlerinin kemikleri tamamiyle erimiş gibi pelteleşmişti. Hacı Fettah Efendinin gümbürdiyen sesini, ahalinin hiç tanın-

maz hale gelmiş yüzlerini görünce bütün yüzünü kaplar gibi büyüyen menekşe gözlerini kapamış, kendinden geçmişti. Uzun zamanlardanberi korkunç bir tutkunun şehvetle, öfkeyle ve cinnetle beslenen gücü, birdenbire patlak vermiş ve Uzun Hüseyin Efendi de, Hacı Fettah Efendinin din ve ahlâk adına idare ettiği cinayete, milliyet adına katılan bir genç zebani oluvermişti. Aliye, Uzun Hüseyin Efendinin sarı ve iğrenç yüzünü yüzünde, mundar nefesini en kaba bir taşkınlıkla kulaklarında, kuru kirli ellerini başındaki Örtüyü, omuzlarındaki mantoyu parçalar görünce gözlerini açmış, birdenbire kuvvetsiz bir korkunun ortasından isyanın en güçlü dalgaları yükselmiş ve her mazlumu zalimlerine, her şehidi cellâtlarına üstün yapan mutlu güc, onun da zayıf kalbini yükseltmişti. Biraz ötede Ölmek üzere olan pek tanıdığı zavallı bir kadının parçalanmış gırtlağından, son nefesin, kaynıyan bir su gibi kanlar arasında düzenli bir ahenkle inip çıktığını, zaten sopadan, yumruktan pelteleşen vücudu üzerine kuvvetli erkek kollarının sopalarıyla hâlâ işlediklerini gördüğü zaman, kendisinin de halk önünde aynı sonuca mahkûm bir kahpe, gâvurla yatıp kalkmış bir günahkâr diye suçlandırıldığım anlamıştı. Olanca sesiyle, sesinin en tatlı ve kasabanın hiç unutmadığı bir içlilikle:

— Siz, dün düşman komutanının adamları, kasabanın zalimleri olan bu hainlerin söziyîe beni nasıl öldürüyorsunuz? diye haykırdı. Düşmanları kasabaya bunlar davet etmedi mi? Babam Ömer Efendiyi, ordumuzu istiyor diye bunlar sürgün etmedi mi? Bana değil, Hacı Fettah Efendiye, Uzun Hüseyin Efendiye vurun!

Aliyenin sesinde ve onları suçlıyan güzel gözlerinde kendi derileri için tehlike sezen Hacı Fettah Efendi ile Uzun Hüseyin Efendi, kin ve öçlerine karışan can kor-iusiyle daha iğrenç, daha korkunçlaştılar:

— Kahpeyi daha söyletiyor musunuz? Dün akşam

Dâmyanosun koynundan çıktı. Dün bizi hapse attırdı, düşman subaylariyle cümbüş yapan, dinini, milletini aşa-ğılıyan bu karıyı söyletmeyiniz. Bunu dinliyenler kâfirdir. Vurun, vurun, vurun kahpeye vurun! Kafasını, hâlâ söz söyliyen dudaklarını Parçalayın; erkekleri baştan çıkaran haram saçlarını yolun! Vurun, vurun!
Birdenbire Aliyenin tam yanındaki Hüseyin Efendinin etrafa bulaşıcı tutkusiyle kuduranlar, en çirkin istekleriyle insanlıklarını kaybedenler, Aliyeyi en korkunç ve en kirli hareketlerle parçalarken, kalabalığın dışında Aliyeyi tanıyanlardan ve kadınlarını vaktiyle Tosun Beye şefaat için gönderenlerden biri:
— Hacı Fettahm söziyle, Damyanos hafiyesi Hüse-yinin söziyle Ömer Efendinin kızma dokunmayınız, önce bu hınzırları gebertelim.
Diye haykırıyor ve ahali ikiye ayrılıyordu. Fakat Aliye tamamiyle kendinden geçmiş, alnından, boynundan, çıplak omuzlarından sızan kanları, mosmor ezilen çıplak vücudiyle zulmün, öfkenin) geçip fenalığın ve ölümün sınırlarına yaklaşıyordu.
Son sırların geçit yerinde, ruh hayatının en güzel dakikasında, o meydanlardan geçip, mevlide gittiği geceden hatırında kalan mısraları tekrarladı; yine top kandilin altında yükselen dumanlar, kandillerden inen uzun, titrek, ışık demetleri arasında ruhanî yüzlü Dedenin ezelî bir rahmet ve şefaat vadeden güzel sesini duyuyordu. Bin-bir insan hayalinin karıştığı bu anda caminin ortasında Hacı Efendi kendisini yatırmış, kesmek istiyordu. Kurban bayramıydı: Halk, hep birden tekbir getiriyor, Aliyenin orada, caminin rüyaya benziyen ışıkları ortasındaki çukura uzatılan başının kesilmesini kutluyordu. Vücudu bir küçük kuzu olmuştu. Bir defa küçüklüğünde, kendisinin biraz büyümüş kuzusunu da bahçelerinde böyle kurban

etmişlerdi. Camiden, çocukluk evinin küçük, nemli bahçesini görüyordu. Ahalinin bir kısmı:
— Kuzudur, yazıktır, kurban olmaz, diye haykırıyor,, bir kısmı da korkunç bir çığlıkla:
— Kesin, kesin; millet için, kasabanın kefareti için kesin, diye haykırıyordu.
Millet, millet Tosundu. Son aşk gecelerinde en son saadeti insanlara nasip olmayan titreyişi ve vücudu kollariy-le, dudaklariyle veren güzel Tosun için onu öldürüyorlardı. Tosunun altın salkımlardan süzülen ayın altın ışığın-daki gözleri bütün imanını, bütün kadınlık ve iyilik hülyalarını almıştı; sevmek meşakkatti. İyilik, çocuk gibi azaptan, fedakârlıktan, belki de ölümden doğardı. İhtiyar ve ruhanî Dede Kamu düşmüşlere destgîr olan müminlerin peygamberini selâmlarken, o zavallı, eli ayağı bağlı, kuzulaşmış genç vücut da titredi. Tıpkı o gecedeki gibi, yanı başında başka bir kadın, kendisinin gidip acıma ve-sevgi ile elini uzattığı günahkâr kadın vardı.
Bir an ruhanî Dede ile Hacı Fettah Efendinin kendi vücudunu çektiklerini sandı. Kadın ona korkma, korkma diyordu. O zaman yine Tosun ve Tosunun elçisi olduğu binbir ince ve güzel şey, ruhunda titredi, uçtu.
Sevgili bir ses okuyordu:
Dedi gördüm ol habibin ânesi Bir acep nur kim güneş pervanesi Berk urup çıktı evimden nâgihan Göklere dek nur ile doldu cihan.
Sonunda her yaratıcı mahlûkun ıstırap ve alna yazılı şehitliğinin zorluk ve sıkıntılarını gideren ak kuş kanatlarının özeni, sıcaklığı ve sevimli okşayışı arasında Ali-yenin temiz ruhu, bir pıhtı, ezilmiş bir et peltesi olan vücudundan uçtu:

Toprağınız toprağım, eviniz evim; burası için, bu diyarın çocukları için bir ışık olacağım ve hiçbir şeyden korkmıyacağım; vallahi ve billahi!
Aliye bu yeminini yerine getirirken tarihte milleti için ölen, ıstırap çeken kadınlar, ezelî gözlerinde kutsal bir ışıkla, şahane dudaklarında yüzyılların silemediği zafer gülüşüyle Aliyeye bakıyorlardı.

Kasabaya ilk giren birlik, Binbaşı Âli Beyin komutasındaki alaydı. İlk gördükleri şey, meydanda düzensiz,, hareketlerle kabaran toz bulutları içinde sopalar ve yumruklarla birbirine karışan bir kalabalık ve onların ortasında beyaz saçlı, sakallı bir ihtiyarın avazı çıktığı kadar haykırarak, tekbir getirerek ahaliyi cesaretlendirmesiydü Âli Bey, yanındakilere:
— Halk mutlaka şehri yakan, zulüm yapanlardan birini yakalamış, linç ediyor, dedi.
Gerçekten yeni doğan güneşin, kızıl, parlak güzelliği altında bir kısmı kül olan kasabanın, meydanda boğuşan halkın, yollarda düşmandan korkup da yeni dönen zavalb ahalinin kalbi karıştıran bir tuhaflığı vardı.
Kasabaya ordunun girdiğini görür görmez Kantarcıların Uzun Hüseyin Efendi ile Hacı Fettah Efendi iki zavallı kadının birer et peltesi gibi ezilmiş olan vücutlarını bıraktılar, herkesten önce karşılamaya koştular.
Toz bulutları içinde gelen birliğin genç komutanının önünde bağırarak, ağlıyarak, atın özengilerini, komutanın çizmelerini öperek zaferini kutladılar. Bağırmaktan boynunun damarları iki parmak kabarmış, ihtiyar yüzü kasırga gibi heyecandan gerilmiş; dişsiz ağzı her vakitten daha fazla karanlık bir delik gibi açılmış Hacı Fettah ile çarpık sarı yüzü, uzun burnu, küçük kanlı gözleri insandan çok başka bir maskeye dönmüş Uzun Hüseyin Efendi genç komutanın hemen dikkatini çekti.

— Çok eziyet çektiniz galiba efendiler, dedi. Ailenizden kimseyi düşman alıp götürdü mü, öldürdü mü?
— Efendim, ne hacet, bizi hapsetti, dayak attı. Eğer dün akşam cephane atılmasaydı, siz taarruz etmeseydiniz bizi öldürecekti.
— O cephanenin atılışı için Tosun Beye dua edin. Aslan arkadaş, vücudunun yarısını kaybetti. Bana bak Hoca Efendi, onun burada bir nişanlısı varmış, önce onu arıyacağım.
Hacı ve Uzun, ölüm gibi sarardılar.
•— Susuyorsunuz. Yoksa bir felâket mi oldu? Düşman komutanı, peşinde dolaşırmış. Yoksa zavallı kızı memleketine mi gönderdi?
— Daha fena Komutan Bey, daha fena! Keşke öyle olsa, keşke düşmanlar öldürseydi, hiç olmazsa şehit olurdu.
— Ne oldu?
— Kahpe oldu, son geceyi düşman komutanının koynunda geçirdi. Bu sabah ahali; düşmanlara müslüman namusunu satan kadınları meydanda parçaladı.
Âli Bey, iki kasabalıdan fazla sarardı.
— Sakın iftira, kin olmasın?
— Nasıl olur efendim? Aliyenin geceyi düşman komutanının yanında geçirdiği muhakkak. Halk, haksız iş görmez. Biz bunu önlemeye çok çalıştık. Ahali, çok galeyanda idi. Efendim çok melun bir kızdı. Bizi o hapsettirdi. Damyanosla içtikleri su ayrı gitmezdi. Herif, evlerine bile giderdi. İsterseniz kasabadan soruşturunuz.
Âli Bey birliklerini yerleştirmek için Hacı Fettah Efendi ile Uzun Hüseyin Efendi önayak oldular. Türk karargâhının bütün kasabaca gereken hizmetlerini bu iki adam çabucak yapıyorlardı. Sanki vaktiyle Damyanosa olduğu gibi şimdi de yeni karargâha en yakın ve en işe ya-rryan adamlar olmuşlardı.

Bunları ilk şikâyet eden, Aliye olayı için bunları suçlayan Lâtif Ağa oldu. Ali Bey, bunlarla Lâtif Ağayı karşılaştırdı. Lâtif Ağa, Aliyenin kasabadaki melek gibi geçen hayatını ve olanı biteni anlattı. Fakat Hacı Fettah Efendi:
— Peki, Lâtif Ağa; Damyanos kızın evine geldi mi, gelmedi mi?
— Senin evinden de Damyanos çıkmazdı, Hüseyin Efendi! Damyanos bir defa Ömer Efendiye gitti. Fakat Ömer Efendi evde idi.
— Ya gece, evvelki gece?
— Evvelki gece evini Uzun Hüseyin Efendi düşman askerleriyle kuşatmıştı, kız bundan sıyrılmış, kaçmış, komutana şikâyete gitmiş.
— Ama geceyi orada geçirmiş!
— Kimbilir canavar herif ne yaptı? Kızı zorla kapamıştır. Komutan Bey, bu kız öldü. Allah kusurlarını affetsin. Fakat bu adamlar, düşman casusu ve düşman adamıdırlar. Aliyenin babası Ömer Efendiyi, daha ne kadar Kuvayi Milliye taraflısı varsa hep bunlar haber verdiler, sürdürdüler.
İki adam bağırdı:
— Bizi mahkemeye verin, şahit getireceğiz. Düşmanlara ahaliyi ellerinden kurtarmak için gidip gelirdik.
Kasabaya bir ay sonra gelen İstiklâl Mahkemesinin muhakeme ettiği adamlar arasında Hacı Fettah Efendi ile Uzun Hüseyin Efendi de vardı. Hiyanetleri meydana çıktı ve kadınları öldürdükleri yerde, günahlarını ip üstünde ödediler.

XIII
TOSUNUN DÖNÜŞÜ

Bir küçük oğlan, her gün kasabanın kapılarında dolaşıyor, gelenin gidenin yüzlerini yaslı ve ıstıraplı mavi göz-

leriyle arıyordu. Elleri kirli, yanakları sarı ve zayıf, gözleri sıtmalı, arkası lime lime mintanlı bir küçüktü. Onu ne dayak, ne korku kasabanın kapılarından alıyordu. Amcası dükkânda çalıştırmak için onu dövmekten bıkmış, annesi her gün incelen, sararan yüzün verdiği merhamet ve şefkatten onu kendi haline bırakmıştı. Altı ay sonra taşla, sopa ile, yumrukla Aliyenin parçalandığı noktada bu küçük, iki koltuk değnekli, gençliğinin yıkıntılarını sürükleyen, kumral ve bitkin yüzlü bir subaya faciayı anlattı.
— Ölürken ne dedi?
— Toprağınız toprağım... Çocuklarınıza bir ışık olacağım... Vallahi, billahi... dedi, sonra geldiler, aldılar. Ben bir daha onu burada gördüm ama...
Durmuş cümlesini bitiremedi. Tosun, onun içinde hıçkıran küçük kalbini yatıştırmak için arkasını sıvazladı. Biraz sonra yine sordu:
— Onlar öldürürken ne dediler?

— Hep bir ağızdan bağırıyorlardı: Vurun kahpeye, vurun kahpeye!
— Nerede gömülü olduğunu bana gösterebilir misin? Çocuğun yüzü daha sarardı, mavi gözleri büyüdü, fısıldar gibi:
— Biz, Gülsüm Hala ile gece onun vücudunu incir bahçesine sürükledik. Oraya, hani o sizin ağacın altına gömdük.
Kasabanın üstünde yıldızların berrak karanlık gökten gümüş parıltılarla bahçeyi seyrettikleri ılık bir bahar akşamında Tosun, Durmuşla mezarın başında oturuyordu. Kanının yarısını, gençliğinin çelik organlarını uğurunda sakat ettiği kutsal savaş bitmişti. Fakat onun yer yüzünde vatanı için açtığı savaş bitmemişti. O da eski rorlu ve güçlü sesinden başka, son derece gönülsüz ve nverhametli bir sesle Aliyenin mezariyle konuşuyordu. Bu

ılık ve yumuşak toprakların altındaki mutlu şehit, şehitliğinin fedakârlık ve aşk yolu olduğunu tekrarladı. Hilenin, hiyanetin sembolü olan Hacı Fettah Efendi ile Hüseyin Efendinin Aliyeyi dünya durdukça bir kahpe gösterebilecekleri bu kutsal topraklarda Aliyenin temizliğini, büyük hayatımı, fedakârlığını halka öğretmek için ikinci savaşını açmaya ant içti. Gözlerinde en içli yaşlarla:
— Toptan, silâhtan başka bir şey olan korkunç şeylerden korkmıyacağım. Aliye! Hayatımı senin gibi sevmeğe, senin gibi cesur olmağa, senin yaptığın şeyleri yapmağa vereceğim. Nasıl sen hayatta seni anlamıyanlar arasında sevginin, acımanın, dinin, iyiliğin örneği oldunsa, sen nasıl bu güzel hayat anıtının hileciler elinde yıkılmasına karşı cesur oldunsa, ben de tıpkı senin gibi korkmıyacağım.
Âli Bey, üç gün sonra, Tosun imzalı bir mektup aldı. Mektup diyordu ki:
Kardeşim,
Cephaneyi atmak için 24 ağustos akşamı kasabaya gelince büyük bir zaaf gösterdim: Görevimden önce sevgilime gittim. Orada olduğumdan kuşkulananlar, evi sardılar. Kasabada kalmak, tutulmak belki de ordumuzun felâketi demek olacaktı. Dönüş yollarını kesen köprüyü ata-mıyacaktık; cephaneleri ellerinde kalacaktı. Bu korkunç durumdan beni Aliye kurtardı. Duvardan atladı. Çemberi kaldırttı. Nasıl kaldırttı, bilmiyorum. Onun çektiği azabın, yaptığı fedakârlığın derecesini ölçebilecek gücüm yok. Bana büyük fedakârlığı temiz kalarak yaptığını tekrar-lıyacak olan güzel dudakları, artık ebediyen susmuş bulunuyor. Fakat bana yemin etti ve onun yemini, herke-sinkinden büyük bir yemindir.
Sana rica ediyorum: Onun mezarını yaptır ve kasabada iyilik ve fedakârlık anıtı gibi yaşadığı temiz ismini geri ver. Ordunun kurtarıcısı, cephanenin atılmasını ha-

yatı pahasına, en korkunç bir facia, belki ebedî bir leke karşılığında alan büyük bir kadın olduğunu ilân et! Ben değneklerime dayanarak memleket savaşında daha içten, daha fazla imanla bir fedakârlığa dayanan bir savaş açabilmek için kuvvet ve sıhhat toplamağa gidiyorum. Gönülsüz odasının altın salkımlarından süzülen ışık içinde menekşe gözleriyle sevdiğim, bir kız çocuk kadar küçük ve zavallı, fakat en büyük bir kahramandan kahraman, bu şehit kızı, kalbimde götürüyorum. Dudaklarımda onun tekrarladığı kelimeler var. Ben o kelimelerin bu topraklar üstünde gerçekleşmesi için hayatımı vereceğim:
Toprağınız toprağım, eviniz evim. Burası için bu diyarın çocukları için bir ana, bir ışık olacağım ve hiçbir şeyden korkmıyacağım; vallahi ve billahi!
SON

16. ONUNCU KÖY .... Fakir Baykurt 1000
17. HANIMIN ÇİFTLİĞİ . Orhan Kemal 750
18. EMMİOĞLU......Talip Apaydın 750
19. MAVİ SÜRGÜN .... Halikarnas Balıkçısı 500
20. BAŞKA DÜNYALAR. Orhan Hançerlioğlu 500
21. KAÇAKLAR......Kemal Bekir 750
22. DENİZ AĞACI.....Yaman Koray 1000
23. ULUÇ REİS.......Halikarnas Balıkçısı 1000
24. KELLECİ MEMET . . Kemal Tahir 1000
25. GELİN TASI......Yaman Koray 1000
26. AGANTA! BURİNA!
BURİNATA !......Halikarnas Balıkçısı 500
27. TOPRAK UYANIRSA S- Süreyya Aydemir 1000
28. KANLİ TOPRAKLAR Orhan Kemal 1000 29. ÇINGÂRTr7......han Engin 75Ö~
30. YORGUN SAVAŞÇI . Kemal Tahir 1000
31. AYLAKLAR......Melih Cevdet Anday 750
32. DOR ALİ ......Behzat Ay 350
Halide Edip Adıvar _ Vurun Kahpeye
Kitaplar, uygarlığa yol gösteren ışıklardır.

UYARI:

www.kitapsevenler.com

Kitap sevenlerin yeni buluşma noktasından herkese merhabalar... Cehaletin yenildiği, sevginin, iyiliğin ve bilginin paylaşıldığı yer olarak gördüğümüz sitemizdeki tüm e-kitaplar, 5846 sayılı kanun'un ilgili maddesine istinaden, engellilerin faydalanabilmeleri amacıyla ekran okuyucu, ses sentezleyici program, konuşan Braille Not Speak, kabartma ekran ve benzeri yardımcı araçlara, uyumlu olacak şekilde, TXT, DOC ve HTML gibi formatlarda, tarayıcı ve OCR (optik karakter tanıma) yazılımı kullanılarak, sadece görme engelliler için, hazırlanmaktadır. Tümüyle ücretsiz olan sitemizdeki e-kitaplar, engelli-engelsiz elele düşüncesiyle, hiçbir ticari amaç gözetilmeksizin, tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak, engelli-engelsiz yardımsever arkadaşlarımızın yoğun emeği sayesinde, görme engelli kitap sevenlerin istifadesine sunulmaktadır. Bu e-kitaplar hiçbir şekilde ticari amaçla veya kanuna aykırı olarak kullanılamaz, kullandırılamaz. Aksi kullanımdan doğabilecek tüm yasal sorumluluklar kullanana aittir.
Sitemizin amacı asla eser sahiplerine zarar vermek değildir.

www.kitapsevenler.com web sitesinin amacı görme engellilerin kitap okuma hak ve özgürlüğünü yüceltmek ve kitap okuma alışkanlığını pekiştirmektir.

Ben de bir görme engelli olarak kitap okumayı seviyorum. Sevginin olduğu gibi, bilginin de paylaşıldıkça pekişeceğine inanıyorum. Tüm kitap dostlarına, görme engellilerin kitap okuyabilmeleri için gösterdikleri çabalardan ve yaptıkları katkılardan ötürü teşekkür ediyorum.

Bilgi paylaşmakla çoğalır.
Yaşar Mutlu

İLGİLİ KANUN:
5846 sayılı kanun'un Altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler bölümünde yeralan EK MADDE 11 : ders kitapları dahil, alenileşmiş veya yayımlanmış yazılı ilim ve edebiyat eserlerinin engelliler için üretilmiş bir nüshası yoksa hiçbir ticarî amaç güdülmeksizin bir engellinin kullanımı için kendisi veya üçüncü bir kişi tek nüsha olarak ya da engellilere yönelik hizmet veren eğitim kurumu, vakıf veya dernek gibi kuruluşlar tarafından ihtiyaç kadar kaset, CD, braill alfabesi ve benzeri formatlarda çoğaltılması veya ödünç verilmesi bu Kanunda öngörülen izinler alınmadan gerçekleştirilebilir.Bu nüshalar hiçbir şekilde satılamaz, ticarete konu edilemez ve amacı dışında kullanılamaz ve kullandırılamaz.
Ayrıca bu nüshalar üzerinde hak sahipleri ile ilgili bilgilerin bulundurulması ve çoğaltım amacının belirtilmesi zorunludur.

Halide Edip Adıvar _ Vurun Kahpeye